

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta

Diplomová práce

**VYBRANÁ LITERÁRNÍ TVORBA ASTRID LINDGRENÉ A JEJÍ
VYUŽITÍ VE VOLNOČASOVÉ VÝCHOVĚ KE ČTENÁŘSTVÍ**

Autor práce: Bc. Hana Maršánová, DiS.

Vedoucí práce: doc. PhDr. Helena Zbudilová, Ph.D.

Studijní obor: Pedagogika volného času (KS)

2024

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem autorkou této kvalifikační práce, a že jsem ji vypracovala pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

Datum 1.3.2024

.....

Hana Maršánová

Poděkování

„Děkuji vedoucí diplomové práce doc. PhDr. Heleně Zbudilové, Ph.D., za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce. Současně děkuji svému manželovi a svým dětem za podporu a trpělivost po dobu mého studia.“

OBSAH

ÚVOD	6
I. Teoretická část	8
1. Životopis Astrid Lindgrenové	8
2. Zasazení tvorby Astrid Lindgrenové do historického rámce literatury pro děti a mládež 13	13
3. Tvorba Astrid Lindgrenové pro děti a mládež	17
4. Rozbor vybrané literární tvorby Astrid Lindgrenové	20
4.1 Děti z Bullerbynu	21
4.2 Pipi Dlouhá punčocha	22
4.3 Kajsa Nebojsa	24
4.4 Skřítek Nils	27
4.5 Madynka záchránkyně	30
4.6 Nové rošťárny Emila z Lönnebergu	31
4.7 Ronja, dcera loupežníka	32
4.8 Lotta z Rošťácké uličky	35
4.9 Emila a Ida	36
5. Preferovaný literární žánr Astrid Lindgrenové	36
6. Charakteristika mladšího školní věku	38
7. Vybrané metody pro práci s textem	43
II. Praktická část	48
1. Setkání č. 1 – Astrid Lindgrenová	48
2. Setkání č. 2 – Kajsa Nebojsa	50
3. Setkání č. 3 – Skřítek Nils	53
4. Setkání č. 4 – Petr a Petra	55
5. Setkání č. 5 – Emil a Ida	58
6. Setkání č. 6 – Lotta z rošťácké uličky	60
7. Setkání č. 7 – Madynka záchránkyně	62
8. Setkání č. 8 – Děti z Bullerbynu	65
9. Setkání č. 9 – Pipi Dlouhá punčocha	67
10. Setkání č. 10 – Nové rošťárny Emila z Lönnebergu	69
11. Setkání č. 11 – Ronja, dcera loupežníka	71
12. Setkání č. 12 – Shrnutí a závěr projektu	73
ZÁVĚR	77

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	80
SEZNAM PŘÍLOH	85
PŘÍLOHY	86
ABSTRAKT	107
ABSTRACT	108

ÚVOD

V dnešní době mají děti širokou škálu možností, jak mohou trávit svůj volný čas. V konkurenci elektronických vymožeností začíná u některých z nich ztrácet kniha své významné místo, což je obrovská škoda. Četba knih napomáhá rozvoji slovní zásoby, myšlení, fantazie, napomáhá soustředění, je ventilem napětí a stresu, je prostředkem výchovy a vzdělávání. Čas strávený s knihou je smysluplný. Domnívám se, že pokud budeme dětem nabízet knihy přitažlivým způsobem, můžeme je pro čtenářství trvale získat a nadchnout. Výchova ve volném čase umožňuje vhodně provázat moderní čtenářské metody s činnostmi, které jsou pro většinu dětí atraktivní. Patří sem pohyb, tanec, hudba, zpěv, dramatizace, výtvarné a rukodělné činnosti, hádanky a hry. Tvorba Astrid Lindgrenové je pro tyto aktivity vhodným prostředkem. Spisovatelka je celosvětově oblíbenou autorkou, její dílo je žánrově široké, dětem blízké především pro svůj humor, empatii, čtivost a spád.

Tvorba autorky mě provází od mých dětských let a získala si moje srdce. Tehdy mě zaujaly humorné a bezstarostné venkovské příběhy dětí, rošťácká Pipi i poťouchlý Karkulín. V období mého dětství byla českému čtenáři dostupná jen omezená část spisovatelčina díla. Až po roce 1993 začaly vycházet knihy s hlubší tematikou a ukázaly mi i jinou, vážnější tvář Astrid Lindgrenové. Jak tyto opačné póly její tvorby, tak i detektivní žánr a knihy dobrodružnějšího charakteru jsou důkazem jejího spisovatelského umu. Dětskému čtenáři má rozhodně co nabídnout. Přestože některé její příběhy spatřily světlo světa již před několika desítkami let, jsou stále živé a věřím, že mohou děti zaujmout.

Moje diplomová práce nese název *Vybraná literární tvorba Astrid Lindgrenové a její využití ve volnočasové výchově ke čtenářství*. Jejím cílem je představit autorku, její dílo, zaměřené především na dětského čtenáře a možnost jeho využití ve volnočasové výchově ke čtenářství. Bude vytvořen literární projekt zaměřený na téma pomoci, propojený s výtvarnými, pracovními, hudebními, dramatickými, pohybovými pracovními činnostmi a hrami. Projekt bude ověřen v praxi ve školní družině.

Práce sestává ze dvou částí, z části teoretické a části praktické. V teoretické části představím životopis a dílo Astrid Lindgrenové. Budu se zabývat rovněž její tvorbou zasazenou do historického rámce literatury pro děti a mládež. Podrobněji se zaměřím na rozbor vybraného autorčina literárního díla pro děti a mládež. Přiblížím spisovatelčin preferovaný literární žánr, popíši metody práce s textem, které jsem v projektu využila a uvedu vývojová specifika cílové skupiny tedy dětí mladšího školního věku.

Praktická část bude tvořena literárním projektem, jehož nosnou myšlenkou bude pomoc jako nedílná součást dobrých mezilidských vztahů. Projekt bude sestávat ze dvanácti setkání s dětmi ve školní družině. V úvodu projektu budou děti seznámeny

hravou formou s osobností autorky a jejím dílem. Každé další setkání bude zaměřeno na jednu autorčinu knihu, ze které bude vybrána jedna kapitola nebo povídka, která bude zpracována metodami práce s textem, doplněna tvořivými aktivitami a diskusí na téma pomoci. Jednotlivá setkání budou děti reflektovat. Závěr projektu bude věnován rekapitulaci knih, se kterými se pracovalo a aspektů pomoci, které se v nich vyskytly. Bude vedena diskuse o pomoci vyskytující se běžně v životě dětí. Na závěr děti zhodnotí celý literární projekt. Součástí praktické části bude rovněž popis přípravy projektu, postupu a užitých metod práce, realizace a reflexe projektu. V přílohách uvedu autorské pracovní listy i ukázky práce s dětmi.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. Životopis Astrid Lindgrenové

„Já chci psát pro okruh čtenářů, kteří umějí dělat zázraky. Jenom děti dokážou dělat zázraky, když čtou.“¹

Astrid Anna Emilia Lindgrenová, se narodila 14. listopadu 1907 do rodiny sedláků Samuela a Hanny Ericsonových ve švédském městečku Vimmerby v kraji Småland.² Měla tři sourozence, staršího bratra a dvě mladší sestry. Spolu s nimi, se svými rodiči, prarodiči, čeledíny, děvečkami a dalšími zaměstnanci, prožila harmonické dětství na statku, který se jmenoval Näs. Zážitky, které zde získala, lidé a přátelé, které tu potkala i její sepětí se zvířaty a tamní přírodou se promítly do řady knih, které napsala.³ Její dětství bylo bezstarostné. Děti měly dostatek prostoru pro hru, musely ovšem také pomáhat s prací na statku.⁴ Byly vychovávány v lásce, v pocitu bezpečí svobody, čímž byl vytvořen dobrý základ pro to, aby z nich vyrostly silné osobnosti.⁵ Rodiče se měli velmi rádi. O jejich šťastném vztahu později napsala Lindgrenová knihu, která byla, jako jediná, určena dospělým čtenářům.⁶

Ve 12 letech si začala bolestně uvědomovat, že její dětství skončilo, že už si nebude moci hrát. Dospívání a následně i dospělost bylo pro ni šedým obdobím bez života. Považovala sebe samu za ošklivou a nikdy se nezamilovala. A to ani později do svého manžela. Životní vášeň byla zakotvena v dětství: v sounáležitosti s přírodou, četbě, lásce k rodičům, kamarádství a neutuchající touze si hrát.⁷

Už jako mladá měla nadání na psaní. Její první text nazvaný *Život na našem dvoře*, vyhrál v místní soutěži o nejlepší dětskou povídku. Autorce bylo teprve 13 let, když jej otiskli v novinách. Ve Vimmerby se vědělo, že umí dobře psát, a tak dostala po absolvování studia na reálné škole nabídku pracovat jako žurnalistka v místních novinách.⁸

---

¹ STRÖMSTEDTOVÁ, M. *Astrid Lindgrenová Životopis*, s. 177.

² Srov. SCHÖNFELDT, S. G. *Astrid Lindgren*, s. 7.

³ Srov. BJORVANDOVÁ, A.- M.; AISATO, L. *Astrid Lindgrenová*, s. 12.

⁴ Srov. Tamtéž, s. 21.

⁵ Srov. *Kafe.cz: Autorka Děti z Bullerbynu Astrid Lindgrenová měla život plný bolestivých zvratů* [online]. [cit. 2023-10-9]. Dostupné na WWW: <<http://www.kafe.cz/celebrity/spisovatelka-astrid-lindgrenova-zivot-a-dilo-20501218.html>>

⁶ Srov. KOUROVÁ, P. Astrid Lindgrenová: Milovaná a respektovaná autorka. *Xantypa*, 2017, roč.23, č. 5, s. 84.

⁷ Srov. STRÖMSTEDTOVÁ, M. *Astrid Lindgrenová Životopis*, s. 167.

⁸ Srov. Tamtéž, s. 173.

Lindgrenová se již v dívčím věku chovala nekonvenčně. Ostříhala si vlasy nakrátko, oblíbila si jazzovou hudbu a ráda tancovala.⁹

V 18 letech otěhotněla s o třicet let starším ženatým mužem, který již měl dvě děti. Rozhodla se, že si dítě ponechá a zůstane svobodnou matkou. V té době byla taková situace společensky nepřijatelná, a tak se se svým tajemstvím svěřila pouze rodičům. Ti byli zprávou zdrceni, přesto respektovali její rozhodnutí. Aby ušetřila sebe i své rodiče ostudy, odjela z rodného městečka do Stockholmu, kde ji nikdo neznal. Zde se učila cizím jazykům, stenografovat a psát na stroji, aby mohla pracovat jako sekretářka.¹⁰ Porodit odjela do dánské Kodaně. Sem běžně jezdily rodit neprovdané budoucí matky, protože šlo o jedinou nemocnici, kde nemusely uvádět jméno otce dítěte. Tady také našla pro svého novorozeného chlapce Larse náhradní domov u pěstounky.¹¹ Vrátila se do Stockholmu, kde hledala práci a řešení, jak mít dítě u sebe. Bylo to období, kdy steskem po chlapci velmi strádala. Začala pracovat ve Švédské knihkupecké centrále a z těžce ušetřených peněz si občas mohla dovolit jet navštívit svého malého synka.¹² Když byly Larsovi tři roky, odvezla si ho k sobě do podnájmu. Po dobu, kdy byla v práci, hlídala chlapce bytná. Lars onemocněl černým kašlem, celé noci prokašlal a Lindgrenová chodila do práce nevyspalá. Uvědomila si, že stávající situaci není sama schopna zvládnout a uposlechla naléhání rodičů, aby dítě přivezla k nim domů. Chlapec zde zůstal rok.¹³ Autorka mezitím získala zaměstnání v stockholmském Královském automobilovém klubu, kde se setkala se svým budoucím manželem Sture Lindgrenem. Po sňatku, v roce 1931 si vzala Larse k sobě, o tři roky později se jí narodila dcera Karin.¹⁴ V roce 1937 začala pracovat jako stenografka u světově známého docenta kriminologie Harryho Södermanna, kde se poprvé dozvídala o událostech v nacionálně socialistickém Německu, o pronásledování Židů a koncentračních táborech.¹⁵ V roce 1940 dostala nabídku pracovat pro zpravodajskou službu – v oddělení pro válečnou cenzuru pošty. Úryvky z některých dopisů si přepisovala do svého deníku, do něj vlepovala také výstřižky z novin. Deník si vedla po celou dobu trvání druhé světové války, po válce byl vydán pod názvem *Válečné deníky 1939-1945*.¹⁶ V díle se prolíná popis politického dění ve světě, s pohledem do domácnosti spisovatelky. Autorka vyjadřuje svůj odpor vůči

---

⁹ Srov. GETTIN, J. *Vaše Literatura: Astrid Lindgrenová – nekonvenční spisovatelka pro děti a mládež* [online]. [cit. 2023-10-9]. Dostupné na WWW:<<https://www.vaseliteratura.cz/46-medailonky-autoru/46-clanky/231-astrid-lindgrenova>>

¹⁰ Srov. DANKERT, B. *Astrid Lindgren: Eine lebenslange Kindheit*, s. 53.

¹¹ Srov. STRÖMSTEDTOVÁ, M. *Astrid Lindgrenová: Životopis*, s. 181.

¹² Srov. Tamtéž, s. 184.

¹³ Srov. KOUROVÁ, P. Astrid Lindgrenová: Milovaná a respektovaná autorka. *Xantypa*, 2017, roč.23, č. 5, s. 84.

¹⁴ Srov. STRÖMSTEDTOVÁ, M. *Astrid Lindgrenová: Životopis*, s. 184.

¹⁵ Srov. DANKERT, B. *Astrid Lindgren: Eine lebenslange Kindheit*, s. 80.

¹⁶ Srov. KOUROVÁ, P. Astrid Lindgrenová: Milovaná a respektovaná autorka. *Xantypa*, 2017, roč.23, č. 5, s. 84.

Hitlerovi, nacismu a násilí a zároveň obavu z obsazení Švédska armádou Sovětského svazu.¹⁷

Během třicátých let psala také drobné povídky a fejetony které publikovala v různých časopisech a vánočních přílohách.¹⁸ Debutovala dívčím románem *Britt-Mari se svěřuje*, který získal druhé místo v soutěži o nejlepší dívčí román. Úspěch zaznamenala její následující kniha *Pipi Dlouhá punčocha*.¹⁹ V roce 1941, když byla dcera Karin nemocná, prosila maminku, aby jí vyprávěla o Pipi Dlouhé punčoše. Bylo to jméno, které dcerku právě napadlo. Z vyprávění vznikla pohádka, kterou o tři roky později Lindgrenová sepsala. Vyhrála první místo v soutěži o knihu pro děti ve věku od šesti do deseti let²⁰ a stala se se jejím nejslavnějším dílem.²¹ Svoji spisovatelskou činnost Lindgrenová zahájila v době, kdy měla starosti a psaní jí pomáhalo jako únik od reality. Úspěch první knihy jí dodal chuť psát a myšlenkový návrat do dětství na ni působil terapeuticky.²² Rok poté, kdy vyšla druhá knížka o Pipi, se objevily v novinách, především v učitelském tisku a novinových sloupcích s dopisy čtenářů, kritické reakce, které rozproudily horečnou debatu. Hlavní postava byla považována za špatný vzor pro děti, kniha celkově demoralizující, její jazyk lajdácký a vulgární. Téma debat se postupně přesunulo od samotné Pipi k tématu autoritářské výchovy v kontrastu s takzvanou volnou výchovou.²³ Během dalších tří let napsala Lindgrenová šest úspěšných knih a stala se uznávanou a oceňovanou autorkou, což bylo dříve běžné jen u autorů knih pro dospělé. Roku 1950 byla oceněna plaketou Nilse Holgerssona.²⁴

V roce 1946 získala práci redaktorky dětských knih v nakladatelství Rabén & Sjörger a v této pozici setrvala dalších 25 let, přičemž se současně věnovala i své autorské tvorbě. Ostatním spisovatelům knih radila, jak mají texty vylepšit, aby byly prodejné, a aby se dětem líbily. Několikrát byla obviněna, že jako redaktorka upřednostňuje vydávání vlastních děl před díly jiných autorů.²⁵

V roce 1952 zemřel po těžké nemoci manžel Sture, syn Lars se oženil a v roce 1958 se vdala dcera Karin. Lindgrenová se začala cítit osaměle, ale snažila se být silná. V téže době dosáhla jako spisovatelka mimořádného postavení. Stačila vydat téměř třicet knih, z nichž všechny vyšly ve velkých nákladech a v mnoha zemích. Napsala šest dětských

---

¹⁷ Srov. KRÁLÍČEK, T. *Blog iDNES: 110 let od narození Astrid Lindgrenové. Ženy, která se bála více Rusů než Hitlera* [online]. [cit. 2023-10-9]. Dostupné na WWW: <<https://tomaskralicek.blog.idnes.cz/blog.aspx?c=633719>>

¹⁸ Srov. STRÖMSTEDTOVÁ, M. *Astrid Lindgrenová: Životopis*, s. 203.

¹⁹ Srov. DOROVSKÝ, I. et al. *Slovník autorů literatury pro děti a mládež*, s. 516.

²⁰ Srov. STRÖMSTEDTOVÁ, M. *Astrid Lindgrenová: Životopis*, s. 201.

²¹ Srov. DOROVSKÝ, I. et al. *Slovník autorů literatury pro děti a mládež*, s. 516.

²² Srov. STRÖMSTEDTOVÁ, M. *Astrid Lindgrenová: Životopis*, s. 216.

²³ Srov. Tamtéž, s. 228.

²⁴ Srov. Tamtéž, s. 235.

²⁵ Srov. Tamtéž, s. 238.

divadelních představení, 6 filmových scénářů. Stala se veřejně známou osobností.²⁶ V roce 1958 jí byla udělena cena Hanse Christiana Andersena, která bývá označována jako „malá Nobelova cena“ v dětské literatuře.²⁷ V roce 1963 se stala jako první autorka dětských knih členkou literárního spolku De Nio (Devítka). Roku 1971 byla oceněna zlatou medailí Švédské akademie, čímž se stala váženou osobou i v akademických kruzích. Každoročně byla veřejností navrhována na Nobelovu cenu.²⁸

Lindgrenová byla svým založením humanistka, které se přičilo jakékoli násilí, vykořisťování a nespravedlnost. Po sedmdesátce vstoupila do politiky a významně ovlivňovala politické názory v zemi. Její působení mělo dopad na daňovou politiku, zasáhla do debaty o jaderné energii, o přistěhovalcích, o právech dětí, ale především se věnovala špatnému zacházení se zvířaty. Zapojila se do debaty, jež vedla ke změnám v zákoně a měla odezvu po celém světě. Dostala několik zahraničních cen pro ochránce práv zvířat.²⁹ V roce 1978 získala mírovou cenu knihkupců ve Frankfurtu nad Mohanem.³⁰ V souvislosti s československými dějinami je třeba zmínit, že od počátku činnosti Nadace Charty 77 byla autorka příznivcem protikomunistického hnutí v naší zemi. Zastávala názor, že Charta 77 bojuje o základní lidská práva, a že je třeba její činnost podporovat. Organizaci posílala každoročně finanční příspěvek.³¹ V důchodovém věku se stala jednou z nejdůležitějších osob, které utvářely veřejné mínění a musela nepřetržitě reagovat a angažovat se v řadě záležitostí. Činila tak často navzdory soukromému nepohodlí, rychle ztrácela zrak a sekretářka jí musela předčítat. Obraceli se na ní lidé se žádostí o pomoc, ona nezůstávala lhotejná a snažila se dělat, co bylo v jejích silách.³² Až do vysokého věku dostávala obrovské množství korespondence, a to jak od dětí, tak dospělých z celého světa.³³

Astrid Lindgrenová přežila řadu svých přátel a příbuzných, se smrtí syna Larse v roce 1986 se vyrovnávala velmi těžce.³⁴ V roce 1998 prodělala mrtvici a od té chvíle o ni musela nepřetržitě pečovat ošetřovatelka. Zemřela 28. ledna 2002 ve věku devadesáti čtyř let. Pohřbena byla v rodném Vimmerby, což bylo její přání.³⁵

Knihy Astrid Lindgrenové byly přeloženy do 76 jazyků, ve světě se jich prodalo téměř osmdesát miliónů výtisků. Dílo Astrid Lindgrenové čítá asi sto knih, dvacet filmů

---

²⁶ Srov. STRÖMSTEDTOVÁ, M. *Astrid Lindgrenová: Životopis*, s. 252.

²⁷ Srov. SCHÖNFELDT, S. G. *Astrid Lindgren*, s. 7.

²⁸ Srov. STRÖMSTEDTOVÁ, M. *Astrid Lindgrenová: Životopis*, s. 268.

²⁹ Srov. Tamtéž, s. 314.

³⁰ Srov. STRÖMSTEDTOVÁ, M. *Astrid Lindgrenová: Životopis*, s. 323.

³¹ Srov. ŠIMAN, J. *Čítárny: Lindgren Astrid* [online]. [cit. 2023-02-14]. Dostupné na WWW: <<https://citarny.com/knihy/autori/svet-spisovatele/lindgren-astrid>>

³² Srov. STRÖMSTEDTOVÁ, M. *Astrid Lindgrenová: Životopis*, s. 343.

³³ Srov. Tamtéž, s. 255.

³⁴ Srov. Tamtéž, s. 350.

³⁵ Srov. BJORVANDOVA, A.- M.; AISATO, L. *Astrid Lindgrenová*, s. 95.

a televizních seriálů.³⁶ Obrovský úspěch slavila její tvorba v Sovětském svazu, kde snad v každé domácnosti bylo možné nalézt knihu *Karkulín ze střechy*. Astrid Lindgrenová je jedna z mála Švédek, kterou v Rusku znají. V roce 1996 pojmenovala Ruská akademie věd po autorce nově objevený asteroid. Největší popularitu získala spisovatelka v Německu, kde je oblíbenější než v samotném Švédsku.³⁷ V osmdesátých letech byl ve švédském Vimmerby otevřen obrovský zábavní park pod názvem Svět Astrid Lindgrenové. V roce 1996 bylo ve stockholmské zoologické zahradě zpřístupněno muzeum Junibacken (Letní vršek), tento název se objevil v knize *Madynka*. Zde najdeme fantastickou cestu neznámějšími spisovatelčinými knihami. V roce 1997 byla Lindgrenová zvolena švédskou osobností roku.³⁸ V roce 1998 byl slavnostně otevřen Dům Astrid Lindgrenové, nově zbudovaná výstavní síň a muzeum.³⁹ V téže roce získala cenu Zlatohlávek za přínos švédské dětské kinematografii.⁴⁰ K devadesátým narozeninám jí blahopřála řada státníků a evropských královských rodin.⁴¹ Astrid Lindgrenová byla váženou a obdivovanou osobou, byly po ní pojmenovány školy, ulice, ale i dětská nemocnice ve Stockholmu. Její portrét se objevil i na švédské poštovní známce.⁴² Po její smrti švédská vláda zavedla "Cenu Astrid Lindgrenové" pro spisovatele dětské literatury.⁴³

Astrid Lindgrenová se stala světově známou spisovatelkou knih pro děti a mládež, je dokonce neznámější autorkou pro děti a mládež 20. století. Řadí se k nejpřekládanějším ze všech moderních švédských spisovatelů.⁴⁴ Její knihy znají a milují děti snad z celého světa. Díky ní dospělí poznali, co je to dětská literatura.⁴⁵ I přes velkou slávu a vysoké příjmy, zůstala vždy skromná a žila prostě. Obrovské sumy peněz věnovala jednotlivcům i nejrůznějším organizacím.⁴⁶

---

³⁶ Srov. STRÖMSTEDTOVÁ, M. *Astrid Lindgrenová: Životopis*, s. 265.

³⁷ Srov. Tamtéž, s. 259.

³⁸ Srov. BJORVANDOVÁ, A.- M.; AISATO, L. *Astrid Lindgrenová*, s. 94.

³⁹ Srov. STRÖMSTEDTOVÁ, M. *Astrid Lindgrenová: Životopis* s. 268.

⁴⁰ Srov. BJORVANDOVÁ, A.- M.; AISATO, L. *Astrid Lindgrenová*, s. 94.

⁴¹ Srov. STRÖMSTEDTOVÁ, M. *Astrid Lindgrenová: Životopis* s. 352.

⁴² Srov. Český rozhlas Brno: *Galerie ženských osobností – Astrid Lindgrenová* [online]. [cit. 2023-10-9]. Dostupné na WWW: <<https://brno.rozhlas.cz/galerie-zenskych-osobnosti-astrid-lindgrenova-6452280>>

⁴³ Srov. BJORVANDOVÁ, A.- M.; AISATO, L. *Astrid Lindgrenová*, s. 95.

⁴⁴ Srov. HUMPÁL M. et.al *Moderní skandinávské literatury 1870-2000*, s. 238.

⁴⁵ Srov. SCHÖNFELDT, S. G. *Astrid Lindgren*, s. 7.

⁴⁶ Srov. STRÖMSTEDTOVÁ, M. *Astrid Lindgrenová: Životopis* s. 266.

2. Zasazení tvorby Astrid Lindgrenové do historického rámce literatury pro děti a mládež

Společenské změny v první polovině 20. století a proměňující se rodinný model, kdy se snižoval počet dětí a rodiče s nimi tudíž měli užší kontakt, se odrazily i v dětské literatuře.⁴⁷ Ve třicátých letech se postavy siroteků a opuštěných dětí staly bojovníky za sociální rovnost, v poslední třetině 20. století se tito protagonisté přesunuli do pohádkových románů a jejich osud byl konfrontován s osamělostí a odcizeností technokratické společnosti.⁴⁸ Ve 20. století vznikaly tradiční pohádky i pohádkové příběhy spojené s hlavní postavou a také delší pohádkové příběhy s prvky dobrodružných románů. Světová autorská pohádka začala ztrácet moralistický aspekt, který byl dříve silně přítomný u Andersena. Byl kladen důraz na rozlišení dobra a zla v chaosu moderní doby, která se různými podobami do autorské pohádky promítala. Běžné realie života se mísily s ryze pohádkovým nebo fantazijním světem, autoři kladli důraz na potřebu fantazie, která může náš svět obohatit a napravit.⁴⁹ V severských zemích se po anglosaském vzoru objevili i dětské antihrdinové.⁵⁰

Tyto vnější okolnosti spolu s vlastními zkušenostmi a zažitými traumaty přivedly k psaní i Astrid Lindgrenovou. Lindgrenová obdivovala průlomové pedagogické teorie své krajanky Ellen Keyové, která razila myšlenku volnější výchovy dětí. Motivy liberální výchovy se objevily i v autorčině tvorbě. Jejími prvotinami byly příběhy o dospívajících dívkách, dílo má však neobvykle široký rejstřík témat. Psala o svém idylickém dětství, sem patří *Děti z Bullerbynu*, *Emil z Lönnebergy*, *Lotta z Rošťácké uličky*, *Madyňka* a *Madyňka záchránkyně* a knihy z trilogie o rošťákově Emilovi. Spisovatelčinými hrdiny jsou ale i odvážné děti s revoltujícím myšlením jako například hlavní postava z knihy *Ronja, dcera loupežníka*, či *Pipi Dlouhá punčocha*, přičemž u Pipi byla dětská vzpoura dovedena k vrcholu.⁵¹ Kniha znamenala průlom v poválečné literatuře pro děti. Spojením tradice klasické pohádky, anglosaské literatury a idylického realismu vytvořila autorka zcela nový typ literární postavy.⁵² Do rošťácké role byla obsazena zcela netradičně dívka, která je vnitřně svobodná,⁵³ samostatná, nezávislá, revoltuje proti průměrnosti a pokrytectví, jež vidí u dospělých. Není předkládána dětskému čtenáři jako vzor, spíše

---

⁴⁷ Srov. VRBOVÁ J., *A2: Příběhy pro úzkostné děti* [online]. [cit. 2023-10-21]. Dostupné na WWW: <<https://www.advojka.cz/archiv/2015/20/pribehy-pro-uzkostne-deti>>

⁴⁸ Srov. ČEŇKOVÁ, J. et al. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury*, s. 28.

⁴⁹ Srov. Tamtéž, s. 133.

⁵⁰ Srov. VRBOVÁ J., *A2: Příběhy pro úzkostné děti* [online]. [cit. 2023-10-21]. Dostupné na WWW: <<https://www.advojka.cz/archiv/2015/20/pribehy-pro-uzkostne-deti>>

⁵¹ Srov. Tamtéž.

⁵² Srov. DOROVSKÝ, I. et al. *Slovník autorů literatury pro děti a mládež*, s. 516.

⁵³ Srov. HUMPÁL M. et al. *Moderní skandinávská literatury 1870-2000*, s. 238.

odráží a inspiruje jeho sny a přání.⁵⁴ Příběh ve velké míře využívá nadsázku s prvky nonsensu,⁵⁵ čímž autorka navázala na díla britské literatury, jakými jsou *Alenka v říši divů* nebo *Medvídek Pú*.⁵⁶ Pro děti, které rády luští nejrůznější kriminalistické záhady napsala příběhy o detektivu Kallem, ale vytvořila také knihy o ješitném, pot'ouchlém a sobeckém Karkulínovi. Karkulín není příkladnou hlavní postavou, přesto se s ním jeho kamarád Ben přátelí a zažívají společně humorná dobrodružství.

Naprosto odlišnou část její tvorby tvoří knihy na pomezí fantazie, pohádky a skutečnosti, které se nevyhýbají vážným tématům jako je smrt, smutek a samota. Tato díla, narozdíl od těch předešlých, čerpají z autorčiných osudových a bolestných zážitků z dospělosti. Protagonisty jsou spíše antihrdinové, kteří jsou opuštění, osamělí a odvržení.⁵⁷ *Mio, můj Mio* je příběhem o lásce a přátelství, strachu a jeho překonávání, o samotě a smrti. Dětský čtenář je velmi netradičně, s velkou imaginací a empatií, konfrontován s těmi nejhlubšími životními otázkami. Podobně je tomu u díla *Bratři, Lví srdce*,⁵⁸ ve kterém autorka porušila tabu smrti, když nechala zemřít hlavního hrdinu. V angloamerické tradici dětských knih se sice smrt objevila, ale byla to spíše smrt někoho jiného než dítěte a už vůbec ne dítěte, které je hlavní postavou.⁵⁹ Obě knihy popisují zázračný příběh, který se přihodí obyčejnému dítěti. Formou alegorie učí malé čtenáře porozumět životní záhadě, vyprávějí o smrti blízké osoby a vyrovnávání se s ní. Obě knihy jsou důkazem toho, „že Astrid Lindgrenová pronikavostí svého intelektu předčila kdejakého autora prózy pro dospělé a mnohostranností svého literárního talentu podryla autoritu jakékoliv klasifikace.“⁶⁰ V knize *Jižní louka* podobně jako v díle *Mio, můj Mio* se ocitají nešťastní hlavní hrdinové v pohádkovém světě, kde konečně zažívají klid, bezstarostnost a dětskou radost. Všechny tři výše uvedené fantaskní knihy jsou bohaté na celou řadu lyrických pasáží.

Ve svém díle rozbila autorka řadu konvencí typických pro dřívější dětskou literaturu, především její tradiční výchovnou funkci a moralizující rysy. V dětských postavách i ve čtenářích spatřuje plnohodnotné jedince, které není třeba neustále hlídat a opatrovat. Dětské hrdinové mají přirozenou touhu prosadit svou vůli, jež má v mnoha případech podobu vzdoru vůči dospělým.⁶¹ Odrážejí snahu spisovatelky proniknout do duše

---

⁵⁴ Srov. DOROVSKÝ, I. et al. *Slovník autorů literatury pro děti a mládež*, s. 516.

⁵⁵ Srov. ČENKOVÁ, J. et al. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury*, s. 134.

⁵⁶ Srov. METZLER, J. B. *Metzler Lexikon Weltliteratur 1000 Autoren von der Antike bis zur Gegenwart*, s. 350.

⁵⁷ Srov. VRBOVÁ J., *A2: Příběhy pro úzkostné děti* [online]. [cit. 2023-10-21]. Dostupné na WWW: <<https://www.advojka.cz/archiv/2015/20/pribehy-pro-uzkostne-deti>>

⁵⁸ Srov. DOROVSKÝ, I. et al. *Slovník autorů literatury pro děti a mládež*, s. 517.

⁵⁹ Srov. VRBOVÁ J., *A2: Příběhy pro úzkostné děti* [online]. [cit. 2023-10-21]. Dostupné na WWW: <<https://www.advojka.cz/archiv/2015/20/pribehy-pro-uzkostne-deti>>

⁶⁰ Srov. KUZMIČOVÁ, A. Moderní švédská literatura na českém knižním trhu po roce 1990. *Čtenář*, 2008, roč. 60, č. 2, s. 56.

⁶¹ Srov. HUMPÁL M. et al. *Moderní skandinávská literatura 1870-2000*, s. 238.

současného dítěte a poukázat na mezilidské vztahy.⁶² Dětskému světu dobře rozuměla. Uvědomovala si, jak je bolestné, když dospělí požadují, aby děti předčasně dospěly a musely se zabývat starostmi a povinnostmi, které náleží dospělým. V díle opakovaně zaznívá myšlenka, aby byl dětem ponechán jejich dětský svět naplněný především radostí ze hry.

Pro její tvorbu je charakteristické neobyčejně působivé propojení reality s fantazií, neotřelý situační i jazykový humor a jedinečná schopnost vcítit se do dětského myšlení. Často kombinuje pohádkový styl vyprávění se současným hovorovým jazykem. Dětskou literaturu pozvedla na novou úroveň i rozšířením jejich žánrů a tím, že do ní uvedla prvky dříve běžné spíše jen v literatuře pro dospělé, jako například parodii a intertextovost.⁶³

Originální dílo Astrid Lindgrenové vyzařuje humanistické poselství, zasahující generace čtenářů.⁶⁴ Ze skandinávských autorů se k jejímu odkazu hrdě hlásí celosvětově úspěšný norský spisovatel Jostein Gaarder. Současní autoři na rozdíl od Lindgrenové píšou střídavě pro děti a pro dospělé, jejich dětské knihy ale v tradici svého vzoru úspěšně pokračují.⁶⁵

V českém prostředí je tvorba Astrid Lindgrenové dobře známá. Byla vydávána průběžně od 60. let 20. století.⁶⁶ Cesta k českému čtenáři nebyla jednoduchá, neobešla se bez cenzorských zásahů a nepříznivého hodnocení literární kritiky. Dílo Astrid Lindgrenové podléhalo u nás i jinde určitým interpretačním stereotypům, na které se zaměřila i mezinárodní literárněvědná konference *Astrid Lindgren Centennial Conference*, kterou uspořádal v roce 2007 Švédský institut dětské knihy ve Stockholmu. Zde se ukázalo, že v režimech s prvky totalitního charakteru vycházela tvorba Lindgrenové se značným zpožděním a byla přecházena zpočátku rozpačitým mlčením. V Československu, v Portugalsku, Španělsku a Estonsku byla k překladům většinou vybírána tradičněji a idyličtěji laděná část její tvorby.⁶⁷

Jako první vyšla v roce 1962 kniha *Děti z Bullerbynu*. V zahraničí bylo dílo oceněno neprestížnějším oceněním v oblasti literární tvorby pro děti. U nás reagovala literární kritika zastoupená Marií Majerovou pouze stručně v tom smyslu, že kniha představuje pohled na zvláštní postavení švédských dětí v kraji, kde jsou selské statky daleko od sebe. Českým překladatelům vytýkala, že se překládá hodně knih, aniž by předcházely pečlivý výběr. Až v roce 1974 se na českém trhu objevila kniha Pipi Dlouhá Punčocha. Pipi, jako

---

⁶² Srov. DOROVSKÝ, I. et al. *Slovník autorů literatury pro děti a mládež*, s. 517.

⁶³ Srov. HUMPÁL M. et al. *Moderní skandinávské literatury 1870-2000*, s. 238.

⁶⁴ Srov. DOROVSKÝ, I. et al. *Slovník autorů literatury pro děti a mládež*, s. 517.

⁶⁵ Srov. VRBOVÁ J., *A2: Příběhy pro úzkostné děti* [online]. [cit. 2023-10-21]. Dostupné na WWW: <<https://www.advojka.cz/archiv/2015/20/pribehy-pro-uzkostne-deti>>

⁶⁶ Srov. ŠÍBLOVÁ, D. Sto let od narození Astrid Lindgrenové. *Komenský*, 2007, roč. 132, č. 1. s. 30.

⁶⁷ Srov. ŠUBRTOVÁ, M. *Respekt: Jiná tvář Astrid Lindgrenové* [online]. [cit. 2023-10-19]. Dostupné na WWW: <<https://www.respekt.cz/tydenik/2007/26/jina-tvar-astrid-lindgrenove>>

rebelka proti konvencím, nevyvolala v českém prostředí žádnou senzaci a hrdinka zapadla mezi domácí protagonisty autorské pohádky. K popularizaci autorky přispělo zpracování Pipi do podoby televizního seriálu, který byl v 70. letech uveden i u nás.⁶⁸ Některá další díla jako detektivně laděné příběhy o Kallem Blomkvistovi a próza o idylickém dětství na švédském venkově o Emilovi Neplechovi vyšla v malých nákladech a téměř bez povšimnutí kritiků.⁶⁹ Teprve v roce 1987 se mohli dětské čtenáři seznámit s knihou *Ronja, dcera loupežníka*, která představovala zlom v nazírání na tvorbu Astrid Lindgrenové, kdy bylo v recenzi poukázáno na metaforičnost textu, kde hrad představuje alegorii současného světa, a na dramatické konflikty v celé autorčině tvorbě.⁷⁰ Romány *Mio, můj Mio* a *Bratři Lví srdce* nemohly v 80. letech v českých vydavatelstvích vyjít. Idylické a zlou mocí utlačované Šípkové údolí v knize *Bratři Lví srdce* obehnané nepřekonatelnou zdí se příliš podobalo našim poměrům.⁷¹ Kniha se také zabývala dalším citlivým tématem – smrtí, která zde hraje klíčovou roli. Překladatel Břetislav Mencák ve své studii ve Zlatém máji z roku 1977 píše: „*Toto je vyprávění o nevládném lidském údělu a neodvratné smrti, o životě tak smutném, že bychom se asi zdráhali je našim dětem bez zvláštního komentáře předložit v překladu. Skandinávské děti, jak víme i z dětských edicí severských lidových pohádek, jsou odolnější než naše vůči smutku, strachu, děsu, představě smrti i jiným drastičnostem života*“.⁷² Obě kontroverzní díla vyšla až po pádu diktatury v roce 1989 a současně poté, kdy dětský psycholog Matějček vydání knihy podpořil a vyjádřil názor, že s dětmi je vhodné o smrti mluvit, protože se jí ve svých myšlenkách intenzivně zabývají a nedostává se jim pomoci. Prostřednictvím četby mohou své vlastní napětí odreagovat, když zjistí, že smrt není tabu. Autorku chválil, byl toho názoru, že k otázkám překonávání strachu a vyrovnávání se se smrtí přistupovala s psychologickou dovedností.⁷³ Teprve v roce 2012 vyšla kniha pohádek *Jižní louka*. Děj se odehrává v dávných dobách a hlavním motivem jsou děti ohrožené samotou, bídou a nemocí.⁷⁴ I v tomto díle se objevuje téma smrti, o které autorka píše na základě vlastní bolestné zkušenosti. Její snahou je, aby čtenář i v takto

---

⁶⁸ Srov. ŠUBRTOVÁ, M. *Respekt: Jiná tvář Astrid Lindgrenové* [online]. [cit. 2023-10-19]. Dostupné na WWW: <<https://www.respekt.cz/tydenik/2007/26/jina-tvar-astrid-lindgrenove>>

⁶⁹ Srov. ŠÍBLOVÁ, D. Sto let od narození Astrid Lindgrenové. *Komenský*, 2007, roč. 132, č. 1. s. 30.

⁷⁰ Srov. ŠUBRTOVÁ, M. *Respekt: Jiná tvář Astrid Lindgrenové* [online]. [cit. 2023-10-19]. Dostupné na WWW: <<https://www.respekt.cz/tydenik/2007/26/jina-tvar-astrid-lindgrenove>>

⁷¹ Srov. VRBOVÁ, J. *iLiteratura.cz: Svět Astrid Lindgrenové* [online]. [cit. 2023-10-19]. Dostupné na WWW: <<https://www.iliteratura.cz/clanek/9763-lindgren-astrid>>

⁷² ŠUBRTOVÁ, M. *Respekt: Jiná tvář Astrid Lindgrenové* [online]. [cit. 2023-10-19]. Dostupné na WWW: <<https://www.respekt.cz/tydenik/2007/26/jina-tvar-astrid-lindgrenove>>

⁷³ Srov. VRBOVÁ, J. *A2: Příběhy pro úzkostné děti* [online]. [cit. 2023-10-21]. Dostupné na WWW: <<https://www.advojka.cz/archiv/2015/20/pribehy-pro-uzkostne-deti>>

⁷⁴ Srov. ŠUBRTOVÁ, M. *iLiteratura.cz: Jižní louka* [online]. [cit. 2023-11-29]. Dostupné na WWW: <<https://www.iliteratura.cz/clanek/29889-lindgren-astrid-jizni-louka>>

tíživém momentu dokázal nalézt naději. Zda jsou díla *Jižní louka* a *Bratři Lví srdce*, která silně emočně zasáhnou i dospělého člověka, vhodná i pro citlivější děti, je k úvaze.

Břetislav Mencák celosvětovou popularitu Astrid Lindgrenové ve svém, výše zmíněném, textu srovnával s Hansem Christianem Andersenem. Jeho komparace nebyla daleko od pravdy. „*Lindgrenová se stala nejen ztělesněním nových tendencí v literární tvorbě pro děti, ale přímo etickou autoritou a obhájkyní dětského světa, pro který nárokovala svobodu, lásku a bezpečí.*“⁷⁵ Dokázala dovedně mísit realitu a fantazii, tradici a nekonvenčnost, dětské tápání s touhou po jistotách⁷⁶ Příběhy jsou podány poutavě, zajímavě a napínavě, jazyk je srozumitelný, přirozený a přiměřený dětskému věku. Humorná díla jsou psána se lehkostí, ani pohled na svět dospělých není ušetřen legrace a ironie, což působí přitažlivě. Knihy o vážných tématech jsou mistrně propracovány, dosahují nesmírné hloubky. Není divu, že její tvorba si získala srdce mnoha malých i velkých čtenářů.

3. Tvorba Astrid Lindgrenové pro děti a mládež

České děti znají dílo Astrid Lindgrenové téměř celé. Převážnou většinu knih vydalo nakladatelství Albatros.⁷⁷ Přehled tvorby je rozčleněn podle doporučených věkových kategorií čtenářů. Údaje o doporučeném věku byly čerpány z dané konkrétní publikace. V závorce je na prvním místě zaznamenán rok vydání v originále, následuje rok vydání v českém jazyce. U řady děl je patrný velký časový odstup, se kterým vyšla v českém překladu.

Knihy pro děti od 5 let

Dráček s červenýma očima (1985; 2007)⁷⁸

Lotta z Rošťácké uličky (1961; 1982)⁷⁹

---

⁷⁵ ŠUBRTOVÁ, M. *Respekt: Jiná tvář Astrid Lindgrenové* [online]. [cit. 2023-10-19]. Dostupné na WWW: <<https://www.respekt.cz/tydenik/2007/26/jina-tvar-astrid-lindgrenove>>

⁷⁶ Srov. VRBOVÁ, J. *iLiteratura.cz: Svět Astrid Lindgrenové* [online]. [cit. 2023-10-19]. Dostupné na WWW: <<https://www.iliteratura.cz/clanek/9763-lindgren-astrid>>

⁷⁷ Srov. Tamtéž.

⁷⁸ LINDGREN OVÁ, A. *Dráček s červenýma očima*. Překlad Jarka Vrbová. 1. vyd. Praha: Albatros, 2007, 35 s.; 2. vyd. Praha: Albatros, 2013, 35 s.

⁷⁹ LINDGREN OVÁ, A. *Lotta z rošťácké uličky*. Překlad Karel Šebesta. 1. vyd. Praha: Albatros, 1992, 140 s.; 2. vyd. Praha: Albatros, 2001, 139 s.; 3. vyd. Praha: Albatros, 2005, 139 s.; 4. vyd. Praha: Albatros, 2009, 139 s.; 5. vyd. Praha: Albatros, 2015, 139 s.; 1. vyd. Praha: Albatros, 2021, 139 s.;

Knihy pro děti od 6 let

Děti z Bullerbynu (1947; 1962)⁸⁰

Já chci taky do školy (1951; 2003)⁸¹

Já ještě nechci jít spát (1947;2007)⁸²

Karkulín je nejlepší (1962; 2004)⁸³

Karkulín ze střechy (1955; 1983)⁸⁴

Petra a Petra (1949; 2009)⁸⁵

Pipi Dlouhá punčocha (1945; 1976)⁸⁶

Skřítek Nils (1949; 2015)⁸⁷

Strašidlo Sušinka (1986; 2008)⁸⁸

Vánoční příběhy (1966; 2005)⁸⁹

Knihy pro děti od 7 let

Kajsa Nebojsa (1950; 2006)⁹⁰

Vánoční večírek Pipi Dlouhé punčochy (2002; 2014)⁹¹

---

⁸⁰ LINDGRENOVÁ, A. *Děti z Bullerbynu*. Překlad Břetislav Mencák. 1. vyd. Praha: SNDK, 1962, 240 s.; 2. vyd. Praha: SNDK 1968, 260 s.; 3. vyd. Praha: Albatros, 1974, 255 s.; 4. vyd. Praha: Albatros, 1981, 265 s.; 5. vyd. Praha: Albatros, 1986, 215 s.; 6. vyd. Praha: Albatros, 1991, 215 s.; 7. vyd. Praha: Albatros, 1995, 215 s.; 8. vyd. Praha: Albatros, 1997, 215 s.; 9. vyd. Praha: Albatros, 1998, 215 s.; 10. vyd. Praha: Albatros, 2000, 215 s.; 11. vyd. Praha: Albatros, 2002, 215 s.; 12. vyd. Praha: Albatros, 2004, 215 s.; 13. vyd. Praha: Albatros, 2009, 215 s.; 14. vyd. Praha: Albatros, 2013, 215 s.; 15. vyd. Praha: Albatros, 2014, 215 s.; 16. vyd. Praha: Albatros, 215 s.

⁸¹ LINDGRENOVÁ, A. *Já chci taky do školy*. Překlad Jarka Vrbová. 1. vyd. Praha: Albatros, 2003, 33. s.; 2. vyd. Praha: Albatros, 2011, 33 s.; 3. vyd. nenalezeno, 4. vyd. Praha: Albatros, 33 s.; 5. vyd. Praha: Albatros, 33 s.

⁸² LINDGRENOVÁ, A. *Já ještě nechci jít spát*. Překlad Jarka Vrbová. 1. vyd. Praha: Albatros, 2007, 34 s.; 2. vyd. Praha: Albatros, 2012, 34 s.; 3. vyd. Praha: Albatros, 2022, 34 s.

⁸³ LINDGRENOVÁ, A. *Karkulín je nejlepší*. 1. vydání vyšlo jako součást knihy *Karkulín ze střechy*, Překlad Libor Štukavec, 1. vyd. Praha: Albatros, 1983, 385 s.; 2. vyd. Praha: Albatros, 2004, 119 s.; 3. vyd. Praha: Albatros, 2011, 119 s.; 4. vyd. Praha: Albatros, 2016, 119 s.; 5. vyd. Praha: Albatros, 2022, 119 s.;

⁸⁴ LINDGRENOVÁ, A. *Karkulín ze střechy*. Překlad Libor Štukavec. 1. vyd. Praha: Albatros, 1983, 385 s.; 2. vyd. Praha: Albatros, 2002, 199 s.; 3. vyd. Praha: Albatros, 2007, 199 s.; 4. vyd. Praha: Albatros, 2011, 199 s.; 5. vyd. Praha: Albatros, 2018, 199 s.; 6. vyd. Praha: Albatros, 2022, 199 s.

⁸⁵ LINDGRENOVÁ, A. *Petr a Petra*. Překlad Jarka Vrbová. 1. vyd. Praha: Albatros, 2009, 37 s.; 2. vyd. tamtéž, 2009, 37 s. Povídka je také součástí knihy *Skřítek Nils*.

⁸⁶ LINDGRENOVÁ, A. *Pipi Dlouhá Punčocha*. Překlad Jana Fürstová. 1. vyd. Praha: Albatros, 1976, 309 s.; 2. vyd. tamtéž, 1985, 269 s.; Překlad Josef Vohryzek. 3. vyd. tamtéž, 1993, 263 s.; 4. vyd. tamtéž, 1996, 263 s.; 5. vyd. tamtéž, 1999, 263 s.; Překlad Josef Vohryzek a Dagmar Hartlová. 6. vyd. tamtéž, 2001, 270 s.; 7. vyd. tamtéž, 2005, 270 s.; 8. vyd. tamtéž, 2010, 270 s.; 9. vyd. tamtéž, 2014, 270 s.; Překlad Josef Vohryzek 10. vyd. tamtéž, 2015, 254 s.; Překlad Dagmar Hartlová. 11. vyd. tamtéž, 2022, 270 s.

⁸⁷ LINDGRENOVÁ, A. *Skřítek Nils*. Překlad Jarka Vrbová. 1. vyd. Praha: Albatros, 2015, 124 s.; 2. vyd. tamtéž, 2021, 124 s. Sbírka obsahuje povídku *Petr a Petra*, která vyšla jako samostatná kniha.

⁸⁸ LINDGRENOVÁ, A. *Strašidlo Sušinka*. Překlad Jarka Vrbová. 1. vyd. Praha: Albatros, 2008, 31 s.

⁸⁹ LINDGRENOVÁ, A. *Vánoční Příběhy*. Překlad Břetislav Mencák, Karel Šebesta, Jarka Vrbová. 1. vyd. Praha: Albatros, 2005, 117 s.; 2. vyd. tamtéž, 2010, 117 s.

⁹⁰ LINDGRENOVÁ, A. *Kajsa Nebojsa*. Překlad Jarka Vrbová. 1. vyd. Praha: Albatros, 2006, 92 s.; 2. vyd. tamtéž, 2016, 92 s.

⁹¹ LINDGRENOVÁ, A. *Vánoční večírek u Pipi Dlouhé punčochy*. Překlad Jarka Vrbová. 1. vyd. Praha: Albatros, 2006, 92 s.; 2. vyd. tamtéž, 2016, 92 s.

Zlodějíček Bubla (1964; 1964)⁹²

Knihy pro děti od 8 let

Bratři Lví srdce (1973; 1992)⁹³

Emil a Ida (1982; 2006)⁹⁴

Emil Neplecha (1971;1975)⁹⁵

Emil z Lönneberg (1980;1995)⁹⁶

Emilovy další skopičiny (1970; 2005)⁹⁷

Emilovy skopičiny (1963; 2003)⁹⁸

Jižní louka (1959; 2012)⁹⁹

Madynka (1960; 1998)¹⁰⁰

Madynka záchránkyně (1976; 1999)¹⁰¹

Mio, můj Mio (1954; 1996)¹⁰²

Nové rošťárny Emila z Lönneberg (1984; 1996)¹⁰³

Ronja, dcera loupežníka (1981;1987)¹⁰⁴

---

⁹² LINDGŘENOVÁ, A. *Zlodějíček Bubla*. Překlad Jarka Vrbová. 1. vyd. Praha: Albatros, 2010, 30 s.

⁹³ LINDGŘENOVÁ, A. *Bratři Lví srdce*. Překlad Jarka Vaňková. 1. vyd. Praha: Albatros, 1992, 158 s.; Překlad Jarka Vrbová. 2. vyd. tamtéž, 2001, 151 s.; 3. vyd. tamtéž, 2008, 151 s.; 4. vyd. tamtéž, 2013, 151 s.; 5. vyd. tamtéž, 2021, 151 s.

⁹⁴ LINDGŘENOVÁ, A. *Emil a Ida*. Překlad Dagmar Hartlová. 1. vyd. Praha: Albatros, 2006, 67 s.

⁹⁵ LINDGŘENOVÁ, A. *Emil Neplecha*. Překlad Božena Köllnová. 1. vyd. Praha: Albatros, 1975, 49 s. Kniha vyšla rovněž pod názvem *Emil z Lönneberg* a *Emilovy skopičiny*. Obojí v překladu Dagmar Hartlové

⁹⁶ LINDGŘENOVÁ, A. *Emil z Lönneberg*. Překlad Dagmar Hartlová. 1. vyd. Bratislava: INA, 1995, 123 s.

Kniha vyšla rovněž pod názvem *Emil Neplecha* v překladu Boženy Köllnové a *Emilovy skopičiny* v překladu Dagmar Hartlové.

⁹⁷ LINDGŘENOVÁ, A. *Emilovy další skopičiny*. Překlad Dagmar Hartlová. 1. vyd. Praha: Albatros, 2005, 127 s.; 2. vyd. tamtéž, 2013, 127 s. Kniha vyšla rovněž pod názvem *Už zase Emil z Lönneberg*

⁹⁸ LINDGŘENOVÁ, A. *Emilovy skopičiny*. Překlad Dagmar Hartlová. 1. vyd. Praha: Albatros, 2003, 163 s.; 2. vyd. tamtéž, 2014, 163 s.; 3. vyd. tamtéž, 2020, 163 s.; 4. vyd. tamtéž, 2022, 163 s.; Kniha vyšla rovněž pod názvem *Emil z Lönneberg* v překladu Dagmar Hartlové a *Emil Neplecha* v překladu Boženy Köllnové.

⁹⁹ LINDGŘENOVÁ, A. *Jižní louka*, Překlad Dagmar Hartlová. 1. vyd. Praha: Albatros, 2012, 88 s.;

¹⁰⁰ LINDGŘENOVÁ, A. *Madynka*. Překlad Jarka Vrbová. 1. vyd. Praha: Albatros, 1998, 110 s.; 2. vyd. tamtéž, 2004, 110 s.; 3. vyd. tamtéž, 2009, 110 s.; 4. vyd. tamtéž, 2014, 110 s.;

¹⁰¹ LINDGŘENOVÁ, A. *Madynka záchránkyně*. Překlad Jarka Vrbová. 1. vyd. Praha: Albatros, 1999, 149 s.; 2. vyd. tamtéž, 2007, 149 s.; 3. vyd. tamtéž, 2013, 149 s.; 4. vyd. tamtéž, 2022, 149 s.

¹⁰² LINDGŘENOVÁ, A. *Mio, můj Mio*. Překlad Jarka Vrbová. 1. vyd. Praha: Albatros, 1996, 108 s.; Překlad Jarka Vrbová. 2. vyd. tamtéž, 2004, 149 s.;

¹⁰³ LINDGŘENOVÁ, A. *Nové rošťárny Emila z Lönneberg*. Překlad Dagmar Hartlová. 1. vyd. Bratislava: INA, 1996, 156 s. Kniha vyšla rovněž pod názvem *Emilovy skopičiny* v překladu Dagmar Hartlové.

¹⁰⁴ LINDGŘENOVÁ, A. *Ronja, dcera loupežníka*. Překlad Milena Nyklová. 1. vyd. Praha: Albatros, 1987, 172 s.; 2. vyd. tamtéž, 2000, 149 s.; Překlad Olga Kühnelová. 3. vyd. tamtéž, 2007, 165 s.; 4. vyd. tamtéž, 2013, 165 s.; 5. vyd. tamtéž, 2018, 165 s.; 6. vyd. tamtéž, 2021, 165 s.; Překlad Marie Voslářová. 7. vyd. tamtéž, 2022, 165 s.

Už zase Emil z Lönneberg (1970; 1996)¹⁰⁵

Knihy pro děti od 9 let

Detektiv Kalle má podezření (1946; 1970)¹⁰⁶

Kalle Blomkvist zasahuje (1954; 1964)¹⁰⁷

Kluci darebáci a pes (1948; 2004)¹⁰⁸

My z ostrova Saltkråkan (1964; 1994)¹⁰⁹

Rasmus tulákem (1956; 2003)¹¹⁰

Svěřte případ Kallovi (1951; 1971)¹¹¹

Tříkrát detektiv Kalle (1970; 2018)¹¹²

4. Rozbor vybrané literární tvorby Astrid Lindgrenové

Pro děti mladšího školního věku napsala autorka řadu knih. Pro potřeby této diplomové práce budou využita díla, která sjednocuje jedno z důležitých témat v lidském životě, a tím je pomoc. Ať už se jedná o jakoukoli formu pomoci určenou člověku nebo zvířeti. Všechna díla jsem přečetla a všimla si, že motiv pomoci se objevuje ve většině knih Astrid Lindgrenové, v některých z nich dokonce vícekrát. Pomoc bližnímu považují za jeden z aspektů, který činí člověka člověkem. Bylo by dobré, kdyby si děti uvědomily, že pomoc může přinést radost nejen druhému člověku, ale i tomu kdo ji poskytl. Za uspokojivé bychom mohli považovat, pokud by pomoc přijaly jako běžnou součást svého

---

¹⁰⁵ LINDGRENŮVÁ, A. *Už zase Emil z Lönneberg*. Překlad Dagmar Hartlová. 1. vyd. Bratislava: INA, 1996, 175 s. Kniha vyšla rovněž pod názvem *Emilovy další skopičiny*.

¹⁰⁶ LINDGRENŮVÁ, A. *Detektiv Kalle má podezření*. Překlad Olga Štrosová. 1. vyd. Praha: Albatros, 1970, 151 s.; 2. vyd. tamtéž, 1993, 146 s.; 3. vyd. tamtéž, 2001, 150 s.; 4. vyd. tamtéž, 2008, 150 s. Vyšlo rovněž jako součást knihy *Tříkrát detektiv Kalle*.

¹⁰⁷ LINDGRENŮVÁ, A. *Kalle Blomkvist zasahuje*. Překlad Jan Rak. 1. vyd. Praha: SNDK, 1964, 127 s.; 2. vyd. Praha: Albatros, 2003, 167 s.; 3. vyd. tamtéž, 2009, 167 s. Vyšlo rovněž jako součást knihy *Tříkrát detektiv Kalle*.

¹⁰⁸ LINDGRENŮVÁ, A. *Kluci darebáci a pes*. Překlad Dagmar Hartlová. 1. vyd. Praha: Albatros, 2004, 196 s.; 2. vyd. tamtéž, 2008, 196 s.

¹⁰⁹ LINDGRENŮVÁ, A. *My z ostrova Saltkråkan*. Překlad Jana Svatošová. 1. vyd. Praha: Albatros, 1994, 237 s.; 2. vyd. tamtéž, 1998, 237 s.; Překlad Jana Chmura-Svatošová. 3. vyd. tamtéž, 2004, 241 s.; 4. vyd. tamtéž, 2018, 275 s.; 5. vyd. tamtéž, 2021, 275 s.

¹¹⁰ LINDGRENŮVÁ, A. *Rasmus tulákem*. Překlad Jarka Vrbová. 1. vyd. Praha: Albatros, 2003, 183 s.; 2. vyd. tamtéž, 2010, 183 s.

¹¹¹ LINDGRENŮVÁ, A. *Svěřte případ Kallovi*. Překlad Olga Mencáková. 1. vyd. Praha: Albatros, 1971, 177 s.; Překlad Olga Štrosová. 2. vyd. tamtéž, 2002, 182 s.; 3. vyd. tamtéž, 2008, 182 s. Vyšlo rovněž jako součást knihy *Tříkrát detektiv Kalle*

¹¹² LINDGRENŮVÁ, A. *Tříkrát detektiv Kalle*. Překlad Olga Štrosová, Jan Rak. 1. vyd. Praha: Albatros, 2018, 484 s. Obsahuje knihy *Detektiv Kalle má podezření*, *Kalle Blomkvist zasahuje*, *Svěřte případ Kallovi*.

života. Literární projekt bude realizován ve školní družině, v nichž jsou jednotlivá oddělení rozdělena podle věku dětí. Konkrétní cílovou skupinu budou tvořit děti ve věku od 6 do 9 let.

Dle uvedených doporučení by hledisko věku i kritérium tématu pomoci splňovala i některá další díla jakými jsou *Bratři Lví srdce*, *Jižní Louka a Mio, můj Mio*. Pomoc zde nabývá formu nesmírné odvahy, nesobecké služby až obětování se pro druhé. Atmosféra knih je však smutná, místy až temná a tísnivá a může vyvolávat hluboké emoce, což je důvodem, proč nebyla do literárního projektu zařazena. V knize *Bratři Lví srdce* se navíc objevuje i téma vícečetného zrození do posmrtných světů, které může být pro některé věřící nepřijatelné, stejně jako představa, že v životě po smrti lze stěží dojít klidu. Je otázkou, zda jsou knihy skutečně vhodnou četbou pro doporučovanou věkovou skupinu. Knihy pojednávají o hlubokých, citlivých tématech a vysokých morálních hodnotách. Možná by byly vhodnější pro starší čtenáře, ideálně pro dospělé. Dle reakcí např. na www.databazeknih.cz je patrné, že jsou knihy přijímány kontroverzně. Někteří čtenáři popisují, že je knihy v dětství děsily. Jiní jsou toho názoru, že ani v reálném světě není život bezproblémový a děti by se měly začít seznamovat i s neradostnými stránkami života, k jakým smrt patří. Mnozí rodiče by tyto knihy svým dětem nenabídli, a proto nechme na jejich úvaze, zda jim je předloží v bezpečném domácím prostředí rodičovské náruče.

4.1 Děti z Bullerbynu¹¹³

Děj se odehrává v malé švédské vesničce Bullerbyn, ve které stojí pouze tři statky. V nich žijí rodiny společně s děvečkami a čeledíny a domácími zvířaty. Vypravěčkou příběhů je osmiletá dívka Lisa, která bydlí se svými rodiči, bratry Lassem a Bossem, děvečkou Agdou a čeledínem Oskarem na statku Melangården. Přátelí se s dívkami Brittou a Annou, které žijí s rodiči a dědečkem na statku Norrgården a také s chlapcem Ollem, který bydlí s rodiči a malou sestřičkou Kerstin na statku Sorgården. Společně tráví spoustu času, zažívají mnohá dobrodružství. Většina z nich se odehrává na statku a jeho okolí, některá také na návštěvách u příbuzných, ve škole nebo na cestě ze školy. Jde o příběhy, v nichž hlavní roli hraje přátelství, mezilidské vztahy a láska k rodičům. Objevují se zde dětské hry, rošťárny, vzájemná škádlení, chlapecká a dívčí tajemství. Najdeme zde i prvky pomoci druhým lidem, či zvířatům, jakými jsou například péče o nemocnou paní učitelku, pomoc s péčí o miminko, předcítání slepému dědečkovi, starost o týraného psa.

---

¹¹³ LINDGRENŮVÁ, A. *Děti z Bullerbynu*. Praha: Albatros, 1986.

Kniha nás provází všemi ročními obdobími, jsme svědky všech místních svátků, tradic a zvyklostí. Dílo vyznívá idylicky, na čemž má nezanedbatelný podíl obraz tamní venkovské přírody, se kterou jsou životy všech aktérů hluboce spjaty.

Publikace je laděna humorně, je zábavná a čtivá. Použitý jazyk odpovídá slovníku dětí daného věku. Celkový dojem umocňují kouzelné ilustrace Heleny Zmatlíkové.

V českém překladu byla kniha vydána poprvé v roce 1962, dočkala se 16 reedic.¹¹⁴ Těší se trvalé oblíbené malých čtenářů.

Kniha mne oslovila, neboť ukazuje život na vesnici, kdy je člověk v úzkém kontaktu s přírodou. Jeho běžný den tvoří především fyzická práce, péče o domov, blízké a zvířata. Zvláště v kontrastu s dnešním přetechnizovaným světem, je možné si uvědomit, kolik radosti lze nalézt v prostém venkovském životě, naplněném láskou, přátelstvím a dobrými mezilidskými vztahy.

4.2 Pipi Dlouhá punčocha¹¹⁵

Děj příběhu je situován do malého městečka ve Švédsku. Do jedné z místních vilek se nastěhuje devítiletá dívka, která si nechá říkat Pipi Dlouhá Punčocha nebo jen krátce Pipi. Celé její jméno zní Pipilota Citrónie Cimprlína Mucholapka Dlouhá punčocha. Bydlí ve vile Vilekule sama bez rodičů, pouze se svým koněm Alfrédem a opičkou, kterou pojmenovala Pan Nilson. Maminka jí zemřela, když byla malá a její otec, bývalý lodní kapitán, je nezvěstný. Jednou, když se s Pipi plavili po oceánu, ho bouře strhla přes palubu do moře a od té doby se neobjevil. Holčička však věří, že se zachránil a stal se králem na nějakém černošském ostrově. Jak říká sama Pipi, maminka je andělem v nebi a tatínek králem na ostrově kdesi v Tichomoří. Po tatínkovi zbyl dívce velký kufr plný zlaťáků. V sousedství jejího domu bydlí rodina Settergrenových se dvěma dětmi, chlapcem Tomym a dívkou Anikou. S Pipi se brzy spřátelí a prožívají společně každou volnou chvíli. Sousedovic děti jsou vzorné, slušně vychované, čisté a upravené. Pipi jim připadá zvláštní, je úplně jiná než oni, samostatná, nezávislá na dospělých. Je zcela neobvyklé, aby dítě žilo samo v domě bez rodičů, nechodilo do školy, mělo vlastního koně, spoustu peněz a bylo obdařeno nadlidskou silou. Pipi je činorodá hrdinka, má spoustu ztřeštěných nápadů a her. Výstřední je i její vzhled. Nosí šaty sešíváné z více kusů látek, každou punčochu jiné barvy, obrovské černé boty a dva rezavé copy, které jí legračně trčí do stran. Je bezstarostná, svobodná, odvážná a hubatá, vzdoruje dospělým

---

¹¹⁴ Srov. *Databáze Národní knihovny ČR* [online]. [cit. 2023-11-14]. Dostupné na WWW: <https://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=003395732&local_base=NKC>

¹¹⁵ LINDGRENŮVÁ, A. *Pipi Dlouhá Punčocha*. Praha: Albatros, 1985.

a odmítá se jim podrobit. Často si vymýšlí legrační historky, které prezentuje jako pravdivé. Je si však dobře vědoma toho, že má sklony ke lhaní a sama sebe za to někdy peskuje. Ve společnosti se chová často nevhodně a někdy ji to mrzí. Tvrdí, že dítě, které vyrostlo bez rodičů a celý život se plavilo po moři, se jinak chovat nedokáže. Zároveň je však vtipná, dobrosrdečná, štedrá, zastává se slabších a utlačovaných. Pipi, Tomy a Anika zažívají v městečku spoustu dobrodružství. Jednoho dne se u Pipina domu objeví její tatínek, tlustý a stejně silný jako sama Pipi. Zatímco byl pohřešován, vyvrhlo jej moře na ostrově Kurekuredutů. Zde se skutečně stal králem černošského kmene, jak Pipi předpokládala. Nyní se vrací pro svou dcerku a chce ji představit svému kmeni jako princeznu. Pipi se chystá odjet s otcem, ale Anika s Tomym jsou tak smutní, že se rozhodne zůstat. Po nějaké době posílá tatínek Pipi vzkaz, že pro ni přijede, aby strávila alespoň krátký čas na jeho ostrově. Pipi odjíždí a bere s sebou i Tomyho a Aniku. Společně s domorodými dětmi zažívají krásný čas plný her a dobrodružství na ostrově. Po Vánocích se děti vrací zpět domů do Švédska.

Pipi poskytla pomoc lidem a zvířatům v nejrůznějších situacích. Přispěchala na pomoc chlapci, kterého bila parta kluků a jejich konání označila za zbabělost. Zachránila Tomyho, kterého napadl rozzuřený býk. Vynesla z hořícího domu dvě malé děti. Chudým dětem, které neměly peníze, koupila bonbóny. Pomohla koni, na němž si vybíjel zlost jeho kočí. Zkrotila tygra, který utekl z cirkusové klece a hrozilo nebezpečí, že napadne přítomné děti. Ztrestala muže, který se choval velmi hrubě vůči prodavači párků a donutila jej, aby zaplatil svoji útratu. Bránila lupičům, odnést z ostrova perly, ale když jim hrozilo sežrání žralokem, zachránila je. Pro děti, které by pro neznalost učební látky musely ve škole stát na hanbě, vymyslela jednoduché otázky tak, aby všechny mohly úspěšně odpovědět. Za odměnu je podarovala penězi a bonbóny. Chtěla pomoci herečce v divadle, která si v rámci představení stěžovala na svůj bídný život. Nabídla jí ochranu a také bydlení ve svém domě. Taková pomoc sice nebyla žádaná a působí úsměvně, o to víc si však čtenář postavu Pipi zamiluje.

Pipin jazyk odpovídá vyjadřování dětí jejího věku pouze částečně. Dospělým většinou tyká, což ovšem není záměrná nezdvořilost, ale spíše neznalost společenských zvyklostí. Pipi užívá řadu zkomolenin slov, jakými jsou např. pililulka místo pilulka, nábosilka místo násobilka, zájemník místo zájemce, cibrkus místo cirkus. Vymýšlí zcela nová slova jako píditel či spunk. U slova spunk dokonce nezná jeho význam a hledá, koho nebo co by tímto slovem mohla označit. Její jazykové přešlapy působí zábavně a mile. Některé její výrazy by mohly působit dojmem, že je hloupá. Oproti tomu však často vyřkne složité obraty, které běžně užívají jen dospělí. Náročnější větné konstrukce používá zejména tehdy, když vytyká dospělým jejich nevhodné chování. Vyznívají ironicky a komicky.

Kniha je zábavná a čtivá. Autorka užila v hojné míře prvky nadsázky a nonsensu, kdy Pipi přisoudila neuvěřitelnou sílu a z ní plynoucí neporazitelnost, obrovské jmění

a naprostou samostatnost. Česká vydání ilustrovali Olga Pavalová, Adolf Born, v jednom z vydání byly publikovány i původní ilustrace Ingrid Vang Nymanové.

Pipi Dlouhá Punčocha vyšla v Československu poprvé v roce 1976, poté se objevila v dalších devíti reedicích¹¹⁶, z čehož lze usuzovat, že je mezi čtenáři oblíbená.

Postava Pipi si získala moje sympatie pro svůj vtip, upřímnost, dobrosrdečnost, obětavost, bezbřehou fantazii a schopnost sebereflexe, kdy si je vědoma svých nedostatků a umí si je přiznat. Dokáže si poradit ve všech situacích. Pokud vystupuje proti pokrytectví dospělých, činí tak chytře. Člověku je blízká, protože nikdy nevyužívá svojí silové převahy více, než je nezbytně nutné. Obdivuji její nesobeckost, kdy neváhá štědře obdarovat ostatní a přináší jí to radost.

4.3 Kajsa Nebojsa¹¹⁷

Útlá knížka sestává z deseti na sobě nezávislých krátkých povídek. Vzhledem k tomu, že jsem zvolila téma pomoci, budou rozebrány pouze ty povídky, ve kterých se téma pomoci vyskytuje.¹¹⁸ Pro praktickou část byla vybrána první povídka, jejíž název je shodný s názvem knihy, a která bude rozebrána podrobněji než ostatní povídky.

Kajsa Nebojsa

Děj se odehrává v nejchudší čtvrti města kdesi ve Švédsku. Hlavní postava, sedmiletá dívka Kajsa, žije spolu s babičkou v maličkém, milém domečku jako z pohádky. Holčičku dostala babička jako tříměsíční miminko v košíku se vzkazem, zda by se o ně nepostarala, protože nikdo jiný nemůže. Dívka byla od nejútlejšího věku šikovná a nebojácná, proto jí babička začala říkat Kajsa Nebojsa. Žily spolu šťastně. Každý večer před spaním odříkávala Kajsa modlitbu o andělovi, který chrání jejich dům. Jednou před Vánoci měla babička prodávat bonbóny na trhu, jenže ji velmi rozbolela noha a začala kulhat. Měla starost, kdo ji na vánočním trhu zastoupí, kdo připraví vánoční šunku, koupí dárky pod stromeček a udělá předvánoční úklid. Kajsa se povinností bez váhání ujala. Okamžitě se vrhla do velkého úklidu, a ještě zvládla uvařit oběd a zatopit v kamnech. Potom přemýšlela, jak to zařídit, aby mohla jít prodávat na trh. Neuměla počítat, ani vážit bonbóny. Věděla však, jak vypadá padesátník. Proto spolu s babičkou navázila bonbóny do sáčků, z nichž každý měl hodnotu padesátníku. Tři dny před Vánoci, ještě za tmy, vyrazila na trh, aby ve stánku včas vystavila své zboží. Ke Kajsinu pultu přišlo hodně zákazníků, všichni chtěli nakupovat u nejmenší prodavačky. Ostatní trhovkyně se hlasitě

---

¹¹⁶ Srov. *Databáze Národní knihovny ČR* [online]. [cit. 2023-11-14]. Dostupné na WWW: <https://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=003400388&local_base=NKC>

¹¹⁷ LINDGRENŮVÁ, A. *Kajsa Nebojsa*. Praha: Albatros, 2006.

¹¹⁸ Publikace obsahuje dále tyto povídky: Holčička zlatá, Kdo skočí z větší výšky, Starší sestra a mladší bratr, Pelle se stěhuje, Dobrou noc, pane tuláku!

podivovaly, jak může někdo poslat do mrazu prodávat malé dítě. Navíc Kajse trochu záviděly, že se jí obchody tak dobře daří. Ta si s tím však nelámala hlavu. Toho dne prodala všechno zboží. Babička si dělala starost, jak nakoupí vánoční dárky, když nemůže chodit. Nic nemohla kupovat předem, musela počkat, až po vánočním trhu, předtím neměla peníze. Věděla, že si Kajsa k Vánocům toužebně přeje panenku. Vyslala tedy Kajsu za slečnou prodavačkou s dopisem, ve kterém tajně žádala, aby jí pannu schovala, než bude po jarmarku. Kajsa nevěděla, co v dopise stojí, protože neuměla číst. Slečna prodavačka dala Kajse balík s tím, že ho má předat babičce. Kajsa koupila babičce také dárek. Pěkné prstové rukavice, které si dlouho přála. Strávily spolu hezké Vánoce. Měly uklizený dům, Kajsa koupila stromeček a ozdobila ho, navařila dobroty na vánoční stůl, společně si zazpívaly koledy. Obě dostaly dárky, po kterých toužily. Kajsa pak vzhledla oknem do zahrady, které byla celá bílá od toho, jak venku sněžilo. Měla pocit, že zahrada je plná andělů.

Smålandský zápasník s býky

Příběh nás zavádí do švédského kraje Småland. Vypráví o události, kdy se, zničehonic, ve chlévě utrhł jeden z býků a zuřivě se prohnal ven do ohrady. Čeledín stěží stihl před býkem zavřít vrata ohrady a utéct. Býk se vztekal a mocně bučel. Nikdo si nevěděl rady, jak ho uklidnit a zahnat zpět do stáje. Sedláka, který se pokusil k němu přiblížit, nabral na rohy. Nachýlil se čas, kdy bylo třeba ve stáji podojit krávy, ale přítomnost býka toto znemožňovala. Sedmiletý chlapec jménem Kalle vylezl na ohradu a opakovaně býka vyzýval, aby přišel k němu, že ho podrbe mezi rohy. Býk pomalu přišel. Chlapec jej drbal a opakoval šepem tatáž slova. Potom jej chytil za kruh v nozdrách, přešel plot a odvedl do chléva. Po statečném činu všichni Kallemu provolávali slávu, byl odměněn penězi a vejci.

Vyprávění o Samelagustovi

Příběh se odehrává na vesnici ve švédském kraji Småland. Hlavní postavou je chlapec jménem Samuel August, který žije v chudé rodině. Bytostně touží mít párek králíčků, ale nemá na ně peníze. Tak se alespoň modlí k Bohu, aby učinil zázrak. Jednou seděl u cesty a uslyšel koňský povoz. Vyskočil, aby otevřel vrátka ohrady a kočár s bohatým kupcem mohl projet. Kupec věděl, že ho cestou čeká takových vrátek ještě mnoho, což by ho zdržovalo. Požádal tedy Samuela, aby jel s ním a po cestě všechna vrátka otevíral. Chlapec souhlasil a za službu kupci dostal tolik peněz, že si mohl koupit své vysněné králíky.

Něco živého pro chromého Kala

Hlavními postavami jsou Annastina a její mladší sestra zvaná Căcorka. V domě bydlí jejich kamarád Kal, který je ochrnutý. Jeho maminka je celý den v práci, takže je doma často sám. Děvčata jej chodí navštěvovat, aby mu ukrátila dlouhou chvíli. Holčičky mají doma kočku Kuličku, která čeká koťata a ony si moc přejí, aby stihla porodit do Vánoc. Kal totiž již dlouho touží po nějakém zvířátku a ony by mu chtěly koťátko dát. Koťata se

narodí včas, na Štědrý den dostane Kale malého kocourka. Má radost, protože ví, že odted už nikdy nebude úplně sám.

Märit

Osmiletá Märit je chudá dívka, která bydlí v malém domku na kraji lesa. Jde poprvé do školy do města. Po vyučování potkává před obchodem spolužáka Jonase Pettera, který jí daruje malou krabičku s prstýnkem. Sám neví, proč to udělal a co tím způsobil. Dívka se do něj zamilovala. Spolužáci se mu kvůli tomu posmívali a on se na Märit zlobil. Jednou se celá třída vydala na výlet k nějakému kopci. Nahoře na skále ležel velký kámen, který se uvolnil a valil se přímo na Jonase. Märit to viděla a chtěla kámen zastavit. Zachránila Jonasovi život, ale svůj vlastní ztratila. Spolužákům bylo moc líto, že dívka zemřela, ale život šel dál a později na Märit už moc nemysleli.

Motiv pomoci se objevuje i v povídkách *Kajsa Nebojsa*, *Smålandský zápasník s býky*, *Vyprávění o Samelaugustovi*, *Něco živého pro chromého Kalla*. Poslední povídka bych dětem k četbě určitě nenabídla, protože je zde nepřímě řečeno, že zbylá kořata rodiče utopili. Podobně je tomu u povídky, *Märit*, kdy autorka popisuje, že kámen zastavilo měkké dívčí tělíčko. V závěru také uvádí, že děti se smrtí Märit dlouho netrápily. Těmto tématům bych se při práci s dětmi raději vyhla.

Užitá témata v knize jsou rozmanitá, některá jsou laskavá a bezstarostná, jiná úsměvná, objevuje se i vážnější látka. Povídka *Holčička zlatá* silně připomíná motiv pohádky *O Popelce*. Kniha je psána spíše v kratších souvětích, což je adekvátní věku dětí, kterým je určena. Děj má spád, příběhy jsou čtivé. V českém vydání vyšla kniha v roce 2006 a také v roce 2016, byla ilustrována Michaelou Pavlátovou.¹¹⁹

K dalšímu zpracování jsem vybrala povídku *Kajsa Nebojsa*, která na mě působí mile a lidsky. Babička se neváhá ujmout nalezené holčičky, dobře se o ni stará a vytváří láskyplné prostředí. Dívka babiččinu péči oplácí svou houževnatostí a odvahou, pomáhá jí v nemoci a dokáže v plné míře zastat její práci. Vyprávění působí snivě, ale takové příběhy k vánočnímu období patří.

---

¹¹⁹ Srov. *Databáze Národní knihovny ČR* [online]. [cit. 2023-11-14]. Dostupné na WWW: <https://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=002793054&local_base=NKC>

4.4 Skřítek Nils¹²⁰

Sbírka obsahuje devět povídek, které spolu vzájemně nesouvisejí. Vzhledem k tomu, že jsem zvolila téma pomoci, budou rozebrány pouze ty povídky, ve kterých se téma pomoci vyskytuje.¹²¹ V praktické části bude pracováno se dvěma z nich, které budou rozebrány detailněji.

Skřítek Nils Karlsson

Malý chlapec Bertil bývá často doma sám, protože rodiče jsou skoro celý den v práci. Cítí se osaměle a je mu dlouhá chvíle. Vždy tomu tak nebyvalo. Měl sestru Martu, která ale onemocněla a zemřela. Jednou se v jeho pokoji objeví maličký kluk. Představí se jako skřítek Nils Karlsson, který žije, teprve krátce, v jejich bytě v díře pod schody. Společně si chvíli povídají, pak ho skřítek pozve k sobě domů. Prozradí mu kouzelná slova, díky kterým se Bertil zmenší a může vejít do Nilsova bytu. Stejná formule mu pak umožní, aby se zase zvětšil. Skřítek se, bohužel, zvětšit nedokáže. Bertil vidí, že Nils nemá v bytě žádné dříví do kamen. Rychle se zvětší a přinese skřítkovi z domova sirky jako palivo. Ten vloží sirky do kamen, krátce foukne a oheň se rozhoří. Dále Bertil zjistí, že Nils má hlad, nemá žádný nábytek ani postel. Bertil mu postupně nanosí z domova všechny potřebné věci. Ze spižírny spoustu jídla, ze sestřina domečku pro panenky nábytek, kobereček a pyžamo, z maminčina šití kousek látky, který využije jako deku. Skřítek je dojatý, jak je nyní v domě útulno. Pak se společně rozhodnou, že je potřeba v bytě uklidit. Maminčinu malou misku využijí jako vědro na vodu a ulomený kartáček na zuby jako kartáč na podlahu. Z uklízení jsou tak umazaní, že se musí umýt. Misku s čistou vodou použijí jako vanu a užijí si tam si spoustu legrace. Pak se Bertil musí vrátit domů. Bere s sebou skřítku, kterého schová pod tričko. Maminka se diví, proč je syn tak mokrý. Chlapec odpoví, že se koupal v její misce. Maminka si myslí si, že si z ní tropí žerty, ale protože vidí, že je po dlouhé době konečně šťastný, nechá ho být.

Petr a Petra

Povídka se odehrává ve Stockolmu. Na dveře školní třídy, zaklepou jednoho dne dvě maličké děti. Představí se jako Petr a Petra z rodu skřítků. Rodiče je poslali do školy, aby se něco naučily. Žák Gunnar se přihlásí, aby je paní učitelka posadila k němu. Chlapec je vyzvedne na lavici a ukáže jim místo v knize, kde třída právě skončila se čtením. Toho dne se pak ještě společně věnují matematice a zpěvu. Po vyučování Gunnar spolužáky doprovází, pomáhá jim přejít frekventovanou silnicí. Skřítki školu pilně navštěvují každý den. Po nějaké době jim nechá hodná paní učitelka vyrobit malé lavice a dva maličké věšáčky na šaty. Když mají Petr s Petrou něco napsat na tabuli, vysadí je na vysokou židli.

---

¹²⁰ LINDGRENŮVÁ, A. *Skřítek Nils*. Praha: Albatros, 2015.

¹²¹ Publikace obsahuje dále tyto povídky: Nejlepší sestra, O princezně, která si nechtěla hrát, V lese žádní loupežníci nejsou, V Zemi soumraku.

V zimě chodí Gunnar bruslit do parku. Ví, že tam někde bydlí jeho spolužáci skřítkci a zkouší je najít. Pod smrkem vidí malé světlo, které vychází z okénka v hliněné chaloupce. Zaklepe na okno, ve kterém zahlédne Petru a Petra psát úkoly. Skřítkci vidí, že Gunnar byl bruslit. Říkají mu, aby počkal, až se večer zavře kluziště, aby mu ukázali, jak bruslí oni. Litují, že chlapce nemohou pozvat do domku, protože je příliš velký. Napíší na papír: „*Jsi bezva kluk, Gunnare!*“¹²² a cedulku umístí do okna. Potom si nazují brusle a kráčí na led. Úchvatně krouží a tančí, téměř se vznášejí. Gunnarovi se zdá, že z nich vychází nějaká záře, a také že odněkud z dálky slyší hudbu. Nikdy neviděl něco tak kouzelného. Říká si, že si to bude pamatovat do konce svého života. Pak přicházejí vánoční prázdniny a skřítkci se s Gunnarem načas opět loučí se slovy, že je bezva kluk. Jenže po prázdninách se Petr s Petrou do školy nevrátí. Gunnar pak od nich dostává dopis, ve kterém píše, že se odstěhovali do většího domu do jiného města. Tam chodí bruslit jen na malé jezírko a trochu si postesknou, že kluziště ve Stockholmu bylo lepší. Na závěr se nezapomenou rozloučit: „*Ahoj, Gunnare, jsi bezva kluk.*“¹²³

Veselá kukačka

Gunnar a Gunnila jsou už měsíc nemocní a v posteli se hrozně nudí a zlobí. Pořád se maminky ptají, kolik je hodin. Snad každou minutu na ni volají, aby jim přinesla vodu a četla pohádky. Ta se rozhodne koupit jim hodiny s kukačkou. Z okénka každou hodinu vykoukne kukačka a zakuká tolikrát, kolik je zrovna hodin. Děti přemýšlí, jak je možné, že kukačka přesně ví, kolikrát má zakukat. Gunnar říká, že to dělá v hodinách mechanismus, o kterém mu tatínek vyprávěl. Kukačka se rozčílí, že nejde o žádný mechanismus, ale že umí skvěle počítat. Užaslé děti se diví, že umí mluvit. Kukačka se chlubí, že procestovala celý svět, v hodinách není připevněná a také není ze dřeva, jak si lidé myslí. Jen před dospělými dělá, že není živá. Kukačka děti všemožně baví a nic netušící maminka je ráda, že děti přestaly zlobit. Děti si postesknou, že letos nebudou moci koupit žádné vánoční dárky, protože musí zůstat v posteli a ani nemají moc peněz. Kukačka slíbí, že vše zařídí, snáší totiž zlatá vejce. Odletí nakoupit do skřítkovských dílen a přináší spoustu krásných dáreků. Pak si udělá z maminky legraci a místo osmkrát zakuká šestadvacetkrát. Maminka si myslí, že se porouchal mechanismus. Děti se se smíchem zachumlají do peřin.

Panenka Mirabelka

Osmiletá Britta-Kajsa bydlí v rodiči v malém domku obklopeném zahradou. Touží po panence, ale rodiče nemají dost peněz, aby její přání mohli splnit. Jednou zůstává sama doma a slyší dusot koní. Jde ven, myslí si, že se vrací rodiče. Je to však povoz s podivným mužíkem. Britta-Kajsa neváhá a běží otevřít branku v ohradě u pastviny, aby vůz mohl

---

¹²² LINDGRENŮVÁ, A. *Skřítek Nils*, s. 51.

¹²³ LINDGRENŮVÁ, A. *Skřítek Nils*, s. 53.

projet a kočí nemusel slézat. Mužik jí daruje malé zářivé semínko s tím, že je má zasadit a každý den zalévat. Dívka tak učiní a ze země postupně vyroste krásná malá panenka. Pojmenuje ji Margareta. Panenka náhle promluví a protestuje, že se jmenuje Mirabela. Také říká, že se jí holčička líbí, a že bude ráda, když jí bude maminkou. Ale nesmí jí nutit kaši. Přestože je panenka trochu divoká, Britta-Kajsa je moc šťastná, že ji má.

Májová noc

Lena bydlí na venkově v Jabloňové zátoce. K narozeninám dostává od tety krásný bílý kapesník zdobený vyšíváním a kraječkou. Večer uslyší hlasitý pláč. Na okenním parapetu sedí maličká nahá víla, která se jmenuje Muj. Smutní, protože si roztrhla své šaty a jiné nemá. A zrovna dnes se koná v zahradě ples, kterého se zúčastní sám elfí král. Bude si vybírat svoji královnu. Víla uvidí Lenin kapesníček a prosí ji, jestli by jej nemohla použít jako látku na šaty. Lena váhá, ale nakonec svolí. Muj si vezme kapesníček, jen s ním kolem sebe zatočí a náhle tu stojí ve skvostných šatech. Zve Lenu, aby se šla na ples podívat. Ta si vyleze do koruny jabloně a odtud bál celý večer pozoruje. Muj má nejkrásnější šaty a král ji vyzívá k tanci. Po plese víla Leně děkuje. Říká, že si ji král skřítků za ženu asi nevezme, ale že i tak to byla nejkrásnější noc v jejím životě.

V pohádce *Skřítek Nils Karlsson* pomáhá Bertil bez váhání skřítkovi, který trpí hladem, zimou a nemá žádný nábytek. V povídce *Petr a Petra* pomáhá Gunnar skřítkům, kteří s ním chodí do školy a nepozastavuje se nad tím, že se velikostí od ostatních školáků odlišují. Stejně tak činí i paní učitelka. Gunnar také pomáhá Petře a Petrovi přejít bezpečně silnici. V příběhu *Panenka Mirabelka* pomáhá Britta-Kajsa bez vyzvání otevřít vrátka povozu, aby kočí nemusel slézat z koně. Za odměnu od něj dostává kouzelné semínko. V povídce *Májová noc* daruje Lena smutné víle svůj kapesníček, i když se jedná o nejkrásnější dárek k narozeninám, který kdy dostala.

Sbírka pojednává především o přátelství, lásce a pomoci. Hlavní postavy jsou děti z reálného světa, které se setkávají s kouzelnými bytostmi a hrají si s nimi. Většina příběhů je milých a laskavých, ale objevuje se i tematika nemoci a smrti. Působení povídek je vyzdvihnut nádhernými ilustracemi Markéty Vydrové. Každá strana je rámována modrou barvou, což podtrhuje snivost a kouzelnost příběhů. Kniha vyšla poprvé v roce 2015. Reedice proběhla v roce 2021.¹²⁴

Většina povídek se mi líbila, domnívám se, že jsou přímo pohlazením pro dětskou duši, kdy je provází výhradně motiv dobra a zlo se zde nevyskytuje vůbec. Dvě z pohádek nepovažuji za příliš zdařilé. V povídce *V zemi soumraku* je kombinováno až příliš mnoho fantaskních prvků, navíc se svět živých prolíná se světem mrtvých za nejasných pravidel. Příběh působí místy temně. V příběhu *Nejmilejší sestra* se objevuje nelogický moment.

---

¹²⁴ Srov. *Databáze Národní knihovny ČR* [online]. [cit. 2023-11-14]. Dostupné na WWW: <https://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=003370387&local_base=NKC>

Sestra, kterou si hlavní hrdinka vymyslela své fantazii, protože se necítí být milována, jí oznamuje, že zemře. Činí tak ale ještě dříve, než protagonistka vůbec tuší, že dostane pejska, který pro ni bude skutečným zdrojem lásky. Chápala bych, kdyby zemřela až poté, kdy se objevil zástupný subjekt. Myslím, že pro děti jsou obě zmíněné povídky těžko pochopitelné. Je možné, že jsem záměr autorky špatně pochopila.

4.5 Madynka zachránkyně¹²⁵

Knihla *Madynka zachránkyně* je volným pokračováním díla *Madynka*. Její děj se odehrává na pozadí první světové války. Sedmiletá dívka Markéta, přezdívaná Madynka, žije na venkově se svými rodiči sestrou Elizabetou, které se říká Líza, služebnou Alvou, pudlem Sasem a s kočkou Tulinkou. Bydlí v domě u řeky, v místě zvaném Letní vršek. V rodině panuje pohoda, rodiče jsou laskaví a trpěliví. V sousedství, žije vlídný patnáctiletý chlapec Abbe Nilsson, který se s Madynkou přátelí, často jí pomáhá a chrání. Madynka si na něj myslí a doufá, že až bude velká, tak se s ním ožení. Chlapec žije se svou matkou a otcem. Otec je lenoch a alkoholik. Abbe místo něj peče a prodává preclíky. Madynka prožívá trápení se spolužačkou Miou a její sestrou Matyldou, které ji uráží a vyvolávají rvačky. Postupně se však všechny spřátelí. Madynka je podnikavá dívka, která má spoustu nápadů, ale často nedomýšlí jejich důsledky. Byla by ráda hodnou a poslušnou dívkou, ale občas se jí to nedaří. Má však dobré srdce, touhu pomáhat radě lidí ve svém okolí, jak blízkým, tak přátelům. Nesnáší nespravedlnost a opovrhuje lidmi, kteří se nad ostatní povyšují.

Jak sám název knihy napovídá, téma pomoci se nese celou knihou. Většinou je v roli pomáhajícího Madynka. Jednou vyhraje v loterii určitý obnos peněz. Menší část výhry věnuje služce Avě, která si rovněž vsadila a nic nevyhrála. Podstatnou část výhry pak použije na vykoupení paní Nilssonové, která se zavázala poskytnout svoje tělo posmrtně na lékařské účely a od doktora za to získala peníze, které použije na uhrazení splátky za dům. Lékař od Madynky peníze nechce. I on má dobré srdce a peníze paní Nilssonové věnoval, aniž by po ní následně cokoli požadoval. To ovšem paní Nilssonové ze skromnosti neřekl. Jindy se Madynka dělí o svačinu s hladovou spolužačkou Miou, přestože ta se k ní chová nepěkně. Také hlasitě protestuje v momentě, kdy ředitel bije rákoskou Miou za krádež. Dále pomáhá i Abbemu, když má možnost proletět se zdarma ve vyhlídkovém letadle. Je si vědoma toho, že Abbe po letu dlouho touží, a tak místo v letadle nabízí jemu. Kromě Madynky pomáhají ostatním i jiné postavy příběhu. Madynčina maminka, která zdarma odvšíví Miou a Matyldu. Alva, jež pomáhá opilému

---

¹²⁵ LINDGRENŮVÁ, A. *Madynka zachránkyně*. Praha: Albatros, 2007.

panu Nilssonovi, který uvízl v pasti na lišky. Také odváží na kole zraněnou Madynku a Lízu k lékaři. Madynčina rodina pozve Alvu na ples, i když ví, že je společensky nepřijatelné brát s sebou na ples služku. Maminka dokonce půjčí Alvě na ples své nejkrásnější šaty. Alva je smutná, protože se nikdo neodvážil vyzvat ji k tanci. Panu Bergovi je jí líto a jde s ní tančit. Tatínek ji přede všemi označí za královnu plesu. Abbe zachraňuje otce z řeky, sám za to málem zaplatí životem. Promrzlému zachránci zase pomáhá Madynčin tatínek. Madynka, která v tuto chvíli nemůže Abbemu nijak pomoci se alespoň uchyluje k modlitbám.

Užitý jazyk dětí je místy hovorový. V knize se objevují i poetická oslovení a repliky pana Nilssona, např.: „*Anděli na Letním vršku, v nebi i na zemi se ti dostane velká odměna, to mi věř!*“¹²⁶ V příběhu zazní z úst protagonistů i několik básní a textů písní. Některé jsou lidové, jiné zveršovaly samotné postavy příběhu. V českém překladu vyšla kniha poprvé v roce 1999. Od té doby byla vydána celkem čtyřikrát.¹²⁷ Obálka knihy je barevná, jinak je kniha ilustrována černobíle. Autorkou obrázků je Jarmila Marešová.

Zaujaly mne laskavé příhody o dětství, přátelství a lásce, citlivě protkané tématy, která se zabývají otázkou maloměšťáctví, sociálních rozdílů, společenského statusu a chudobou. Madynka je sympatická postava, která se snaží altruisticky pomáhat druhým. Vzorem jí mohou být její rodiče, kteří jsou také velmi obětaví. Moji náklonnost získal především Madynčin tatínek pro svoji odvahu a pokrokovost.

4.6 Nové rošťárny Emila z Lönnebergu¹²⁸

Knihy je volným pokračováním díla *Emilovy skopičiny*. Příběhy o chlapci Emilovi se odehrávají na počátku 20. století. Chlapec žije se svými rodiči, malou sestrou Idou, děvečkou Linou, čeledínem Alfrédem na statku Katthult ve farnosti Lönneberga v kraji Småland ve Švédsku. Na statek chodí vypomáhat také stařenka Maja Brusinka, která bydlí nedaleko. Emil vypadá jako andílek, ale skoro každý den vyvede nějakou neplechu, za kterou ho tatínek pokaždé zavře do truhlárny. Myslí si, že ho tak odnaučí zlobit. Ale to se mýlí. Emilovi se v truhlárně líbí, vyřezává si tam ze dřeva panáčky. Už jich stačil vyrobit přes sto. Emil je divoký a tvrdohlavý, jeho rošťárny obyvatelé Lönnebergu dobře znají. Jednou, dokonce, uspořádají sbírku, aby mohla maminka poslat Emila do Ameriky a oni tak měli od Emilových rošťáren klid. Emilova maminka nesouhlasí, má ráda Emila takového, jaký je. Emil je v jádru hodný kluk. Lumpárny rozhodně nečiní se zlým

---

¹²⁶ LINDGRENŮVÁ, A. *Madynka zachránkyně*, s. 87.

¹²⁷ Srov. *Databáze Národní knihovny ČR* [online]. [cit. 2023-11-14]. Dostupné na WWW: <https://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=003445380&local_base=NKC>

¹²⁸ LINDGRENŮVÁ, A. *Nové rošťárny Emila z Lönnebergu*. Bratislava: INA, 1996.

úmyslem, někdy se přihodí zcela náhodně. Umí také pomoci ostatním. Chce pomoci rodině a zbavit domácnost od myši. Ale nastraží pastičku tak nešťastně, že se do ní místo myši chytne tatínek. Emil je soucitný s obyvateli chudobince, kterým jejich velitelka, podlým způsobem, snědla na Vánoce všechny dobroty. Pozve je k sobě domů na velikou hostinu. Je doma sám a toto pozvání činí bez vědomí rodičů. Jídlo, které stařecci snědli měla Emilova maminka připravené pro příbuzné.

Knihy je zábavná, humor provází všechna Emilova dobrodružství. Je psána v erformě, vypravěč místy čtenáře oslovuje. Objevují se zde prvky smálandského nářečí. Ilustrátor není uveden, na přebalu knihy je použita fotografie ze stejnojmenného filmu. Publikace vyšla v českém překladu poprvé v roce 1996. Reedice se dočkala celkem čtyřikrát pod názvem *Emilovy skopičiny*.¹²⁹

Emilovy příhody se mi líbily pro jejich humor. Emil je komickou postavou díky své zbrklosti a neuvěřitelnému množství rošťáren, které stihne provést za jediný den. Opakováním stejných legračních motivů v jednom dni vyznívá příběh ještě humorněji. Emil si chce udobřit tatínka a nedopatřením mu opakovaně vychrstne do obličeje jídlo z mísy, což tatínek komentuje neméně vtipnými citoslovci. Na koňském trhu se tatínek Emilovi dvakrát ztratí a Emil dvakrát běduje, že tatínka s sebou na trh už nikdy nevezme. Moje velké sympatie si získal Emil šlechetným činem, kdy pozval stařečky ze starobince na hostinu.

4.7 Ronja, dcera loupežníka¹³⁰

Ronja je dcera Mattise, velitele loupežnické bandy a jeho ženy Lovisy. Spolu s ostatními loupežníky obývají starý hrad. Děvče se narodí v noci za bouřky, která je natolik silná, že blesk rozetne budovu hradu vedví. Prudká bouře, která Ronjin příchod na svět provází, jako by dávala dívce do vínku jedinečné vlastnosti, jakými jsou statečnost, nespoutanost, houževnatost a samostatnost. Ronja tráví téměř veškerý volný čas v lese, který hrad obklopuje. Žijí zde roztodivné bytosti, skřítci, bludičky, čumbrci a šedivíci. Bludičky se objevují za mlhy, vábí člověka svým nádherným zpěvem do podzemí. Čumbrci jsou legrační a neškodní. Šedivíci mohou člověka ukousat k smrti. Větrnice jsou krvelačná okřídlená stvoření, která sice nežijí v lese, ale často se objevují v povětří a člověka buď rozdrásají nebo unesou do doupat ve skalách. Se všemi těmito bytostmi se Ronja několikrát setká a tvrdí, že šedivíky a větrnice přitahuje strach a útočí zejména tehdy, když se člověk bojí. Ronja si chodí si hrát do lesa sama, divokou přírodu

---

¹²⁹ Srov. *Databáze Národní knihovny ČR* [online]. [cit. 2023-11-14]. Dostupné na WWW: <https://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=003444740&local_base=NKC>

¹³⁰ LINDGRENŮVÁ, A. *Ronja, dcera loupežníka*. Praha: Albatros, 2007.

miluje, užívá si a vnímá každičkový její detail. Zároveň si je vědoma, že zde na člověka neustále číhá nějaké nebezpečí. Jednou potká v lese chlapce. Velmi se tomu diví, myslela si, že v blízkém okolí žádné děti nežijí. Kluk se představí jako Birk, syn Borky, vůdce jiné loupežnické tlupy, a jeho ženy Undisy. Ronja se dozvídá, že obydleli druhou půlku hradu. Ronja s Birkem se vůči sobě chovají zprvu nepřátelsky, závodí spolu, kdo umí lépe skákat přes propast, kterou nazývají Pekelnou tlamou. Ronja však zachrání Birkovi život před pádem do propasti. Když se Mattis dozví, že druhou půlku hradu obsadili Borkovi loupežníci neskutečně zuří. Mattisův a Borkův rod jsou vzájemně zneprátení již od generace jejich otců. Mattis usilovně přemýšlí, jak soupeře vyhnat z hradu. Ronja s Birkem se znovu potkají v lese. Ronja považuje Birka za vetřelce, myslí si, že les patří jen jí. Birk se ale bojí mlhy, a tak ho Ronja vyvede z lesa. Vtom uslyší bludičky. Ne každý člověk se cítí být hlasy bludiček volán, ale Ronja jim zcela propadne a na všechno ostatní v tu chvíli zapomene. Jde jako omámená směrem k nim, naštěstí ji Birk vši silou zadrží. Jindy v zimě uvízne Ronja lyží v čumbrčí noře. Jedna z větrnic ji napadne a chce odnést do doupěte, aby zde pro větrnice pracovala. Nemůže ji však vyprostit a vrací se pro posilu svých sester. Ronju objeví Birk a pomůže jí. Vděčná Ronja požádá Birka, aby se stal jejím bratrem a Birk souhlasí. Ronja však přátelství s Birkem před Mattisem tají. Ví, že by ho nepřenesl přes srdce. Toho roku je tuhá zima, závěje sněhu a Ronje je jasné, že Birka do jara neuvidí. V podzemí hradu však objeví zavalenou chodbu a tuší, že když odstraní kamení, dostane se tudy za kamarádem. Brzy se oba skutečně setkají a Ronja vidí, že chlapec a jeho skupina hladoví. Každý den mu nosí tajně jídlo, aby přežili. Přichází jaro a Ronja s Birkem se zase setkávají v lese. Borkovi loupežníci přepadávají Mattisovu bandu, kdy požadují podíl z jejich lupu. Přitom postřelí jednoho z Mattisových mužů. Od té doby si vzájemně ukládají o život. Mattisově tlupě se podaří chytit Borka. Mají z toho obrovskou radost. Mattis se těší, že Birka vymění za Borkův příslib, že odtáhne se svou tlupou z hradu. Oba rody vyjednávají, každý stojí ze své strany hradu, nad propastí Pekelné tlamy. Ronja nesnese hanebné zacházení se svým kamarádem a záměrně přeskočí přes propast na Borkovu stranu. Tím získává Borka cennou kořist, kterou chce nyní vyměnit za svého syna. Mattis je jednáním Ronji zdrcen. Birka vrátí, ale Ronju zpět nechce a jako dcery se jí zříká. Lovisa duchapřítomně zakročí a Ronju si pro sebe vyžádá. K nevoli obou rodů vyjde najevo, že se Ronja s Birkem přátelí. Po krátké době se Ronja setká s Birkem v lese. Ronja si stěžuje, že s ní otec nemluví, Borka pak, že Lovisa mu kvůli Ronje neustále spílá. Společně se rozhodnou, že utečou z domu a už se nevrátí. Žijí spolu v jeskyni. Živí se ze zásob a lovem zvěře. Vaří si na ohni, pijí vodu z pramene, později zachrání život jedné kobyle, která jim za odměnu poskytne své mléko. Také pozorují divokou zvěř a ptáky, ochočí si dva divoké koně, lezou na skály i stromy, koupou se v řece a jezírkách. Jednou Birk Ronju krivě obviní ze ztráty nože, pohádají se a Ronja odchází na jiné místo v lese. Potkají se náhodně, udobří se a uvědomí si, pro jakou malichernost mohli přijít o své přátelství. Jednoho dne čeká před jeskyní Skalník, jeden

z Mattisových kumpánů. Přemlouvá Ronju, aby se vrátila domů, že je v hradě bez ní smutno a sděluje jí, že se v lese objevili vojáci, kteří loupežníky chytají. Ta se odmítá vrátit, dokud ji otec opět neprohlásí svým dítětem. Jindy se Ronja s Birkem koupou v řece, přičemž je napadnou větrnice. Jen o vlasek unikají smrti. Přichází Lovisa, která žádá Ronju, aby se vrátila. Hrozí, že její otec brzy skočí do řeky. O Ronje sice Mattis přes den nemluví, ale je smutný a vzteklý, v noci pláče ze spaní a volá její jméno. Birk si přeje, aby se Ronja do hradu vrátila. Ví, že během jara, léta i podzimu se dá v jeskyni dobře žít, ale zima dovede být krutá. Když se Ronja vydá ke studánce pro vodu, potká Mattise. Oba pláčí a Ronja se mu vrhá do náruče. Otec ji prosí, aby se vrátila domů třeba i s Birkem. Ronja s Birkem si slíbí, že jeden druhého nikdy neopustí. Birk se vrací domů s tím, že bude Ronju chodit do hradu každý den navštěvovat. Boj loupežníků s vojáky se přiosťruje. Mattis navrhuje Borkovi, že by mohli obě loupežnické bandy spojit. O vůdci rozhoduje souboj. Velení získává Mattis díky své silové převaze nad Borkou. Během slavnostní hostiny se oba sbratří. Nemocný stařec Plešek prozradí Ronje místo, kde se nachází poklad. O pokladu mu kdysi z vděčnosti řekl jeden z šedivíků, když mu zachránil život před větrnicemi. Brzy nato Plešek umírá a Mattis se s jeho smrtí těžce vyrovnává. Na jaře trochu pookřeje a těší se, až s Borkou vyrazí loupit. Se svolením rodičů odcházejí Ronja s Birkem žít na nějaký čas zpět do jeskyně.

Jak je z popisu děje patrné, najdeme zde řadu prvků pomoci. Jedná se převážně o vzájemnou pomoc mezi Borkem a Ronjou. Příběh je vyprávěn v er-formě. Zaujalo mě, že Ronja nikdy své rodiče neoslovuje otče a matko, ale vždy jen Mattisi a Loviso. Příroda je vykreslena detailně a barvitě, lesní bytosti a větrnice mluví lidskými hlasy. Vyprávění je napínavé, místy strašidelné. Příběh je poučný v tom ohledu, že ne vždy jednají dospělí rozumněji než děti. Česky vyšla kniha poprvé v roce 1987, celkem byla vydána sedmkrát. Knihy ilustrovali Jiří Kalousek a Barbora Kyšková.¹³¹

Dobrodružný román o přátelství a lásce mě zaujal pro Ronjinu empatii, upřímnost, samostatnost, odvahu, hrdost, zásadovost a smysl pro spravedlnost. Postavila se proti svému otci, který se choval trestuhodně k jejímu příteli. Přestože Birka zprvu neměla ráda, dokázala se přes svoji nevoli přenést a v momentě jeho ohrožení mu několikrát pomohla. Další postavou, která je mi blízká, je postava Lovisy. Je ženou, která mnoho nemluví a budí zdání, že stojí za svým silným, tvrdohlavým a prchlivým mužem tak trochu v pozadí. Když se však projeví, mluví moudře, s rozvahou a její slovo má stejnou váhu, jako slovo manželovo, někdy možná i větší. Velmi vyzrálé působí její komentář, když se Mattis zlobí, že jeho starý přítel umírá: „*O mnoha věcech rozhoduješ, Mattisi, ale o téhle ne!*“¹³² Je připomínkou toho, že člověk může ovlivnit mnohé ve svém životě,

---

¹³¹ Srov. *Databáze Národní knihovny ČR* [online]. [cit. 2023-11-23]. Dostupné na WWW: <https://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=003383755&local_base=NKC>

¹³² LINDGRENŮVÁ, A. *Ronja, dcera loupežníka*, s. 161.

ale vůči smrti je bezmocný. Lovisa poskytuje Ronje obrovskou svobodu, aby mohla sama prozkoumat les a naučila se v něm žít. Líbí se mi, že příroda hraje v příběhu důležitou roli, člověk zde prožívá drsný ale šťastný život.

4.8 Lotta z Rošťácké uličky¹³³

Příběhy o Lottě jsou rozděleny do čtyř hlavních kapitol. První dvě kapitoly jsou pak dále členěny na podkapitoly. Vypravěčka Marie, řečená Mia, žije se svým starším bratrem Jonášem, mladší sestrou Lottou a rodiči v Pošťácké ulici. Tatínek si myslí, že by se ulice měla přejmenovat na Rošťáckou, protože jeho děti zlobí. Jonášovi přezdívá Bouchal, Mie Bouchalka a Lottě Bouchalinka. Tatínek je však vůči dětem trpělivý, někdy je škádlí. Mia vypráví humorné historky o celé své rodině, hlavní pozornost však věnuje především Lottě. Příhody začínají, když jsou Lottě tři roky a končí dovršením pěti let. Jsou úsměvné, protože malá dívka je ještě nerozumná. Například se domnívá se, že teta Bergová, která už je starší dámou, se plavila s Noem v jeho arše. Koupí bratrovi jako dárek k Vánocům dort, ale protože se bojí, že se do Vánoc zkaží, raději ho sní. Informace od dospělých interpretuje adekvátně svému věku. Stojí například v hnoji a na dešti, aby rychle rostla. Někdy také lže. Vymýšlí si, že byla statečná při trhání zubů, přitom před zubařem nechtěla ani otevřít ústa. I když některé věci ještě nedokáže, tvrdí, že je umí, ale tajně. Tajně umí jezdit na kole, tajně chodí do školy apod. Svoje rošťárny svádí na panenku nebo na psa. Má své dětské vrtochy. Rozstříhá svetr, který ji kouše, aby se mu pomstila. Hodí ho do koše a pak ze strachu raději uteče na chvíli z domova. Jednou nedostane k narozeninám kolo, které si moc přeje. Ukradne tedy kolo tety Bergové, spadne z něj a zraní se. Svým sourozencům při společných hrách často překáží a oni vymýšlejí, jak se jí zbavit a dají jí pouze „vedlejší“ roli.

Kromě toho že Lotta vyvádí řadu lumpáren, má také snahu pomáhat. Pomáhá mamince vynést odpadky, vezme si na starost odnést nemocné paní Bergové vánočku. Říká, že umí pomáhat lidem, kteří jsou nemocní.

Jazyk knihy je jednoduchý, přiměřený věku dětí. Převažují kratší věty nebo souvětí. Knihu ilustrovala Alena Ladová, v českém překladu vyšla poprvé v roce 1992, dále pak v pěti reedicích.¹³⁴

Knihy se mi líbila. Jde o milé uvěřitelné příhody z běžného, bezstarostného života dětí. Většinu času tráví hrou, mají také zážitky v obchodě, při jízdě ve vlaku, na výletě, u lékaře, na prázdninách u babičky a dědečka. Do jejich života nezasahují žádné vážnější

---

¹³³ LINDGRENŮVÁ, A. *Lotta z Rošťácké uličky*. Praha: Albatros, 1992.

¹³⁴ Srov. *Databáze Národní knihovny ČR* [online]. [cit. 2023-11-23]. Dostupné na WWW: <https://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=003377843&local_base=NKC>

události. Téma trochu připomíná knihu *Děti z Bullerbynu*, zde jsou však příběhy určeny mladším čtenářům.

4.9 Emila a Ida¹³⁵

Příběh je volným pokračováním knihy *Emilovy další skopičiny*. Ve všech knihách o Emilovi je hlavní postavou Emil. Děj se odehrává na statku Kocouří¹³⁶ v kraji Småland ve Švédsku. Chlapec zde žije se svými rodiči, malou sestrou Idou, děvečkou Linou, čeledínem Alfrédem, pomocnicí Majou Brusinkou. Vyvádí spoustu rošťáren, kvůli kterým ho pak tatínek zavírá za trest do truhlárny. Malé Idě se v truhlárně líbí a vymýšlí, jakou by ztropila neplechu, aby tam také mohla být zavřená. Emil jí vysvětluje, že skopičina se nedá vymyslet, ta se musí přihodit. Jednou Ida nevědomky vyvede rošťárnu, když postupně rozbíjí všechna vejce, aby zjistila, zda nejsou zkažená. Tatínek však bez rozmyslu vyhodnotí pachatelem Emila. Když vyjde pravda najevo, tatínek chce událost přejít bez trestu. To si však Ida nenechá líbit. Emil provádí spoustu dalších lumpáren, ale nečiní tak se zlým úmyslem. Chce pomoci mamince od dotěrných much, převleče se za žebráka, aby vydělal peníze na mucholapky. Za utržené peníze je koupí a rozvěsí po kuchyni. Když se potmě vrací rodiče s Linou z plesu, na mucholapky se přilepí. Jindy se na předvánoční hostině projeví jako kavalír, když při trapné společenské hře „Jedu si do města pro nevěstu“ neváhá políbit paní proboštku. Všichni předchozí hráči ji políbit odmítli, protože je to starší nehezká paní s nadváhou.

Knihy je humorná, příběhy jsou reálné. Je vyprávěna v er-formě. V češtině byla publikována jen jednou a sice v roce 2006. Je ilustrována převážně černobílými ilustracemi Jarmily Marešové.¹³⁷

Emil je mi sympatický pro svoji snahu pomáhat a také proto, že na sebe vzal prohřešek své sestry, aby nebyla potrestána.

5. Preferovaný literární žánr Astrid Lindgrenové

Astrid Lindgrenová byla spisovatelkou širokého spektra literárních žánrů i témat. Psala poezii, povídky, romány, písňové texty, divadelní a filmové scénáře,¹³⁸ pohádky, příběhové prózy s dětským hrdinou. Ve škále témat nalezneme jak humorné

---

¹³⁵ LINDGRENŮVÁ, A. *Emil a Ida*. Praha: Albatros, 2006.

¹³⁶ V jiných knihách o Emilovi se objevuje původní název Katthult.

¹³⁷ Srov. *Databáze Národní knihovny ČR* [online]. [cit. 2023-11-23]. Dostupné na WWW: <https://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=001647979&local_base=NKC>

¹³⁸ Srov. ŠÍBLOVÁ, D. Sto let od narození Astrid Lindgrenové. *Komenský*, 2007, roč. 132, č. 1. s. 30.

a bezstarostné příběhy o dětech a jejich nezbednostech, tak nelehké osudy osamělých dětí, siroteků a dětí v dětském domově. Některé knihy se citlivě dotýkají problematiky sociálních rozdílů a chudoby. K nejzávažnějším tématům patří motivy zvládnání strachu, ztráty blízkého člověka a setkání se smrtí. Autoři *Slovníku severských spisovatelů* uvádějí, že v díle Lindgrenové lze vysledovat tři linie. Na jedné straně všední, prosté a humorné příběhy ze života, na druhé linie silně komická a v neposlední řadě příběhy fantaskní v pohádkové podobě na klasická témata dobra a zla.¹³⁹

Autorka nikdy neměla v úmyslu psát pro dospělé čtenáře.¹⁴⁰ Přesto právě pro ně jsou určena tři díla, která řadíme do literatury faktu: *Moje kravička se chce mít dobře* je knihou složenou z úvah a rozhovorů a článků o velkochovech zvířat¹⁴¹, životopisné dílo o rodičích a jejich láskyplném vztahu nazvané *Samuel August ze Sevedstorpu a Hanna z Hultu*.¹⁴² Z literatury pro dospělé byly do češtiny přeloženy pouze zápisky z období druhé světové války *Válečné deníky 1939-1945*. Dětství bylo pro spisovatelčinu literární činnost základní inspirací, do svých děl zážitky z dětství promítala, jako by své dětství prožívala i v dospělosti.¹⁴³ Zřejmě proto je pro děti určena převážná většina autorčiny tvorby. Knihy *Kajsa Nebojsa*, *Skřítek Nils* a *Vánoční příběhy* jsou sbírkami povídek a pohádek. Pro tvorbu Astrid Lindgrenové je typickým žánrem autorská pohádka, ve které se reálný svět prolíná s pohádkovými postavami nebo reálnými postavami s nadpřirozenými schopnostmi. Pohádkové postavy často navštěvují lidský svět nebo se naopak člověk ocitá v pohádkovém či fantazijním světě. V řadě příběhů ožívají hračky nebo předměty denní potřeby. Autorskými pohádkami jsou rovněž díla *Já ještě nechci jít spát*, *Dráček s červenýma očima*, *Petr a Petra*, *Karkulín ze střechy*, *Karkulín je nejlepší*, *Pipi Dlouhá Punčocha*, *Zlodějíček Bubla*, *Strašidlo Sušinka*. Jako sbírku fantasy pohádek dotýkajících se tematiky smrti bychom mohli označit dílo *Jižní louka*, kdy se pouze jedna z obsažených pohádek přibližuje pohádce lidové.¹⁴⁴ Oblíbeným žánrem autorky je také román. Tematika románů je různorodá. Román *Rasmus tulákem* pojednává o uprchlíkovi z dětského domova, který se na svých toulkách stává svědkem zločinu. Dílo *My z ostrova Saltkråkan* je prázdninovým dobrodružstvím rodiny, která se ubytovala na ostrově. Do pohádkových dobrodružných románů můžeme zařadit knihu *Ronja, dcera loupežníka*. Je příběhem o lásce a přátelství, který se odehrává převážně v lesní divočině. Mezi romány patří i díla *Bratři Lví srdce*, či *Mio, můj Mio*, kdy se hlavní hrdinové střetávají se smrtí,

---

¹³⁹ Srov. ČERNÍK Z. et al. *Slovník severských spisovatelů*, s. 299.

¹⁴⁰ Srov. STRÖMSTEDTOVÁ, M. *Astrid Lindgrenová: Životopis* s. 177.

¹⁴¹ Srov. VRBOVÁ, J. *iLiteratura.cz: Svět Astrid Lindgrenové* [online]. [cit. 2023-11-29]. Dostupné na WWW: <<https://www.iliteratura.cz/clanek/9763-lindgren-astrid>>

¹⁴² Srov. STRÖMSTEDTOVÁ, M. *Astrid Lindgrenová: Životopis* s. 370.

¹⁴³ Srov. STRÖMSTEDTOVÁ, M. *Astrid Lindgrenová: Životopis* s. 177.

¹⁴⁴ Srov. ŠUBRTOVÁ, M. *iLiteratura.cz: Jižní louka* [online]. [cit. 2023-11-29]. Dostupné na WWW: <<https://www.iliteratura.cz/clanek/29889-lindgren-astrid-jizni-louka>>

cítí být vnitřně voláni k boji se zlem, překonávají sami sebe a dávají všanc svůj vlastní život. Obě knihy obsahují celou řadu fantaskních prvků. Mezi detektivní romány patří: *Detektiv Kalle má podezření*, *Kalle Blomkvist zasahuje*, *Svěřte případ Kallovi*, *Tříkrát detektiv Kalle*, *Kluci darebáci a pes*. Do příběhové prózy s dětským hrdinou řadíme *Děti z Bullerbynu*, *Já chci taky do školy*, *Lotta z rošťácké uličky*, *Vánoční večírek Pipi Dlouhé punčochy*, *Madyňka a Madyňka záchránkyně*. Tématika těchto próz, s výjimkou povídky o Pipi, je o běžném, spořádaném, někdy až idylickém životě dětí z úplných rodin. Autorčinou nejoblíbenější postavou byl Emil z trilogie humorných povídek, které vyšly pod názvy¹⁴⁵ *Emil a Ida*, *Emil Neplecha*, *Emil z Lönnebergu*, *Emilovy skopičiny*, *Emilovy další skopičiny*, *Nové rošťárny Emila z Lönnebergu*, *Už zase Emil z Lönnebergu*. Lindgrenová napsala rovněž několik dívčích románů. Román *Britt-Mari se svěřuje*, a trilogie o dívce Katti však v českém překladu dosud nevyšly.

6. Charakteristika mladšího školní věku

Nástup školní docházky je v životě člověka významným životním předělem. Dítě se do školy obvykle těší, i když ještě přesně neví, co může očekávat. Je zvědavé, jak to chodí ve „velké škole“, o které slyšelo tolik vyprávět od svých sourozenců, kamarádů nebo rodičů. Nemůže se dočkat, až se naučí číst, psát a počítat. Vítá, že učiní další důležitý krok, který ho posune blíže ke světu dospělých. Je otevřené poznání, má dychtivou touhu se něco nového dozvědět. Samo sebe přestává vidět jako malé dítě, které ještě nedávno navštěvovalo mateřskou školu.

Započetím školní docházky nastává u dítěte výrazná změna v jeho způsobu života a v jeho sociálních vztazích.¹⁴⁶ Dítěti se rychle rozšiřují, dříve netušené, perspektivy, urychluje se rozumový vývoj, učí se myslet jiným způsobem. Dosud tvořila hlavní náplň dne hra, nyní ji střídá práce a povinnost,¹⁴⁷ které dítěti již nemohou být prominuty.¹⁴⁸ Jsou na něj kladeny vyšší nároky, které souvisí s rozvojem senzomotoriky, paměti, intelektu, pozornosti, sebeovládání, vytrvalosti a svědomitosti.¹⁴⁹ Zvládnutí a přizpůsobení se novým podmínkám může stát školáka mnoho sil. Musí se naučit vyrovnat se s překážkami, s případným nezdarem.¹⁵⁰ Za příznivých podmínek si dítě uvědomí, že pílí a úsilím lze dosáhnout dobrých výkonů a osvojení si určité dovednosti. Úspěch přináší

---

¹⁴⁵ Srov. Astrid Lindgren: *Emil in Lönneberga* [online]. [cit. 2023-11-29]. Dostupné na WWW: <<https://www.astridlindgren.com/cz/characters/emil-in-lonneberga/emil-60-years>>

¹⁴⁶ Srov. ČÁP, J., MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*, s. 228.

¹⁴⁷ Srov. ŘÍČAN, P. *Cesta životem*, s. 145.

¹⁴⁸ Srov. ČÁP, J., MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*, s. 228.

¹⁴⁹ Srov. ČÁP, J., MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*, s. 229.

¹⁵⁰ Srov. ŘÍČAN, P. *Cesta životem*, s. 145.

pocit vnitřního uspokojení, zároveň získává pochvalu a uznání okolí. Plní roli, kterou od něj očekávají nejbližší osoby i celá společnost. Překonává pocit méněcennosti, který je u dětí běžný. To je moment důležitý pro rozvoj vůle a sebehodnocení osobnosti pro celý další život. V nepříznivých případech dítě neusiluje o dosažení dobrých výsledků, rezignuje. Jeho pocit méněcennosti se přeměňuje v komplex méněcennosti. Zvyšuje se hladina úzkosti, narušuje se vývoj zájmů, motivace, mnohdy dochází k obtížnému vyrovnávání se s náročnými životními situacemi. Erik Erikson nazval toto období fází píle a snaživosti.¹⁵¹

Tato etapa bývá také označována jako mladší školní věk a trvá přibližně od 6 do 11 let věku člověka. V porovnání s tím, co předcházelo a bude následovat, se jedná o životní etapu, která je klidná, nebouřlivá a šťastná. Neznamená to však, že se jedná o dobu zcela oprostěnou od problémů.¹⁵² Někteří autoři uvádějí další fázi školního věku a sice střední školní věk, jako mezistupeň mladšího a staršího školního věku. Vymezují ho obdobím věku od 8 do 12 let. Většina odborníků však rozlišuje pouze školní věk mladší a starší, přičemž starší školní věk trvá od 11 do 15 let.

Tělesný vývoj je rychlý, ale není překotný.¹⁵³ Růst je rovnoměrně plynulý, závisí na něm do velké míry vývoj pohybových i ostatních schopností.¹⁵⁴ Důležitou tělesnou změnou je náhrada mléčného chrupu za trvalé zuby.¹⁵⁵ Fyzická výkonnost organismu je neuvěřitelná, vezmeme-li do úvahy, že je dítě neustále v pohybu. Dítě zatím špatně hospodář se svými silami, snadno se unaví, ale dokáže velmi rychle načerpat novou energii. Pohyby velkých svalů jsou již obratné a ladné, jemná motorika je ještě nepřesná, dotváří se koordinace mezi zrakem a drobnými pohyby prstů.¹⁵⁶ Vývoj motoriky závisí na funkci nervové soustavy, na růstu kostí a výkonnosti svalů. Vysoký stupeň součinnosti pohybů ruky, drobných svalů prstů i dalších pohybů těla je potřebný pro nácvik psaní.¹⁵⁷ Svalová výkonnost roste, pohyby se zrychlují a zpřesňují. Tělesná zdatnost a mrštnost nezřídka rozhodují o oblíbě dítěte a jeho postavení ve skupině vrstevníků.¹⁵⁸

Myšlení je rozvinutější než v předškolním věku, zároveň ještě není abstraktním myšlením dospělého.¹⁵⁹ Školák nyní uvažuje rychleji, efektivněji, hlouběji a složitěji. V mysli dokáže udržet více faktů najednou. Logická i mechanická paměť funguje lépe než dříve, navíc již není v područí dětských přání, fantazií a citů, ale je řízena strážlivým

---

¹⁵¹ Srov. ČÁP, J., MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*, s. 230.

¹⁵² Srov. ŘÍČAN, P. *Cesta životem*, s. 146.

¹⁵³ Srov. ŘÍČAN, P. *Cesta životem*, s. 146.

¹⁵⁴ Srov. LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*, s. 117.

¹⁵⁵ Srov. TRPIŠOVSKÁ, D. *Vývojová psychologie pro studenty učitelství*, s. 49

¹⁵⁶ Srov. ČÁP, J., MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*, s. 231

¹⁵⁷ Srov. TRPIŠOVSKÁ, D. *Vývojová psychologie pro studenty učitelství*, s. 45.

¹⁵⁸ Srov. LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*, s. 118.

¹⁵⁹ Srov. ČÁP, J., MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*, s. 230.

realismem.¹⁶⁰ Dítě chce pochopit fungování světa takové, jaké skutečně je.¹⁶¹ Dokáže klasifikovat, třídít, řadit, zvládá i jiné logické úkony, přičemž je potřeba, aby si mohlo všechny procesy představit konkrétně, názorně, případně s nimi manipulovat a řešení problému si prakticky ověřit. Jean Piaget nazývá toto období etapou konkrétních operací.¹⁶²

Ve sféře smyslového vnímání dosahuje dítě pokroku ve všech oblastech, nejmórazněji je tomu u zrakové a sluchové percepce. Dítě vše zkoumá soustředěněji, houževnatěji a svědomitěji. Nevnímá již věci jako celek, ale po částech, do nejjemnějších detailů.¹⁶³

Pozornost žáka je ve škole vystavena vysokým nárokům, samovolná koncentrace již nepostačuje, na plnění úkolů je zapotřebí záměrného soustředění. Rozsah pozornosti je omezený, dítě ji neumí rozdělovat do většího množství aspektů. Při školní práci je třeba mít na paměti, že stálost soustředění je kratší, a že je vhodné pracovní činnosti po kratších časových úsecích střídat.¹⁶⁴

Představivost začíná ztrácet bezděčnost a bezprostřednost. Děti již umí rozlišovat mezi fantazií a realitou. Svět představ je pro ně stále přitažlivý, ožívá při hře a četbě. I zde je však postupně omezován realitou: vědomostmi, soutěživostí a pravidly hry.¹⁶⁵ Schopnost vytvořit si v paměti věrný obraz toho, co dítě právě vidělo nebo slyšelo dosahuje ve školním věku vrcholu.¹⁶⁶

Řeč se zdokonaluje velmi rychle. Zlepšuje se artikulace,¹⁶⁷ roste slovní zásoba, délka a složitost vět a souvětí,¹⁶⁸ dítě ovládá aktivně asi pět tisíc slov, a ještě většímu množství slov rozumí.¹⁶⁹ V úrovni jazykových schopností je zaznamenán obrovský posun v momentě, kdy se naučí číst a psát. Odpovídající jazyková způsobilost je podmínkou úspěšné školní práce.¹⁷⁰

Rychlý rozvoj řeči je předpokladem pro vývoj abstraktního myšlení¹⁷¹ a také paměti, která úzce souvisí s procesem učení. Jak krátkodobá, tak dlouhodobá paměť jsou nyní stabilnější. Dítě dovede lépe reprodukovat učební látku, začíná cíleně využívat nejrůznější paměťové strategie, jako například opakování, později i mnemotechnické pomůcky a logickou organizaci.¹⁷²

---

¹⁶⁰ Srov. ŘÍČAN, P. *Cesta životem*, s. 146.

¹⁶¹ Srov. LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*, s. 115.

¹⁶² Srov. ČÁP, J., MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*, s. 231.

¹⁶³ Srov. LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*, s. 118.

¹⁶⁴ Srov. TRPIŠOVSKÁ, D. *Vývojová psychologie pro studenty učitelství*, s. 46.

¹⁶⁵ Srov. VÁGNEROVÁ M., VALENTOVÁ L. *Psychický vývoj dítěte a jeho variabilita*, s. 82.

¹⁶⁶ Srov. LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*, s. 119.

¹⁶⁷ Srov. VÁGNEROVÁ M., VALENTOVÁ L. *Psychický vývoj dítěte a jeho variabilita*, s. 83.

¹⁶⁸ Srov. LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*, s. 119.

¹⁶⁹ Srov. ŘÍČAN, P. *Cesta životem*, s. 149.

¹⁷⁰ Srov. TRPIŠOVSKÁ, D. *Vývojová psychologie pro studenty učitelství*, s. 47.

¹⁷¹ Srov. Tamtéž, s. 47.

¹⁷² Srov. LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*, s. 115.

Dítě se vyvíjí i po stránce emoční. Ustupuje egocentrismus, kdy vše vztahovalo naivně ke své osobě. City postupně ztrácejí na impulsivnosti,¹⁷³ stávají se stabilnějšími a trvalejšími. Jsou však většinou jednoduché a povrchní. Nově se objevují i tzv. vyšší city etické a morální.¹⁷⁴ Zlepšuje se sebeovládání, dítě je schopno udržet emoce do značné míry pod vědomou kontrolou a projevovat je, či potlačovat, podle potřeby. Vyplývá tak ze skutečnosti, že již dokáže v daném momentu rozumět vlastním pocitům a zároveň brát v potaz stanoviska, požadavky a očekávání ostatních. Úspěšně zvládnutí emoční kompetence znamená, že dokáže vyjadřovat své prožitky přiměřeným způsobem, podle okamžité situace tak, aby se usnadnilo zvládnutí přítomného problému. Emoční kompetence ovlivňuje úspěšnost dítěte nejen v sociálních vztazích, ale i v jiných oblastech, například ve škole.¹⁷⁵

V sociálních vztazích hraje, zpočátku, hlavní roli rodič a učitel. Dítě k nim bezmezně vzhlíží a důvěřuje jim, přičemž autoritu učitele obvykle staví nad autoritu rodiče.¹⁷⁶ Doma často zaznívá věta: „Ale paní učitelka říkala...“ Žákovi více záleží na přízni učitele než na oblíbě u spolužáků.¹⁷⁷ Obdiv vůči učiteli časem klesá, respekt si udrží jen výborný pedagog. Postupně se ale rozvíjejí vztahy mezi dětmi, rozlišují se sociální vazby a role mezi jednotlivými žáky v kolektivu. Pro svůj zdravý rozvoj potřebuje být žák přijímán a kladně hodnocen nejen učitelem, ale i vrstevníky v rámci skupiny. Přijatelnou sociální pozici si vytváří nejen svými úspěchy při vyučování, ale i při hře nebo jiných aktivitách. Skupiny vrstevníků mají nenahraditelný význam pro vývoj sociálního citění a chování dítěte.¹⁷⁸

Chování se odvíjí podle příkazů a zákazů autorit. Když děti dodržují pokyny dospělých, získají pochvalu, která je uspokojuje. Nejsou-li konformní, jsou negativně hodnoceny nebo trestány. Některé děti mají již zvnitřnělý systém norem, jsou schopny se řídit svým svědomím, bez zásahů zvenčí, tak, aby se vyhnuly vlastním pocitům viny. Lawrence Kohlberg nazval toto období stadiem konvenční morálky.¹⁷⁹

V období mladšího školního věku mají věřící děti tendenci vidět Boha ze svého egocentrického pohledu. Domnívají se, že Bůh chápe svět stejným způsobem, jako ho vnímají ony. Mají za to, že také chce totéž, co chtějí ony. Myslí si, že Bůh odměňuje dobré chování a špatné trestá. Udělá-li dítě něco dobrého nad rámec toho, co se od něj očekává, předpokládá, že dostane odměnu navíc. V této fázi nejsou děti ještě schopny

---

¹⁷³ Srov. VÁGNEROVÁ M., VALENTOVÁ L. *Psychický vývoj dítěte a jeho variabilita*, s. 83.

¹⁷⁴ Srov. NOVOTNÁ L. et.al. *Vývojová psychologie*, s. 51.

¹⁷⁵ Srov. LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*, s. 129.

¹⁷⁶ Srov. ŘÍČAN, P. *Cesta životem*, s. 149.

¹⁷⁷ Srov. TRPIŠOVSKÁ, D. *Vývojová psychologie pro studenty učitelství*, s. 49

¹⁷⁸ Srov. Tamtéž, s. 49

¹⁷⁹ Srov. ČÁP, J., MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*, s. 231.

pochopit symbolické obrazy uvedené v Biblii. James Fowler označil toto stádium víry jako myticko-prozaické.¹⁸⁰

Volný čas tráví děti hrou, která byla dříve jejich celodenní činností. Už sice nejsou ve hře ponořeny celou svou existencí, ale nyní napodobují skutečnost věrněji, realističtěji. Chlapce láká technika, počítače, stavebnice a nože, dívky si stále hrají s panenkami, ale promyšleněji a plánovitěji. Děvčata i chlapci mají rádi stolní hry, skupinové hry, odtud už je jen malý krůček ke sportu.¹⁸¹ Někteří z nich již navštěvují náročnější zájmové činnosti, a to hudební, výtvarné, jazykové, sportovní i mnohé jiné. Pokud nejsou děti přetíženy přehnanými nároky rodičů na výkon a množství kroužků, mohou jim tyto přinášet radost, podporu v sebevědomí i předpoklad pro příznivý rozvoj zájmů a schopností do budoucna.¹⁸² Významným vývojovým posunem je moment, kdy se školák naučí číst a otevře se mu knižní svět. Ve volném čase rád čte, případně žádá, aby mu bylo předčítáno. Upřednostňuje dobrodružnou četbu před pohádkami, v oblíbě má dětské encyklopedie,¹⁸³ cestopisy, historické a válečné povídky, knihy o technických vynálezech. Preferuje spíše realistické ilustrace.¹⁸⁴ Vyučování, četba, televize, film, videa a internet jsou pro něj každodenním zdrojem informací o světě kolem. Tyto informace dokáže zařadit v čase a prostoru mnohem lépe než předškolák. Přijímá je však zpočátku nekriticky.¹⁸⁵

Dítě mladšího školního věku bývá přátelské, komunikativní, převládá u něj kladné citové ladění, radostnost a bezstarostnost, je hovorné, citově spíše povrchní. Nevydrží dlouho nahněvané, svůj vztek rychle odbourá, ale není ještě věrným kamarádem. Výjimky se objevují až po desátém roce, kdy navazuje přátelství s vrstevníky podobných nebo doplňkových povahových rysů. Psychický i tělesný vývoj je harmonický.¹⁸⁶

Dítě mladší školního věku je pro práci pedagoga výzvou. Jedinečnou příležitostí využít jeho potenciálu, touhy po vědě a otevřenosti novým informacím. Dítě je v tomto období tvárné, lze ho získat a nadchnout pro trvalou snahu po poznání. Ve výchovně-vzdělávacím procesu by mělo zažívat pocit úspěchu, minimum zklamání nebo dokonce ponížení. Školní aktivity by měly být smysluplné, zajímavé, aby dítě vůči vzdělání nezatrpklo.

---

¹⁸⁰ Srov. WEST, G. K. *Dobrodružství psychického vývoje*, s. 155.

¹⁸¹ Srov. ŘÍČAN, P. *Cesta životem*, s. 156.

¹⁸² Srov. ČÁP, J., MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*, s. 230.

¹⁸³ Srov. ŘÍČAN, P. *Cesta životem*, s. 149.

¹⁸⁴ Srov. LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*, s. 115.

¹⁸⁵ Srov. ŘÍČAN, P. *Cesta životem*, s. 149.

¹⁸⁶ Srov. Tamtéž, s. 146.

7. Vybrané metody pro práci s textem

Pedagog volného času se může stát jedním z důležitých prostředníků výchovy ke čtenářství a literární výchovy v mnoha volnočasových institucích i mimo ně. Není při realizaci literární výchovy tolik svázán časovými a prostorovými možnostmi, jako je tomu ve školách při vyučování. Ve volnočasových aktivitách bývá poskytnut velký prostor hře, kreativitě, prožívání a emocím,¹⁸⁷ činnosti se mohou flexibilně přizpůsobovat zájmům, schopnostem a nadání účastníků výchovného procesu. Pedagog volného času může literární aktivity volně provázat s činnostmi spadajícími do dalších oborů, kam patří například dramatická, výtvarná, hudební a pohybová výchova. Je žádoucí vnášet do aktivit pestrost, aby byly děti motivovány a činnost je bavila a zároveň tím vytvářet širší rámec pro to, aby mohl každý účastník v něčem vyniknout. Z hlediska výukových metod a forem práce se doporučuje pro volnočasové aktivity využívat jejich kombinace.¹⁸⁸ Proto bude při realizaci praktické části v každém literárním setkání využita jiná metoda práce s textem a zároveň uvedena vždy minimálně jedna aktivita nebo prvek z oboru dramatické, hudební, výtvarné a pohybové výchovy, která bude dané literární téma vhodně doplňovat. Pro účely literárních setkání se nabízí celá řada moderních výukových metod, já jsem čerpala ze čtyř okruhů. Jedná se o oblasti metod aktivizačních, komunikačních, metod práce s textem a metod tvůrčího psaní. V každé z oblastí budou využity konkrétní metody pro práci s textem, které jsou dále popsány podrobněji. Zvolila jsem takové, které budou přiměřené věku dětí a budou realizovatelné ve vymezeném čase.

Komunikační metody: Horké křeslo, Ano/Ne, Řízená diskuse

Aktivizační metody: Myšlenková mapa, Pětílístek

Metody tvůrčího psaní: 5 W, Dokončení ukázky

Metody práce s textem: Doplnování, Řízené čtení, Klíčová slova, Podvojný deník, Práce s textem – skládání textu, Zpřeházené věty, Čtení s předvídáním

Horké křeslo

Horké křeslo je komunikační a simulační metodou, kdy učitel nebo žák hraje roli odborníka, který se účastní odborné diskuse či poskytuje rozhovor do médií. Poté co se skupině představí, jsou mu kladeny otázky týkající se námětu, postavy, situace, vedoucí k upřesnění a stanovení vlastností i jiných okolností týkajících se projektu. Odborník odpovídá na otázky. Žáci mohou poté sepsat článek pro „své noviny.“ Metoda sice vede k většinové komunikaci učitele, ale snaží se motivovat třídu.¹⁸⁹

---

¹⁸⁷ Srov. ZBUDILOVÁ, H. *Literární výchova ve volném čase*, s. 106.

¹⁸⁸ Srov. Tamtéž, s. 199.

¹⁸⁹ Srov. ČAPEK, R. *Moderní didaktika*, s. 271.

Ano/Ne

Metoda Ano/Ne je diskusní metodou určenou pro práci s textem. Učitel rozdává dětem tabulku se sadou tvrzení. U každého výroku je uvedena odpověď ano a ne. Děti rozhodují, zda jsou daná tvrzení pravdivá či ne a zakroužkují příslušnou odpověď. Potom obdrží text, který si přečtou a v tabulce si následně znovu volí správnou odpověď.¹⁹⁰ Metoda je využitelná i v jednodušší variantě, kdy děti zvolí odpověď ano či ne až na základě přečteného textu. Aby byla metoda pro děti zajímavější, je možné připojit za každou odpověď písmeno, které děti doplní do tabulky. Pokud děti odpovídaly správně, v tabulce jim vyjde tajenka, jež tematicky souvisí s textem.

Řízená diskuse

Řízená diskuse je výměnou názorů, která může probíhat směrem k učiteli, ale žádoucí je, aby se vyvíjela zejména mezi žáky navzájem. Učitel ji moderuje, shrnuje řečené, vyzdvihuje zajímavé momenty, podněcuje k dalším reakcím, koriguje odbíhání od tématu, hlídá čas.¹⁹¹

Myšlenková mapa

Myšlenkovou mapou bývají označeny ty aktivity, které pracují s asociacemi. Jedná se o alternativní formu záznamu poznatků, které jsou zpracovány různým způsobem. Učitel zjišťuje, jaké znalosti žáci mají o daném učivu. Doprostřed papíru se zapíše „terčové slovo“ a následně děti asociují slova a vztahy, která je napadnou. Metoda využívá vzájemného učení.¹⁹²

Pětilístek/Trojlístek

Metoda je v odborné literatuře prezentována ve formě pětilístku. Pro mladší žáky je vhodné při nácviu metody volit nejdříve snadnější formu trojlístku a celý pětilístek s nimi začít vytvářet až poté, co zvládnou první tři kroky. Podstatou metody pětilístku je dovednost shrnout stručně a výstižně nějaké téma, názor, postoj. Pětilístek je využíván jak pro otevření tématu, tak pro jeho shrnutí a uzavření. Pětilístek může pomoci při zjišťování toho, co si žáci pamatují, nebo s jakými představami do tématu vstupují. Tvorba pětilístku může být rovněž dobrým výchozím bodem pro následnou diskuzi. Schéma pětilístku je tvořeno pěti řádky, schéma trojlístku třemi. První řádek tvoří jednoslovné téma, námět, název. Obvykle se jedná o podstatné jméno. Druhý řádek obsahuje dvouslovný popis námětu, jeho podstatných vlastností. V tomto případě se jedná

---

¹⁹⁰ Srov. ČAPEK, R. *Moderní didaktika*, s. 266.

¹⁹¹ Srov. Tamtéž, s. 279.

¹⁹² Srov. Tamtéž, s. 335.

zpravidla o dvě přídavná jména. Třetí řádek je sestaven ze tří slov vyjadřujících dějovou složku námětu - co téma dělá nebo co se s ním děje. Použijí se tři slovesa. Čtvrtý řádek představuje věta o čtyřech slovech vztahující se k námětu. Sloveso může chybět. Poslední řádek uvádí jednoslovné synonymum, které rekapituluje podstatu námětu. Nemusí jít o podstatné jméno. Metoda pomáhá žáky aktivizovat, ale rozvíjí také kritické myšlení.¹⁹³

5W (who, what, where, when, why)

Metoda 5W se dá využít nejen při psaní literárních příběhů, ale i při analýze událostí nebo procesů. Příběh je postupně vytvářen pomocí šablony: 1. Kdo nebo co? 2. Co se stalo? 3. Kde se to stalo? 4. Kdy se to stalo? 5 Proč se to stalo? (A jak to nakonec dopadlo?)¹⁹⁴ Metodu lze využít i tím způsobem, že děti pomocí šablony dokáží shrnout a převyprávět přečtený text.

Dokončení ukázky

Metoda rozvíjí kreativitu a schopnost vlastního vyjádření. Učitel přečte příběh nebo promítne ukázkou a žáci jej dle vlastní fantazie dokončí. Tyto výtvořky mohou být prezentovány před celou třídou nebo nejprve ve skupinách, ve kterých žáci rozhodnou, jaké dokončení je nejzajímavější. Aktivita může posilovat kromě jiného i dovednost řešit problém.¹⁹⁵ Zajímavou alternativou je, že děti vstoupí do role jedné z postav a napíší jiné postavě dopis, ve kterém stručně shrnou, jak příběh dopadl. Metoda je uváděna jako způsob tvůrčího psaní, může však být mladšími žáky prezentována i ústně.

Doplňování

Metoda doplňování rozvíjí čtení s porozuměním a další důležité čtenářské dovednosti.¹⁹⁶ Děti si nejprve přečtou kapitolu nebo úryvek z literárního díla. Poté dostanou k dispozici tentýž text nebo zestručněný text, ve kterém jsou vynechaná některá slova, která žáci doplňují.

Řízené čtení

Metoda řízeného čtení pracuje s textem a jeho kolektivním čtením. Základem metody řízeného čtení je vhodně zvolený text rozdělený učitelem na několik částí. Učitel ke každé části připraví otázky a úkoly. Žáci text postupně čtou a učitel jim předkládá buď před

---

¹⁹³ Srov. ALTMANOVÁ, J. *Metodický portál RVP.CZ: Pětílístek* [online]. [cit. 2023-12-04]. Dostupné na WWW: <<https://clanky.rvp.cz/clanek/k/z/18339/PETILISTEK.html>>

¹⁹⁴ Srov. ČAPEK, R. *Moderní didaktika*, s. 320.

¹⁹⁵ Srov. Tamtéž, s. 323.

¹⁹⁶ Srov. Tamtéž, s. 301.

nebo po přečtení dané části různé otázky. Učitel pokládá otázky, které předvídají následující obsah textu, nebo se týkají přečteného.¹⁹⁷

Klíčová slova

Velmi důležitá pro práci s textem, je dovednost žáka umět určovat a dále pracovat s klíčovými slovy. Jsou užitečná nejen pro práci s rejstříky, se značením textů a pramenů obecně, ale i jako způsob myšlení. Schopnost dobře určit klíčová slova zároveň vypovídá o žákově dovednosti rozumět textu a vyjmout z něj důležité prvky. Aktivit, ve kterých lze klíčová slova využít, je mnoho. Jednou z možností je, že učitel rozdá dětem text, z něhož děti vyhledávají tři až pět klíčových slov. Jde o slova, která jsou v textu nejdůležitější a nejlépe vystihují význam a obsah textu.¹⁹⁸

Podvojný deník

Metoda podvojný deník má za úkol propojení vlastních zkušeností žáka s učebním textem, což vede k lepšímu pochopení textu a uvědomění, že učivo má vztah k reálnému životu. Děti si rozdělí papír svislou čarou na dvě poloviny. Pak čtou učitelem určený text a na papír si poznamenají pasáž z textu, která se jim líbila nebo vyvolala nějakou asociaci, myšlenku, vzpomínku na vlastní zážitek. Je možné také zapsat něco, s čím se žáci ztotožňují, nebo naopak s čím nesouhlasí. Na pravou stranu si zapíše komentář, ve kterém svůj výběr vysvětlí.¹⁹⁹ U mladších žáků lze metodu zjednodušit tak, že pracují jen s levou stranu deníku, kdy si během čtení, případně bezprostředně po něm, zapíše pasáž, která v nich vyvolala nějakou emoci, myšlenku, či vzpomínku.

Skládání textu

Metoda skupinové práce, která kromě jiného zvyšuje dovednost kooperace a zlepšuje soudržnost třídy. Učitel vybere vhodný text a rozdělí ho na několik částí. Každý žák ve skupině si svou část přečte a snaží se jí porozumět tak, aby ji dovedl předat spolužákům. Žáci skupině popisují své části, ovšem používat text již není povoleno. V dalším kroku se žáci snaží seřadit části textu tak, jak patří za sebou a sumarizovat příběh.²⁰⁰ Variantním řešením je možnost zadat část textu celé skupině, která ji odprezentuje ostatním skupinám. Mladším dětem je vhodné předkládat jednodušší a kratší texty.

---

¹⁹⁷ Srov. ČAPEK, R. *Moderní didaktika*, s. 313.

¹⁹⁸ Srov. Tamtéž, s. 306.

¹⁹⁹ Srov. Tamtéž, s. 310.

²⁰⁰ Srov. Tamtéž, s. 311.

Zpřeházené věty

Zpřeházené věty jsou metodou, která rozvíjí u žáků schopnost pro systematické a logické uspořádání informací. U uměleckého textu vyžaduje tato aktivita i proces tvořivého myšlení. Zpřeházené věty můžeme využít jako vstupní evokační aktivitu. Zároveň může užitečně fungovat i při reflexi jako ověření původního konceptu. Učitel žákům rozdává obálky s ústřížky rozstříhaného textu. Úkolem žáků je si ústřížky přečíst a poskládat je podle smyslu a výpovědní hodnoty textu. Následuje seznámení s původním nerozstříhaným textem a porovnání s poskládanými ústřížky.²⁰¹ Jsme-li omezeni časem, je možné metodu realizovat ve formě zpřeházených odstavců nebo částí textu.

Čtení s předvídáním

Čtení s předvídáním je založeno na čtení textu v postupných krocích. Žáci nejprve předvídají příběh na základě vybraných klíčových slov. Poté jim učitel předává text příběhu po částech. Děti pak v každém dalším kroku znovu o příběhu diskutují a promýšlejí jeho další možný průběh. Tato technika má silný motivační charakter. Účinně udržuje aktivní pozornost, probouzí představivost a kreativní myšlení. V rámci výuky plodí aktivní diskusi, a rozvíjí tak komunikační dovednosti.²⁰² Metodu je vhodné kombinovat s metodou klíčových slov, neboť děti se formou čtení s předvídáním s pojmem klíčových slov dobře seznámí a pak jsou snáze schopné samy klíčová slova určit. Klíčová slova mohou například určit z poslední pasáže textu.

---

²⁰¹ Srov. ČAPEK, R. *Moderní didaktika*, s. 315.

²⁰² Srov. SIEGLOVÁ, D. *Konec školní nudy: didaktické metody pro 21. století*. s. 143.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

Praktickou část diplomové práce budu realizovat ve školní družině v ZŠ Kamenný Újezd v období 9.1. – 23.1.2024, přibližně v časovém rozmezí od 12:30 do 14:00 hodin. Školní družina čítá celkem čtyři oddělení. V oddělení, kde jsem působila, je zapsáno celkem 28 dětí ve věku od 6 do 9 let, z toho navštěvuje družinu 16 žáků prvních tříd, 8 žáků druhých tříd, 3 žáci třetích tříd a 1 žák čtvrté třídy. Počet dětí se během odpoledne často mění podle toho, jak děti přicházejí a odcházejí ze školních kroužků. Kroužky probíhají, bohužel, i v době, kdy se družina věnuje svojí hlavní náplni. Výchovně-vzdělávací činnost je touto skutečností zásadně narušována.

1. Setkání č. 1 – Astrid Lindgrenová

Během setkání se děti seznámí s osobností autorky a její tvorbou pro děti. Bude jim stručně představen literární projekt, který sestává ze 12 setkání.

Cíle setkání: děti během aktivit:

- rozvíjí fantazii
- učí se klást otázky
- učí se rozlišit důležitou otázku od nepodstatné
- vyplní pracovní list
- s pomocí pracovního listu prezentují o spisovatelce základní informace a uvádějí názvy jejích děl pro děti
- vyjadřují svůj postoj k proběhlým činnostem

Cílová skupina: mladší školní věk (6 – 9 let)

Místo realizace: ZŠ Kamenný Újezd

Termín realizace: 9.1.2024

Počet účastníků: 20

Časová dotace: 60 minut

Komunikační metody: hra v roli – horké křeslo

Aktivity:

úkol č. 1: vymýšlení názvu tištěného média a jeho zápis do pracovního listu

úkol č. 2: zápis zjištěných informací o autorce do pracovních listů

úkol č. 3: hádání jména autorky prostřednictvím hry „Domeček“ (obdoba hry zvané „Šibenice“) a zápis do pracovního listu

úkol č. 4: zápis tří vybraných dětských titulů do pracovního listu

úkol č. 5: ústní prezentace poznámek z pracovního listu

úkol č. 6: reflexe setkání

Formy práce: skupinová

Pomůcky: mikrofon nebo vařečka, tabule nebo flipchart, křída nebo fix na tabuli, psací potřeby, pracovní list č. 1, veškeré autorčiny knihy pro děti

Alternativy: starší děti mohou na základě poznámek napsat o autorce krátký novinový článek

Možná rizika: děti mohou klást autorce nedůležité nebo nevhodné otázky

Postup: Děti si sednou do kroužku, vysvětlím jim, že nás společně čeká 12 setkání, ve kterých se seznámíme se světoznámou osobností. Hned na začátek je pro ně připravena hra, kterou jsem nazvala „*Tisková konference*“. Já usednu na židli a budu představovat světoznámou osobnost, děti budou představovat novináře. Jejich úkolem je mi klást takové otázky, aby zjistili co nejvíce podstatných informací, které si obratem zapíší do připravených pracovních listů. Děti budou pracovat ve skupinách. Jednotlivé skupiny si vymyslí název tiskového média, pod kterým budou po dobu tiskové konference vystupovat a uvedou je do pracovního listu. Během tiskové konference se jednotlivé skupiny hlásí o slovo zdvižením ruky a přítomná vychovatelka jim v roli moderátorky udělí slovo tím, že jim podá mikrofon (vařečku). Až děti zjistí a zapíší potřebné informace, budou hádat autorčino jméno prostřednictvím hry nazvané „*Domeček*“. Cílem hry je zjistit spisovatelčino jméno dříve, než stihnu nakreslit domeček. Pokud ho nakreslím dříve, než děti uhodnou jméno a příjmení, nevadí, stejně se ho ode mě dozvědí. Na tabuli nejprve napíšu příslušný počet čárek, který odpovídá počtu písmen v autorčině jméně a příjmení. Každá ze skupin bude hádat jednotlivá písmena. Pokud vysloví hlásku, která je obsažena ve jméně nebo příjmení, zapíšu uhodnuté písmeno na příslušnou čárku. Pokud neuhodne, nakreslím jeden tah domečku. Až bude známo celé jméno autorky, zapíší si ho do pracovního listu. Poté dětem ukážu všechny knihy pro děti od Astrid Lindgrenové a nechám jim dostatečný čas, aby si díla mohly prohlédnout. Vyberou si tři knihy, jejichž název si zapíší do pracovního listu. Pak tiskovou konferenci ukončím. Na základě pracovního listu odprezentuje jedna ze skupin stručně své poznámky.

Poté děti blíže seznámím s literárním projektem, vysvětlím jim, že si při každém ze setkání budeme povídat o jedné z autorčiných knih. U každé z nich se zaměříme především na téma pomoci. Projekt bude také provázán hudebními, výtvarnými, dramatickými a pohybovými aktivitami a hrami. Na závěr poprosím děti o zpětnou vazbu ze setkání.

Závěrečné hodnocení: Děti se kladením vhodných otázek seznámily s osobností autorky. Formou hry „*Domeček*“ zjistily její jméno a příjmení. Z kompletní škály spisovatelčiny tvorby většina z nich vybrala tři tituly, někdo uvedl menší počet děl. Názvy některých děl byly uvedeny s chybami nebo jen ve zkrácené verzi. Děti vyplnily pracovní

listy a s jejich pomocí shrnuly důležité informace o autorce. Na závěr proběhla reflexe, kdy děti setkání ústně zhodnotily.

Reflexe: Děti se na setkání se mnou těšily, byly zvědavé, jaké činnosti jsou pro ně připraveny. Aktivita horké křeslo je velmi bavila. Ve skupinkách si vymyslely vlastní jména novin či časopisů. Zpočátku kladly „osobnosti“ méně podstatné otázky, rychle však pochopily, že nejsou tolik důležité. Někteří kladli otázky mně, jako neznámé reálné osobě, nikoliv jako osobnosti, kterou představuji. Zaznělo například: „Jste vychovatelka?“ Po upřesnění již úkol všichni pochopili. Později se opakovaně dotazovaly příliš konkrétními otázkami jako např.: „Jste novinářka?“ Vysvětila jsem jim, že se musí ptát obecněji, protože takto by dlouho trvalo, než by správnou profesi uhádly. Pak si již počínaly velmi dobře. Největší úspěch měla aktivita „domeček“, kdy děti jméno a příjmení spisovatelky obratem vyluštily. Některé děti hned začaly vykřikovat názvy děl Pipi Dlouhá Punčocha a Děti z Bullerbynu. Ptala jsem se jich, zda knihy četly. Odpověděly, že ne, že je viděly zfilmované. Když jsem jim ukázala všechny autorčiny knihy, byly překvapené, že jich napsala tolik. Ptaly se, proč mají před sebou několik knih o Emilovi. Vysvětila jsem jim, že Emil byl autorčinou nejoblíbenější postavou, a že se jedná o několik pokračování. Do pracovních listů přepsaly děti názvy děl většinou s chybami nebo názvy zkracovaly, například uvedly jen *Pipi* a *Emil*. Poprosila jsem jednu ze skupin, aby nám přečetla své poznámky z pracovního listu a tím shrnula informace o autorce. Poté jsem je blíže seznámila s literárním projektem, vysvětlila jim, že při každém setkání budeme pracovat s jednou knihou nebo povídkou, kdy se zaměříme na téma pomoci. Pak bude následovat vždy jedna aktivita buď z oblasti výtvarné, pracovní, hudební či pohybové a také některé hry. Všechny proběhlé činnosti hodnotily děti kladně. Kromě přepisů názvů autorčiných děl, kdy děti pracovaly zbrkle a dopouštěly se chyb nebo uvedly menší počet knih, než bylo požadováno, byly cíle setkání naplněny.

2. Setkání č. 2 – Kajsa Nebojsa

Druhé setkání bude věnováno knize *Kajsa Nebojsa*, blíže se budeme zabývat stejnojmennou povídkou. Děti budou pomocí klíčových slov postupně předvídat děj příběhu. V poslední pasáži povídky proběhne opačný postup, kdy budou na základě přečteného textu určovat klíčová slova. Dále si složí puzzle z obrázku z knihy, kterou nalepí na barevný papír a vzniklý obrázek ozdobí vločkami. Na závěr budou přemýšlet o prvcích pomoci, které se v textu vyskytly a budou o nich diskutovat.

Cíle setkání: děti během aktivit:

- předvídají děj pomocí klíčových slov

- určují klíčová slova z textu, která uvedou v pracovním listu č.2
- procvičují jemnou motoriku
- vyhledávají v povídce prvky pomoci
- diskutují o tématu pomoci
- reflektují činnosti

Cílová skupina: mladší školní věk (6 – 9 let)

Místo realizace: ZŠ Kamenný Újezd

Termín realizace: 10.1.2024

Počet účastníků: 26

Časová dotace: 90 minut

Komunikační metody: řízená diskuse

Metody práce s textem: klíčová slova, čtení s předvídáním

Aktivitty:

úkol č. 1-4: děti pomocí předložených klíčových slov vymyslí děj příběhu a ústně jej prezentují

úkol č. 5: děti na základě přečteného textu určují klíčová slova a zapíší je do pracovního listu

úkol č. 6: z puzzle sestaví děti obrázek anděla, vlepí jej na barevný papír a dodekorují vločkami

úkol č. 7: v povídce děti vyhledávají prvky pomoci, na základě položených otázek o tématu diskutují.

úkol č. 8: děti reflektují setkání

Formy práce: samostatná, skupinová

Pomůcky: kniha *Kajsa Nebojsa*, pracovní list č. 2, psací potřeby, nakopírovaný barevný obrázek anděla z knihy *Kajsa Nebojsa* rozstříhaný na menší čtverce, modrý papír, bílý papír, děrovačka s motivem vločky, tyčinkové lepidlo.

Alternativy: starší děti mohou děj sepsat

Možná rizika: děti se budou ostýchat prezentovat svoji verzi příběhu

Postup: Pomocí nabídky klíčových slov budou děti postupně předvídat děj povídky. Text bude rozdělen na jednotlivé pasáže. Děti obdrží pracovní list, kde jsou uvedena klíčová slova, z nichž vymyslí část příběhu. Poté jim přečtu příslušný úryvek z knihy a budeme moci porovnat, jak se liší jejich varianta příběhu od verze, kterou napsala autorka. Následně jim předloží další klíčová slova z textu a děti budou opět předvídat děj. Takto projdeme celou povídku s výjimkou poslední pasáže, kdy proběhne opačný postup. Na základě přečteného textu budou děti určovat klíčová slova. Potom si složí puzzle anděla, nalepí jej na světle modrý papír a ozdobí vločkami, které si vyrobí z papíru pomocí ozdobné děrovačky. Na závěr položí dětem otázky k tématu pomoci a otevřou prostor pro diskusi:

„Pomohl v příběhu někdo němu?“

„Jakým způsobem?“

„Co si o tom myslíte, jak to hodnotíte?“

„Jak byste se zachovali vy?“

„Dokázali byste babičce pomoci jako Kajsa?“

„Pomáháte doma?“

Před ukončením setkání požádám děti o slovní hodnocení proběhlých činností.

Závěrečné hodnocení: Většina dětí dokázala pomocí klíčových slov vymyslet velmi jednoduchý děj příběhu u první až třetí skupiny slov. Úskalím byla čtvrtá skupina slov, kdy nebyl úspěšný nikdo. Úkol zapsat klíčová slova z posledního úryvku se nepodařilo zrealizovat v plném rozsahu, většina dětí uvedla pouze jedno až dvě slova. Skládáním puzzle a vytvořením obrázku si procvičily jemnou motoriku. V povídce našly prvky pomoci a byly schopny o nich diskutovat. Cíle předvídat děj za pomoci klíčových slov a z textu určit klíčová slova byly splněny jen ve velmi omezeném rozsahu a způsobu. Ostatní cíle byly splněny.

Reflexe:

Před započatím praxe jsem se u vychovatelky příslušného oddělení školní družiny informovala na věk dětí, abych připravila vhodné aktivity adekvátní jejich věku. Porozuměla jsem, že většina dětí jsou žáci třetích tříd, je zde přítomno i pár dětí druhých a prvních tříd. Až při tomto setkání vyšlo najevo, že je tomu zcela naopak, kdy většinu kolektivu tvoří děti prvních tříd. Činnosti byly původně navrženy a zamýšleny tak, že ve skupinkách bude přítomen jen jeden prvňák, kterému budou třetíáci s úkolem pomáhat. Aktivita klíčových slov byla pro děti tohoto věku obtížná. Děti vymýšlely jen holé věty nebo jednoduchá souvětí tak, aby takzvaně „za každou cenu“ využily dané klíčové slovo. Dokonce ani někteří třetíáci nebyli schopni vymyslet kreativnější větu. Předpokládala jsem, že děti uvedou zajímavější příběhy a využijí bohatší slovní zásobou. Některé děti se ostýchaly říci nahlas, jaký příběh vytvořily. V tomto ohledu jsem na ně nenaléhala. U čtvrté skupiny slov, kde bylo uvedeno více konkrétnějších klíčových slov, nebyl schopen vytvořit smysluplný příběh vůbec nikdo. V poslední fázi úkolu, kdy měly děti z pasáže určit klíčová slova, byla většina z nich schopna definovat pouze jedno až dvě slova. Proto jsem flexibilně přikročila k metodě brainstormingu, kdy úkol splnily děti společně. Na základě této zkušenosti se domnívám, že metoda klíčových slov je vhodná spíše pro starší děti. I přes vzniklé obtíže hodnotily některé děti aktivitu kladně.

Všem dětem se úspěšně podařilo složit obrázek anděla, vlepít ho na papír a ozdobit. Vznikly hezké obrázky.

Diskuse o tématu pomoci byla živá, děti se o překot hlásily o slovo. Pomoc Kajsy babičce považovali všichni za příkladnou. Navrhovali celou řadu způsobů, jak by sami

mohli být prospěšní nemocnému člověku. Co se týče pomoci v domácnosti, uváděli někteří takový rozsah činností, že se mi zdál až úsměvný a těžko uvěřitelný.

Děti uvedly, že nejvíce je bavila výroba obrázku a debata o tématu pomoci.

3. Setkání č. 3 – Skřítek Nils

Při třetím setkání budeme pracovat s knihou *Skřítek Nils*. Děti si vyslechnou povídku *Skřítek Nils* a během poslechu, případně na závěr, si zaznamenají pasáže, které je zaujaly. Připojí zdůvodnění, proč je zaujala právě tato pasáž. Poznámky z pracovního listu pak ústně prezentují. Poté si vyzkouší zmenšovací kouzlo z knihy a budou moci vejít do skřítkova domečku, vyrobeného z krabice. V domečku na ně čeká malé překvapení. V závěru budeme hledat prvky pomoci v textu a diskutovat o nich.

Cíle setkání: děti během aktivit:

- formulují vlastní myšlenky
- propojí vlastní zkušenosti s textem
- procvičí pohybovou obratnost
- vyhledávají v povídce prvky pomoci
- diskutují o tématu
- hodnotí činnosti

Cílová skupina: mladší školní věk (6 – 9 let)

Místo realizace: ZŠ Kamenný Újezd

Termín realizace: 11.1.2024

Počet účastníků: 15

Časová dotace: 90 minut

Komunikační metody: řízená diskuse

Metody práce s textem: podvojný deník

Aktivity:

úkol č. 1 – pomocí metody podvojného deníku děti zaznamenají v průběhu četby nebo poslechu na levou stranu pracovního listu slova, věty, situace nebo pasáže, které je zaujaly.

úkol č. 2 – po přečtení textu děti připojí na pravou stranu pracovního listu zdůvodnění, proč je zaujala právě daná věc.

úkol č. 3 – myšlenky z pracovního listu děti ústně prezentují

úkol č. 4 – děti si vyzkouší „kouzelné zaklínadlo“, které je „zmenší“ a budou moci vejít ke skřítkovi do domečku

úkol č. 5 – děti vyhledají v textu prvky pomoci a diskutují o nich

úkol č. 6 – děti reflektují setkání

Formy práce: samostatná, skupinová

Pomůcky: kniha nebo CD *Skřítek Nils*, pracovní list č. 3, psací potřeby, domeček z velké krabice s půlkulatým otvorem, loutka skřítko, postýlka pro panenky.

Alternativy: je-li psaná forma podvojného deníku pro děti příliš obtížná, je možno ji s dětmi provést ústně

Postup: Rozdám dětem pracovní listy a vysvětlím jim metodu podvojného deníku na příkladu některé známé pohádky nebo příběhu. Potom pustím dětem CD s povídkou *Skřítek Nils*. Děti si v průběhu poslechu zaznamenají na levou stranu pracovního listu momenty z příběhu, které je zaujaly, připomněly vlastní zážitek nebo s nimi nesouhlasí, či pro ně představují záhadu. Po skončení poslechu si na pravou stranu pracovního listu dopíší, proč zvolily právě tyto části příběhu, co jim daná pasáž připomněla, jaké otázky v nich vyvolala, případně, s čím nesouhlasí. Zaznamenané myšlenky budou ústně prezentovat. Pak jim ukáži skřítkův domeček, který je vyrobený z velké kartonové krabice. Z krabice jsem odstranila dno a zadní část. Na čelní straně krabice, ve spodní části, jsem vyřízla půlkulatý otvor jako vstup pro skřítko. Veškeré ostré hrany jsem olepila lepicí páskou, aby se děti neporanily. Nahoře na krabici je nakreslený hřebík. Děti použijí kouzelné zaklínadlo z knihy, kdy se dotknou nakresleného hřebíku a se slovy „Čáry máry hned“ se skrčí a prolezou otvorem. Tak se mohou podívat do skřítkovy domácnosti. Za domečkem bude umístěna loutka skřítko, která leží v postýlce pro panenky. Postýlka bude schována za ručníkem, který budu držet tak, aby na ni děti, které ještě neprolezly domečkem, neviděly. Děti před činností upozorním, že nemají ostatním prozrazovat, co zde viděly, aby ostatní nepřipravily o překvapení. Poté budu dětem klást otázky týkající se tématu pomoci:

„Pomohl v povídce někdo někomu?“

„Jakým způsobem?“

„Co si o tom myslíš?“

„Jak bys skřítkovi pomohl ty?“

„Byl bys rád, kdyby se u tebe v pokoji objevil skřítek?“

Závěrečné hodnocení: Děti bez potíží vypracovaly levou část podvojného deníku, kdy uváděly, co se jim v příběhu líbilo nebo nelíbilo. Pravá část podvojného deníku, kdy měly odůvodnit svoji volbu, byla pro většinu velmi obtížná. Propojení textu s vlastním zážitkem dokázalo provést pouze jedno dítě. Děti obratně prolézaly otvor skřítkova domečku. Ochetně diskutovaly o tématu pomoci v příběhu a setkání zhodnotily.

Reflexe: Poslech nahrávky *Skřítek Nils* začal provázet po určité době neklid a nepozornost některých dětí. Proto jsem nahrávku přerušila bezprostředně poté, kdy v povídce zazněl motiv o zmenšovacím kouzle a postýlce pro skřítko. Aktivitu prolézání

domečku jsem tedy zařadila dříve, než jsem původně plánovala. Pohybová činnost dětí velmi bavila, když spatřily skřítku v postýlce, všechny se smály. Poté byly již schopny v klidu a soustředěně dokončit poslech příběhu. Do podvojného deníku zapsaly všechny především to, co se jim líbilo nebo nelíbilo. Odůvodnit svoji volbu nedokázaly. Většinou odpověděly: „Nevím“ nebo „Prostě se mi to líbilo“. Jen jedna dívka dokázala najít souvislost povídky se svým vlastním životem. Vyvozují tudíž, že metoda je pro tuto věkovou skupinu využitelná pouze částečně, kdy můžeme pracovat s levou stranou podvojného deníku. V plném rozsahu je metoda vhodná pro starší děti.

V diskusním kroužku se děti o překot hlásily, byly schopny vyjmenovat všechny příklady, kdy bylo skřítkovi pomoheno. Takové konání hodnotily kladně a uváděly, že by pomohly stejným nebo podobným způsobem. Některé děti se vyjádřily, že by nebyly rády, kdyby se u nich v pokoji objevil skřítek. Zdůvodnit svoje stanovisko nedokázaly, jedna dívka uvedla: „*Nechtěla bych, aby mi skřítek udělal v pokoji bordel.*“ Tento názor připadal ostatním dětem komický.

Většinu dětí zaujala především aktivita s domečkem a povídání si o pomoci.

Cíl formulovat vlastní myšlenky byl naplněn, cíl propojit text s vlastní zkušeností nikoli. Ostatní cíle se splnit podařilo.

4. Setkání č. 4 – Petr a Petra

Při čtvrtém setkání se vracíme ke knize *Skřítek Nils*, ovšem tentokrát budeme pracovat s povídkou *Petr a Petra*. Pomocí řízených otázek budou děti v průběhu čtení odpovídat na otázky, které vyplývají z textu. Děti samy dokončí příběh, kdy do pracovního listu napíše Gunnarovi dopis místo skřítků. Na závěr si vyrobí postavičky skřítků.

Cíle setkání: děti během aktivit:

- odpovídají ústně na otázky týkající se tématu pomoci
- diskutují o tématu pomoci
- dokončí povídku
- vyrobí si postavičku skřítku
- procvičí jemnou motoriku
- reflektují činnosti

Cílová skupina: mladší školní věk (6 – 9 let)

Místo realizace: ZŠ Kamenný Újezd

Termín realizace: 12.1.2024

Počet účastníků: 10

Časová dotace: 90 minut

Komunikační metody: řízená diskuse

Metody práce s textem: řízené čtení

Metody tvůrčího psaní: dokončení ukázky

Aktivity:

úkol č. 1: při společném čtení děti odpovídají na otázky, diskutují o nich

úkol č. 2: děti napíší dopis od skřítků Gunnarovi a tím dokončí povídku

úkol č. 3: děti si z připravených pomůcek si vyrobí postavičku skřítků

úkol č. 4: děti reflektují setkání

Formy práce: samostatná, skupinová

Pomůcky: kniha *Skřítek Nils*, psací potřeby, pracovní list č. 4, ruličky od toaletního papíru, barevné papíry, kruhové šablony ze čtvrtky pro výrobu skřítkovy čepičky, malé barevné textilní pompony, vata, černý fix, lepidlo, tavná pistole, nůžky, kolíky na prádlo

Postup: Budeme společně číst povídku Petr a Petra. Po přečtení první části příběhu, kdy se ve škole objeví skřítki položím otázku:

„Co byste si pomyslili, kdyby se u vás ve třídě objevili skřítki a stali se vašimi spolužáky?“

Pokračujeme ve čtení do momentu, kdy se skřítki nemají ve třídě kam posadit. Kladu další otázky:

„Vaši noví spolužáci si nemají kam sednout, co uděláte?“

„Gunnar se sám přihlásil a chtěl, aby si sedli k němu na lavici, prstem jim ukázal, kde skončili se čtením v knize. Myslíte si, že se zachoval hezky?“

Čteme dál až do chvíle, kdy se skřítki bojí přejít přes rušnou ulici.

„Máte se spolužáky stejnou cestu domů, spolužáci se bojí přejít silnici. Co uděláte?“

Poté pokračujeme, dozvídáme se, že paní učitelka dala u truhláře vyrobit lavice a nízko na zeď nechala připevnit dva maličké věšáky na šaty. Když měli skřítki psát na tabuli, vysadila je na vysokou židli. Když měli čtení, směli sedět na Gunnarově lavici.

„Co si myslíš o tom, jak se zachovala paní učitelka?“

Dále se dozvídáme, že Gunnar našel domeček skřítků, zaklepal, ale dovnitř nemohl, protože je velký. Skřítki napsali na papír, že Gunnar je bezva kluk a cedulku dali za okno:

„Jak hodnotíš chování skřítků vůči Gunnarovi?“

Dočteme příběh téměř k závěru, kdy Gunnar zjistí, že skřítki po vánočních prázdninách již nepřišli do školy a Gunnar od nich našel ve schránce dopis. Vyzvu děti, aby zkusily napsat dopis Gunnarovi místo skřítků do pracovního listu. Děti pak dopisy přečtou. Poté si přečteme dopis skřítků v knize.

Poslední aktivitou bude vyrábění skřítků. Podle šablony si děti na zvolený barevný papír obkreslí kolečko, vystříhnou jej a z jedné strany nastříhnou jeho poloměr. Kolečko složí ho do tvaru kuželu, přilepí a zajistí kolíkem. Kužel, který bude představovat čepičku, připevníme tavnou pistolí ruličku od toaletního papíru. Dětem tavnou pistolí do rukou

nesvěřujeme, hrozí jejich popálení. Na ruličku děti přilepí vatou a vytvoří tak skřítkovi vousy. Upozorníme děti, aby lepidlo nenanášely na vatou, protože pak se lepidlo zanesou na vatou. Poté přilepí na ruličku pompon a vznikne nos. Oči dokreslí černým fixem.

Závěrečné hodnocení: Děti metodou řízeného čtení rády odpovídaly na otázky, které se týkaly především tématu pomoci. Formou dopisu většina z nich úspěšně dokončila povídku. Vyrobit si postavičku skřítky a ústně provedly zpětnou vazbu setkání.

Reflexe: Metoda řízeného čtení se při setkání projevila jako velmi vhodná, neboť děti udržovaly v průběhu čtení aktivní. Navíc, jak jsem měla možnost všimnout si již u předešlých setkání, děti diskutují velmi rády. Některé děti uváděly, že by nerady chodily do třídy se skřítky. Tvrzení odůvodnit nedokázaly. Některé děti naopak popsaly, že by byly rády, protože by byla legrace. U otázky, jakým způsobem by skřítky usadily, odpovídaly, že by na sedadlo židle umístily stoh knih, aby skřítky mohli sedět výše. Zajímavým nápadem rovněž bylo, vzít nábytek z domečku pro panenky, který mají děti v družině a dát ho na lavici. Jiní by si dali skřítky na rameno nebo by postupovali obdobně jako Gunnar v povídce. Při přechodu rušné silnice by skřítky vzaly za ruku, schovaly do aktovky, do kapsy nebo posadily na hlavu. Chování paní učitelky, Gunnara i skřítků hodnotily jako velmi vstřícné a přátelské.

Při psaní dopisu namísto skřítků byly děti většinou úspěšné, jen pár z nich nemělo žádný nápad. Vymýšlely varianty, kdy jsou skřítky zraněny nebo nemocní a leží doma nebo v nemocnici; odjeli na krátkou nebo velmi dlouhou dovolenou na nejrůznější místa; byli přepadeni medvědem, odneseni a uvězněni v jeho doupěti. Varianta se stěhováním, která je uvedena v knize, nikoho nenapadla. Prvňáčci, kteří ještě psaní bezpečně neovládají, formulovali svoje nápady ústně a já s paní vychovatelkou jsme je zapsaly do pracovních listů.

Výroba skřítků proběhla bez potíží, některým dětem bylo potřeba jen trochu pomoci s lepením čepičky do tvaru kužele. Byla jsem překvapená, jak hezké skřítky děti vyrobily, přičemž žádný z nich není stejný. Liší se v použitých barvách čepičky a nosu, délkou a sklonem čepičky, tvarem a délkou vousů.

Děti jednomyslně hodnotily jako zábavné povídání si o skřítkách a výrobu postaviček. Všechny stanovené cíle byly zvolenými aktivitami splněny.

5. Setkání č. 5 – Emil a Ida

V pátém setkání se budeme zabývat knihou *Emil a Ida*, ze které dětem přečtu jednu z kapitol nazvanou *Emilova třístá dvacátá pátá skopičina*. V pracovním listě budou uvedeny věty týkající se přečteného textu, ve kterých chybějí slova. Vynechaná slova děti doplní. Potom si zahrajeme pohybovou hru „*Mucholapka*“. Dále budou děti přemýšlet o tom, zda se v příběhu objevil někdo, kdo měl snahu pomáhat.

Cíle setkání: děti během aktivit:

- doplňují text do pracovního listu
- zahrají a naučí se hru „*Mucholapka*“
- diskutují o tématu pomoci
- reflektují setkání

Cílová skupina: mladší školní věk (6 – 9 let)

Místo realizace: ZŠ Kamenný Újezd

Termín realizace: 15.1.2024

Počet účastníků: 18

Časová dotace: 60 minut

Komunikační metody: řízená diskuse

Metody práce s textem: doplňování

Aktivity:

úkol č. 1: děti doplňují do vynechaných řádků v pracovním listu slova z textu tak, aby věty i celý text dávaly smysl.

úkol č. 2: děti si zahrají hru „*Mucholapka*“ (obdobu hry *Kynoucí těsto*)²⁰³

úkol č. 3: děti přemýšlejí, zda byl v příběhu někdo, kdo jinému pomohl nebo se o to alespoň snažil;

Formy práce: samostatná, skupinová

Pomůcky: kniha *Emil a Ida*, pracovní list č. 5, psací potřeby

Možná rizika: děti budou při hře „*Mucholapka*“ podvádět a nebudou mít zavřené oči. Děti budou neopatrné a budou narážet do ostatních.

Postup: Děti stručně seznámím s postavou Emila: „Dnes si budeme číst o chlapci Emilovi, který je velkým rošťákem. Žije s maminkou, tatínkem, malou sestřičkou Idou, děvečkou Linou a čeledínem Alfrédem na statku *Kocouří*. Každý den vyvede nějakou lumpárnu. Za každou skopičinu ho tatínek zavře do truhlárny, protože si myslí, že tak

---

²⁰³ Srov. *Hranostaj.cz: Kyněš* [online]. [cit. 2023-01-24]. Dostupné na WWW: <<https://www.hranostaj.cz/hra4025>>

Emila vytrestá a ten už bude hodný. Ale to se mýlí. Emil je v truhlárně rád. Pokaždé si tam vyřeže ze dřeva panáčka. Už jich má úctyhodnou sbírku. Budeme si číst kapitolu nazvanou *Emilova třístá dvacátá pátá skopičina*, takže si můžete snadno odvodit, kolik panáčků již Emil stačil vyrobit.“

Následně přečtu dětem kapitolu *Emilova třístá dvacátá pátá skopičina* z knihy *Emil a Ida*. V příběhu se vyskytuje postava paní proboštky. Slovo proboštka napíšu na tabuli a vysvětlím dětem jeho význam. Po přečtení příběhu rozdám dětem pracovní listy, ve kterých budou doplňovat vynechaná slova tak, aby dávaly smysl jak jednotlivé věty, tak zároveň i celý text. Správnost odpovědí si následně společně projdeme.

Pak si děti zahrají hru „*Mucholapka*“. Všechny budou mít zavřené oči. Jedno z nich bude tiše stát v místnosti a bude představovat mucholapku. Ostatní děti budou hrát mouchy. S nataženýma rukama před sebou se budou opatrně pohybovat po místnosti a pokud ucítí, že se dotkly nějaké osoby zeptají se jí? „Bzučíš?“ Dotčená osoba odpoví: „Bzučím“ a oba chodí po místnosti dál. Pokud se dotknou osoby, která na otázku „Bzučíš?“ neodpoví nic, znamená to, že se dotkly mucholapky a zůstávají přilepené stát. Pokud se jich samotných od tohoto momentu dotkne další dítě, pak na otázku „Bzučíš?“ již nadále neodpovídají, protože se staly součástí mucholapky. Hra končí v momentě, kdy se na mucholapku „nalepí“ všechny mouchy.

Potom se děti zamyslí nad tím, zda byl v příběhu někdo, kdo druhému pomohl nebo se o to alespoň snažil. O tématu budeme diskutovat, položím následující otázky:

„Byl v příběhu někdo, kdo pomáhal?“

„Jakým způsobem to udělal a jak pomoc dopadla?“

„Je správné pomáhat druhému, když je přítom obelháván někdo jiný?“

Na závěr děti ústně zhodnotí naše setkání.

Závěrečné hodnocení: V průběhu čtení si děti dvakrát zahrály hru „*Mucholapka*“. Po dokončení četby si doplnily chybějící slova v textu pracovního listu. Společně jsme prošli správné odpovědi. Poté jsem dětem kladla otázky týkající se pomoci. O tématu jsme diskutovali, v závěru děti setkání ústně vyhodnotily. Stanovené cíle byly splněny.

Reflexe: Dětem jsem přečetla část kapitoly *Emilova třístá dvacátá pátá skopičina*, přičemž jsem si všimla, že děti začínají být nepozorné a ruší. Proto jsem text dočetla jen do pasáže, kdy tatínek odmítá mamince koupit mucholapky a snaží se mouchy pochyttat sám plácačkou. Zařadila jsem hru „*Mucholapka*“, abych děti aktivizovala. Děti byly nadšené, všechny chtěly být mucholapkou. Upozornila jsem děti, aby nepodváděly a měly zavřené oči, protože jinak se připraví o zábavu a napětí z hry. Děti hru dobře pochopily. Jen místo repliky „Bzučím“ většina z nich používala odpověď „Ano“ nebo „Jo“, což bylo ale zanedbatelné a hru nikterak nenarušovalo. Děti si chtěly zahrát znovu, proto jsme hru zopakovali. Většina dětí pak již odpovídala správně. Asi tři děti podváděly a dívaly se

skrz pootevřené oči kolem sebe, což bylo patrné tím, že se po celou dobu hry nápadně vyhýbaly shluku dětí kolem mucholapky. Hru jsem musela ukončit, protože by nikdy neskončila a na podvod jsem upozornila. Poté jsem dětem rozdala pracovní listy. Text jsme si společně pročetli a děti samostatně doplňovaly chybějící slova. Problematická se jevila otázka číslo pět, kde bylo potřeba doplnit slovo proboštka. Poradila jsem tedy dětem, že mají slovo již napsané na tabuli. Prvňáčci, kteří ještě neumějí dobře psát poprosili mě a paní vychovatelku o pomoc a diktovali nám, co máme do pracovních listů zapsat. Většina dětí vyplnila slova správně. Někteří si nemohli vzpomenout na výraz mucholapka, ale věděli, o jaký předmět se jedná. Dvě děti mě překvapily, když si přesně pamatovaly, jakou částku Emil vyžebal. Společně jsme text prošli, zdůvodnili si a řekli správné odpovědi. Potom jsme hovořili o tématu pomoci v příběhu. Děti správně určily, že pomáhal Emil a paní proboštka. Některé uváděly, že Emilova snaha pomoci byla ve výsledku rošťárnou. Na otázku, zda je správné někomu pomáhat, i když tím druhého obelhávám, odpovídaly, že to rozhodně není v pořádku. V závěru děti ústně hodnotily setkání. Většinu dětí zaujala nejvíce hra, ale bavily je i všechny ostatní aktivity.

6. Setkání č. 6 – Lotta z rošťácké uličky

V šestém setkání budeme pracovat s knihou *Lotta z rošťácké uličky*. Dětem přečtu poslední kapitolu *Lotta umí skoro všechno*. Děti si pak vyplní pracovní list, ve kterém budou odpovídat na otázky z textu vybíráním varianty Ano nebo Ne. U každé zvolené možnosti je uvedeno jedno písmeno, které zakroužkují a poté doplní do tabulky. V tabulce vyjde tajenka. Dále děti rozhodnou, zda byl v příběhu někdo, kdo druhým pomáhal, o tématu bude vedena diskuse. Pomocí techniky vymývané klovatiny si následně vytvoříme obrázek ryby, jejíž motiv se objevuje v příběhu.

Cíle setkání: děti během aktivit:

- volí správnou odpověď k textu
- vyluští tajenku
- diskutují o tématu pomoci
- osvojí si výtvarnou techniku vymývané klovatiny
- ústně reflektují setkání

Cílová skupina: mladší školní věk (6 – 9 let)

Místo realizace: ZŠ Kamenný Újezd

Termín realizace: 16.1.2024

Počet účastníků: 16

Časová dotace: 90 minut

Komunikační metody: řízená diskuse, Ano/Ne

Aktivita:

úkol č. 1: děti vyplní pracovní list, ve kterém volí variantu Ano/Ne a vyluští tajenku

úkol č. 2: děti diskutují o tématu pomoci uvedené v kapitole

úkol č. 3: děti si výtvarnou technikou vymývané klovatiny vytvoří obrázek ryby

úkol č. 4: děti hodnotí setkání

Formy práce: samostatná, skupinová

Pomůcky: CD a kniha *Lotta z Rošťácké uličky*, pracovní list č. 6, psací potřeby, umělá klovatina, štětec, prašné umělecké křídly, čtvrtky, voda, hotový obrázek jako vzor

Možná rizika: Děti mohou při tvorbě obrázku znečistit oděv a pracovní prostor křídami. Při práci s větším množstvím vody mohou děti polít podlahu a hrozí uklouznutí

Postup: Děti si vyslechnou kapitolu *Lotta umí skoro všechno* z CD *Lotta z rošťácké uličky*. Potom vyplní pracovní listy, ve kterých budou odpovídat na uvedené otázky. Zvolí si z variant odpovědí ano nebo ne. U každé zvolené možnosti je uvedeno jedno písmeno, které zakroužkují a poté doplní do tabulky. V tabulce vyjde tajenka. Pokud budou děti odpovídat správně, tajenkou bude slovo POMOC.

Dále si prostřednictvím výtvarné techniky vymývané klovatiny namalují rybu, přičemž motiv ryby se objevil v příběhu. Dětem nejprve vysvětlím, že si štětec namočí do kelímku s umělou klovatinou a na čtvrtku namalují obrys ryby, její oči a šupiny. Upozorním je, že všechny tahy štětcem zůstanou v konečné fázi na obrázku bílé a barevná budou pouze místa, která budou vybarvena křídou. Ukáži jim svůj hotový obrázek jako vzor, aby měly lepší představu, jak bude výsledek vypadat. Poté, co děti dokončí práci štětcem, štětec pečlivě vymyjí a dají jej i s obrázkem sušit na topení. Než obrázek zaschne, vysloví děti své názory, zda se v přečtené kapitole objevil motiv pomoci, o kterém budeme diskutovat. Položím následující otázky:

„Byl v příběhu někdo, kdo pomáhal?“

„Jakým způsobem?“

„Jak bys pomohl ty?“

„Staral jsi se někdy o nemocného člověka?“

„Pomáháš někdy sám od sebe, aniž by tě o to někdo požádal?“

Potom se vrátíme k práci na obrázku. Volné plochy čtvrtky děti vybarví prašnými uměleckými křídami a prsty je pečlivě rozetrou až k hranám zaschlého lepidla. Poté, pod proudem vlažné tekoucí vody v umyvadle, dokonale vymyjí stopy po lepidle. Voda smyje také přebytečný prach z kříd a barvy se ožíví. Mokrý výkres je potřeba dát znovu uschnout na topení. Na závěr děti poprosím o ústní zhodnocení setkání.

Závěrečné hodnocení: Děti po vyslechnutí příběhu vyplnily pracovní listy. Většina odpovědí byla správná. Tajenku však nevyluštil správně nikdo, děti chybovaly vždy minimálně v jednom písmenu. Pomocí techniky vymývané klovatiny vytvořily krásné

obrázky. O tématu pomoci ochotně diskutovaly, setkání ústně zhodnotily. Stanovené cíle týkající se pracovních listů byly z větší části naplněny, ostatní cíle byly splněny v plné míře.

Reflexe: Dětem jsem pustila nahrávku z CD. Kapitola *Lotta umí skoro všechno* je poměrně dlouhá, a jak jsem již dle předchozí zkušenosti správně předpokládala, děti nevydržely v klidu poslouchat celý příběh. Proto jsem poslech přerušila v momentě, kdy Lotta ukončila návštěvu paní Bergové. Pasáž o rybě již zazněla, proto jsme mohli přikročit k výtvarné činnosti. Technika byla pro děti nová a velmi je zaujala. Líbilo se jim, že se lepidlo z obrázku „jako kouzlem“ vymyje, barvy z kříd naopak zůstávají a na obrázku náhle hezky vyniknou. Byly tak nadšené, že si chtěly vytvořit další obrázky. Paní vychovatelka jim slíbila, že techniku využijí v budoucnu při zpracování jiných výtvarných námětů. Během vybarvování obrázků jsme vyposlechli z CD zbytek příběhu. Při kresbě bylo náročnější udržet klid, protože děti měly sklony svoji práci komentovat. Po ukončení výtvarné činnosti jsem dětem rozdala pracovní listy. Děti je vyplnily, většinou měly správně tři z pěti odpovědí. Tajenka nevyšla správně nikomu, několik dětí mělo chybně jen jedno písmeno. Správné odpovědi jsme si společně prošli na tabuli napsali správné znění tajenky

Poté jsme přikročili k diskusi na téma pomoci v příběhu. Děti se vyjadřovaly v tom smyslu, že by dokázaly pomoci stejně jako Lotta. Jen několik dětí mělo vlastní zkušenost s tím, že se staralo o nemocné osoby. Svým rodičům uvařily například čaj a připravily svačinu, také trochu poklidily dům. Jen pár dětí hovořilo o tom, že bez vyzvání pomáhají ostatním. Většina dětí měla tendence hovořit o vykonávání domácích prací, které činí sice bez vyzvání, ale mají je jako trvalý úkol uložený rodiči.

7. Setkání č. 7 – Madyňka záchránkyně

V sedmém setkání se seznámíme s knihou *Madyňka záchránkyně*, zpracujeme kapitolu *Alva na plese* pomocí metody skládání textu. Děti, rozdělené do skupin, přečtou přidělený úryvek a svými slovy se budou snažit ostatním spolužákům stručně předat jeho obsah. Potom si dané pasáže sehraji jako pantomimu. Budeme diskutovat o otázce pomoci v tomto příběhu.

Cíle setkání: děti během aktivit:

- čtou přidělený úryvek
- převypráví text ostatním
- dramatizují příběh formou pantomimy
- diskutují o tématu pomoci

- reflektují setkání

Cílová skupina: mladší školní věk (6 – 9 let)

Místo realizace: ZŠ Kamenný Újezd

Termín realizace: 17.1.2024

Počet účastníků: 17

Časová dotace: 60 minut

Komunikační metody: řízená diskuse,

Metody práce s textem: skládání textu

Aktivitty:

úkol č. 1: děti přečtou úryvek z knihy a svými slovy ho převypráví spolužákům

úkol č. 2: děti dramatizují kapitolu z knihy formou pantomimy

úkol č. 3: děti diskutují o tématu pomoci v příběhu

úkol č. 4: děti hodnotí setkání

Formy práce: samostatná, skupinová

Pomůcky: kniha *Madynka záchránkyně*, rozstříhaný text

Možná rizika: ostych při pantomimě

Postup: Dětem nejprve stručně převyprávím úvodní část kapitoly. Potom jim do skupin rozdám následný očíslovaný a rozstříhaný text příběhu. Text jsem sestavila z úryvků tak, aby na sebe navazoval, byl stručný, smysluplný, ale zároveň vystihoval podstatné aspekty. Děti si svůj úryvek textu přečtou, odloží jej a následně převypráví ostatním skupinám.

Jednotlivé rozstříhané pasáže textu si poté zinscenujeme prostřednictvím pantomimy. Do dramatizace budou zapojeny všechny děti.

Budeme diskutovat o nevhodném chování některých postav, všimneme si, kdo a jakým způsobem někomu pomohl. Budu klást otázky:

„Pomohl někdo někomu?“

„Jakým způsobem?“

„Jak by ses zachoval ty?“

„Jak hodnotíš chování jednotlivých postav: manželky pana starosty, maminky, tatínka, kominíka, Madynky?“

Na závěr děti setkání zhodnotí.

Závěrečné hodnocení: Dětem se příliš nedařilo vystihnout podstatné informace a stručně převyprávět daný příběh. Většina z nich nebyla schopna jej pantomimicky ztvárnit. Děti diskutovaly o pomoci v příběhu, ale protože text nebyl čten nebo poslouchán souvisle, ale po úryvcích postupně a často i nešikovně prezentován ostatními dětmi, nebyly tak úspěšné v zachycení všech aspektů pomoci jako při jiných setkáních.

Děti ústně zhodnotily setkání a vyjádřily své názory, proč se aktivity nedařily. Cíle byly tentokrát naplněny jen okrajově.

Reflexe: Děti byly rozděleny do skupin tak, aby byl v každé skupině zastoupen alespoň jeden žák druhé nebo třetí třídy. Někteří žáci ve skupinách vůbec nespolupracovali, nechali plnit úkol jen jednoho nebo dva zástupce. V některých skupinách jsem s paní vychovatelkou musela pomáhat předčítat, protože děti nebyly ve čtení příliš zdatné. Četly velmi pomalu, slabikovaly a ostatní pak příběhu špatně rozuměli. Dalším úskalím bylo, že většina skupin nedokázala vůbec vystihnout, co je v příběhu podstatné. Domnívám se, že některé děti textu možná ani dobře neporozuměly. Já i paní vychovatelka jsme úryvky musely s dětmi procházet. S naší pomocí si pak připravily věty, které měly prezentovat ostatním. Přestože je měly připravené předem, nebyly většinou schopny je správně přečíst, protože část z nich zapomněly. U jedné ze skupin se dokonce stalo, že dítě, které bylo zvoleno „mluvčím“ odešlo v závěru práce na zájmový kroužek. Skupina pak nemohla nic odprezentovat, protože zbylí členové skupiny nedávali v průběhu práce pozor. U převážné většiny skupin jsem musela vyprávění dětí doplňovat nebo shrnout vlastními slovy tak, aby ostatní obsahu příběhu porozuměli. Pantomima se rovněž nezdařila. Některé děti se nejprve o překot hlásily o roli v dramatizaci. V průběhu nácviku si to rozmyslely, chtěly roli jinou, což jsem jim neumožnila. Někteří zase okamžitě zapomněli, koho mají představovat a když měla daná postava být na scéně aktivní, vůbec nevěděly, že se jedná právě o ně samotné. Kromě tří dětí nebyl nikdo schopen předvést ani základní emoce jako smutek, pláč, radost a podobně. Svoji roli zde sehrál i ostych některých introvertnějších jedinců. Přestože jsme příběh nacvičovali několikrát, výsledek nebyl uspokojivý. Byla jsem tím velmi zklamána, neboť jsem předpokládala, že právě tato aktivita bude jednoduchá a zábavná. Při diskusi o prvcích pomoci děti jednoznačně určily, že v příběhu pomáhali kominík a Madyňka. Nezmínily prvky pomoci, kdy maminka půjčila služce na ples své nejlepší šaty nebo kdy se tatínek statečně zastal služky před paní starostovou a přivedl ji do tanečního sálu. Jednání paní starostové děti hodnotily jako „hnusné“, vystupování ostatních postav chválily, zejména pak chování Madyňky a kominíka. Při ústní reflexi vyjádřily děti i paní vychovatelka názor, že se práce nedařila, protože někteří vůbec nedávali pozor ani na čtení ani při dramatizaci. Stranou od dětí mi pak paní vychovatelka sdělila, že i ona se setkává s tím, že děti nedokáží pantomimicky ztvárnit ani jednoduché scénky, kdy mají například předvést jednotlivé profese ve hře „Na řemeslníky“.

8. Setkání č. 8 – Děti z Bullerbynu

V osmém setkání se budeme věnovat kapitole *Jak Olle dostal psa* z knihy *Děti z Bullerbynu*. Děti si nejprve vyslechnou příběh a následně budou tentýž rozstříhaný text skládat podle pořadí za sebou. Naučí se a zazpívají si píseň *Máme rádi zvířata*, kterou pohybem doprovodí.

Cíle setkání: děti během aktivit:

- řadí rozstříhaný text z kapitoly podle pořadí za sebou
- zpívají píseň *Máme rádi zvířata*
- píseň *Máme rádi zvířata* doprovázejí předem daným a částečně i improvizovaným pohybem
- diskutují o tématu pomoci
- reflektují setkání

Cílová skupina: mladší školní věk (6 – 9 let)

Místo realizace: ZŠ Kamenný Újezd

Termín realizace: 18.1.2024

Počet účastníků: 20

Časová dotace: 60 minut

Komunikační metody: řízená diskuse

Metody práce s textem: zpřeházené věty

Aktivity:

úkol č. 1: děti seřadí rozstříhaný text dle pořadí

úkol č. 2: děti se naučí se píseň „Máme rádi zvířata“

úkol č. 3: děti se naučí pohybový doprovod písně

úkol č. 4: děti vymyslí další vhodný pohybový doprovod písně

úkol č. 5: děti diskutují o tématu pomoci v příběhu

úkol č. 6: děti hodnotí setkání

Formy práce: samostatná, skupinová

Pomůcky: kniha *Děti z Bullerbynu*, barevně rozlišený a rozstříhaný text, psací potřeby, CD *Pohádky a písničky Jitky Molavcové*, metodický list s textem písně *Máme rádi zvířata* a rozpisem doprovodných pohybových aktivit

Postup: Přečteme si s dětmi kapitolu *Jak Olle dostal psa* z knihy *Děti z Bullerbynu*. Poté dětem rozdám do skupinek rozstříhaný původní text, jehož jednotlivé pasáže jsem barevně rozlišila, aby byla následná kontrola pořadí textu jednodušší. Barvy zde nahrazují číselné pořadí. Děti seřadí úryvky za sebou. Podle barev pak provedeme kontrolu správnosti pořadí.

Potom si děti poslechnou písničku *Máme rádi zvířata*. Text písně jim následně postupně po verších přeříkám a děti verš vždy zopakují. Stoupnu si s dětmi o kroužku, kde dětem předvedu jednotlivé pohyby těla, které budou píseň doprovázet. Pohybový doprovod jsem vymyslela tak, aby vhodně korespondoval s textem a rytmem písně. Píseň znovu pustím, a až se děti pohyby naučí, nechám prostor pro jejich improvizaci. V místě, kdy se v písni objevuje opakovaně pouze popěvek „lalala“ děti pohybem napodobí zvířata, která se v doprovodu písně zatím neobjevila. Děti mi svoje nápady sdělí, domluvíme se, které z nich využijeme a společně se je naučíme. Návčik písně a pohybu budeme opakovat, dokud je děti nebudou dobře umět.

Dále budeme diskutovat o tématu pomoci. Budu klást následující otázky:

„Pomohl v příběhu někdo někomu?“

„Jakým způsobem?“

„Jak by ses zachoval ty?“

„Jak hodnotíš chování ševce?“

„Máš doma zvíře?“

„Jak se o něj staráš?“

V závěru budou děti proběhlé setkání ústně hodnotit.

Závěrečné hodnocení: Většina skupin složila rozstříhaný text dle pořadí za sebou. Všechny děti se naučily a pohybem doprovázely píseň. Zvládly vymyslet vlastní pohybový doprovod části písně. S nadšením diskutovaly o tématu pomoci a ústně provedly hodnocení setkání. Cíl sestavení textu ve správném pořadí byl z větší části naplněn, ostatní cíle byly naplněny bezesbytku.

Reflexe: Rozstříhaný text zvládli bez potíží složit žáci třetích ročníků. Některým prvňáčkům jsme s paní vychovatelkou musely úryvky předčítat a zároveň jim a také některým druhákům klást vhodné otázky, abychom je navedly, jak text seřadit. Následně jsme správnost řazení všichni společně zkontrolovali podle jednotlivých barev.

Dětem jsem pak pustila píseň „Máme rádi zvířata“. Následně jsem jim pomalu přeříkala text a děti jej opakovaly. Utvořili jsme kruh, ukázala jsem jim příslušné pohyby, které budou píseň doprovázet. Při předehře jsme pochodovali na místě, potom již chodili do kruhu. Ze začátku jsem dětem během návčiku předem napovídala, který prvek bude následovat. Šlo o heslovitou nápovědu například: „medvěd, slon, prsty...“ Potom měly děti za úkol doprovodit úryvek písně, napodobováním dalších zvířat. Otevřel se široký prostor pro kreativitu, protože v tomto místě textu zaznívá opakovaně pouze „lalala“. Děti byly nápadité, vymýšlely řadu variant, společně jsme pak vybrali pohyb pštrosa, krokodýla, koně a ptáčka. Aktivita děti bavila, opakovali jsme ji, dokud nebyly unavené.

Potom jsme diskutovali o tématu pomoci v přečtené kapitole. Děti byly tematikou zvířat velmi zaujaty. Hovořily o tom, že by se zachovaly stejně jako Olle nebo by týráni

zvířete nahlásily policii. Padl i názor, že pokud by nebylo dost peněz pro odkoupení psa, raději by se uchýlily k jeho krádeži. Všichni chování ševce odsoudili, někteří by jej za trýznění zvířete nejraději fyzicky ztrestali. Upozornila jsem je, že krádež, ani násilí nejsou přípustné. Řada dětí uvedla, že mají doma zvíře, někteří z nich dokonce několik. Samy je krmí, podestýlají jim, venčí je nebo s těmito činnostmi alespoň pomáhají.

Všechny realizované aktivity děti bavily. Líbil se jim příběh, u skládání textu je zaujalo barevné rozlišení jednotlivých úryvků, kladně hodnotily i písničku s pohybem a diskusi.

9. Setkání č. 9 – Pipi Dlouhá punčocha

Při devátém setkání budeme pracovat s kapitolou *Pipi řídí kvíz* z knihy *Pipi Dlouhá Punčocha*. Dětem přečtu příběh, předložím pracovní listy, na kterých bude uvedeno pět otázek k textu podle metody 5W. Děti otázky vypracují a na základě odpovědí převypráví přečtený příběh. Naučíme se písničku Pipi Dlouhá Punčocha. Budeme diskutovat o chování postav v příběhu a hledat obsažený prvek pomoci. Na závěr budou děti naše setkání hodnotit.

Cíle setkání: děti během aktivit:

- pomocí metody 5W odpovídají na otázky
- na základě odpovědí převypráví příběh
- naučí se a zpívají píseň Pipi Dlouhá Punčocha
- doprovázejí píseň Orffovými nástroji a skořápkami kokosových ořechů
- diskutují o tématu pomoci
- reflektují setkání

Cílová skupina: mladší školní věk (6 – 9 let)

Místo realizace: ZŠ Kamenný Újezd

Termín realizace: 18.1.2024

Počet účastníků: 15

Časová dotace: 60 minut

Komunikační metody: řízená diskuse

Metody práce s textem: metoda 5 W

Aktivity:

úkol č. 1: děti prostřednictvím metody 5W odpovídají na otázky

úkol č. 2: děti na základě poznámek v pracovním listě převypráví příběh

úkol č. 3: děti diskutují o tématu pomoci v příběhu

úkol č. 4: děti se naučí a zpívají píseň *Pipi Dlouhá Punčocha*

úkol č. 5: děti vhodně doprovodí píseň pomocí Orffových nástrojů a skořápek kokosových ořechů

úkol č. 6: děti hodnotí setkání

Formy práce: samostatná, skupinová

Pomůcky: kniha *Pipi Dlouhá punčocha*, pracovní list č. 7, psací potřeby, DVD *Pippi Dlouhá punčocha*, text písně *Pipi Dlouhá Punčocha*, Orffovy nástroje, rozpůlená kokosová skořápka

Možná rizika: děti se budou ostýchat zpívat

Postup: Přečtu dětem kapitolu *Pipi řídí kvíz* z knihy *Pipi Dlouhá Punčocha*. Poté dětem rozdám pracovní list, ve kterém budou uvedeny otázky k textu vypracované podle metody 5 W:

- 1) Kdo nebo co?
- 2) Co se stalo?
- 3) Kde se to stalo?
- 4) Kdy se to stalo?
- 5) Jak to dopadlo?

Děti na otázky odpoví a s jejich pomocí se pak pokusí příběh převyprávět.

Poté dětem pustím úvodní melodii z televizního seriálu *Pipi Dlouhá punčocha*. Následně jim rozdám text písně. (Text jsem sestavila z více zdrojů. Z výše uvedeného televizního seriálu jsem použila jen část textu, zbytek je tvořen mým volným překladem textu písně, který jsem našla na německých internetových stránkách věnovaných především postavě *Pipi Dlouhé punčochy*, ale i osobnosti a dílu *Astrid Lindgrenové*. Překlad jsem upravila přizpůsobila tak, aby odpovídal délkou jednotlivých not. Německý text se mi zdál pro děti vhodnější než český, protože obsahuje jednodušší a snáze zapamatovatelná slova). Dětem text rozdám, společně si ho přečteme. Opět pustím ústřední melodii ze seriálu a současně píseň zazpívám. Poté budeme zpívat společně. Až budou děti píseň dobře ovládat, rozdám jim Orffovy nástroje a skořápky kokosového ořechu a děti jimi zpěv dle vlastního uvážení doprovodí. (Skořápkami budou napodobovat klapot koňských kopyt). Kdyby se dětem improvizace nedařila, poradím jim vhodný způsob doprovodu.

Potom budeme diskutovat o prvcích pomoci, které se v příběhu vyskytují. V závěru poprosím děti o reflexi setkání.

Závěrečné hodnocení: Děti prostřednictvím metody 5 W odpovídaly na otázky uvedené v pracovním listě, pracovní list však odevzdalo pouze pět dětí. Většina odevzdaných odpovědí byla správná. Na základě těchto otázek pak byly schopny částečně převyprávět příběh. Rády diskutovaly o tématu pomoci v příběhu. Skvěle zazpívaly píseň *Pipi Dlouhá Punčocha* a bez nutnosti zásahu pedagoga vhodně improvizovaly hudební

rytmický doprovod prostřednictvím Orffových nástrojů a skořápek kokosového ořechu. Na závěr setkání zhodnotily. Cíle zaměřené na vypracování otázek a převyprávění příběhu byly splněny částečně, ostatní cíle byly splněny.

Reflexe: Průběh práce s textem narušil odchod více dětí domů nebo na zájmový kroužek. Vyplněný pracovní list odevzdalo pouhých pět dětí, zbylé dvě děti neuměly nebo nechtěly odpovědět. Odpovědi byly většinou správné, u páté otázky, která zněla: „Jak příběh dopadl?“ jsem předpokládala, že děti popíší, rozuzlení příběhu. Ale čtyři děti odpověděly jen stručně: „dobře“, což lze také považovat za správnou odpověď. Pak společně převyprávěly příběh. Doplnovala jsem jen pár detailnějších věcí, které zapoměly zmínit. Jednoznačně určily, že v příběhu pomáhala Pipi. Chování paní Rosenblomové se jim nelíbilo, odsuzovaly, že byla na žáky moc přísná. Souhlasila jsem, že v tomto ohledu mají pravdu, ale poukázala jsem na to, že šikovní a chudé děti zároveň obdarovala, což je rovněž projev pomoci. Pro realizaci hudební aktivity zbylo jen pět dětí, proto došla paní vychovatelka pro několik děvčat z dalšího oddělení školní družiny, aby nás bylo více. Návik písně Pipi Dlouhá punčocha byl bezproblémový, děti byly šikovní a krásně zpívaly. Potom zpěv ještě zcela samostatně doprovodily Orffovými nástroji a skořápkami kokosového ořechu. Na způsobu provedení nebylo potřeba vůbec nic měnit. Byla jsem velmi překvapená, jak se jim to povedlo a moc mě to potěšilo.

10. Setkání č. 10 – Nové rošťárny Emila z Lönnebergu

V desátém setkání se budeme zabývat kapitolou *Jak Emil provedl velké bilení na Katthultu a chytil Komandýrku do vlčí jámy* z knihy *Nové rošťárny Emila z Lönnebergu*. Dětem stručně převyprávím úvodní děj kapitoly, část textu si společně přečteme, konec příběhu opět stručně převyprávím. Děti si zvolí pro další práci jednu z hlavních postav. V pracovních listech pak budou s vybraným hrdinou pracovat formou Trojlístku. Vypracovaný Trojlístek budou ústně prezentovat. Vyberou si jeden z pokrmů, které byly uvedeny v příběhu a vymodelují jej z modelovací hmoty.

Cíle setkání: děti během aktivit:

- pracují s úryvkem metodou Trojlístku
- modelují vybraný pokrm
- diskutují o nevhodném chování a tématu pomoci
- hodnotí setkání

Cílová skupina: mladší školní věk (6 – 9 let)

Místo realizace: ZŠ Kamenný Újezd

Termín realizace: 22.1.2024

Počet účastníků: 18

Časová dotace: 60 minut

Komunikační metody: řízená diskuse

Aktivizační metody: Trojlístek

Aktivity:

úkol č. 1: děti vyplní schéma Trojlístku

úkol č. 2: děti vymodelují zvolený pokrm z příběhu

úkol č. 3: hodnotí chování hlavních aktérů, diskutují o pomoci

úkol č. 4: reflektují setkání

Formy práce: samostatná, skupinová

Pomůcky: kniha *Nové rošťárny Emila z Lönnebergu*, pracovní list č. 8, psací potřeby, modelovací hmota

Postup: Dětem stručně převyprávím velkou část kapitoly *Jak Emil provedl velké bílení na Katthultu a chytil Komandýrku do vlčí jámy* z knihy *Nové rošťárny Emila z Lönnebergu*. Kousek textu přečtu a závěr příběhu opět převyprávím. Poté si děti zvolí jednu z hlavních postav příběhu. S touto postavou budou v pracovním listu pracovat formou Trojlístku. Nejprve jim princip Trojlístku vysvětlím na příkladu některé známé pohádky a modelové schéma nakreslím na tabuli. Děti pak vyplňují prázdné řádky Trojlístku na pracovním listu. Na prvním řádku uvedou název postavy, na druhém řádku pak dvě přídavná jména, která postavu charakterizují. Na třetí řádek napíší tři slovesa, která o vybrané postavě v příběhu zazněla. Zápis budou ústně prezentovat.

Poté si děti vyberou jeden z pokrmů, který se objevil na hostině v úryvku a vymodelují ho z modelovací hmoty.

Společně budeme diskutovat o nevhodném chování Komandýrky a zamýšlet se nad formou pomoci, kterou zvolil Emil.

V závěru děti naše setkání zhodnotí.

Závěrečné hodnocení: Děti zpracovaly text metodou Trojlístku, vymodelovaly vybrané pokrmy z příběhu, zhodnotily chování hlavních postav, vyhledaly jeden prvek pomoci a provedly reflexi setkání. Cíl vyplnit schéma Trojlístku se podařilo naplnit zčásti, ostatní cíle byly splněny.

Reflexe: Příběh byl poměrně dlouhý, proto jsem se rozhodla jej z velké části stručně převyprávět, četla jsem jen pasáž týkající se samotné hostiny. Pro narůstající neklid a nekázeň jsem příběh přerušila vyzvala děti, aby si každé z nich zvolilo jeden z pokrmů z hostiny a ten z modelovací hmoty vymodelovalo. Práce děti bavila, někteří vytvořili i více jídel. Potom jsem dovyprávěla zbytek povídky. Na příkladu pohádky O Červené karkulce jsem dětem vysvětlila metodu Trojlístku a znázornila jej na tabuli. Většina dětí

princip pochopila, několik dětí nedávalo při čtení příliš pozor a opsalo řešení zcela nebo částečně od svého souseda. Někdo nevyplnil Trojlístek v plném rozsahu a uvedl pouze jedno přídatné jméno nebo jen dvě slovesa. Děti kladně hodnotily chování a pomoc Emila. Když jsem se zeptala, zda lze jeho pomoc zároveň považovat za rošťárnu, odpověděly některé děti, že ano, protože stařecci u Emila všechno snědli a rodiče se pak zlobili. Chování Komandýrky děti kritizovaly, jedno z dětí vyjádřilo údiv, nad tím, jak mohla sníst tolik jídla. Děti opomněly zmínit, že v příběhu pomáhala i maminka, která Emila s Idou vyslala do chudobince s košem jídla. To jsem dětem připomněla. Děti všechny uvedené aktivity bavily, nejvíce vyzdvihovaly modelování a diskusi

11. Setkání č. 11 – Ronja, dcera loupežníka

V jedenáctém setkání si poslechneme kapitolu *Výměnný obchod* z CD *Ronja, dcera loupežníka*. Budeme diskutovat a hodnotit chování jednotlivých aktérů, děti rozhodnou, zda se v příběhu objevila osoba, která někomu poskytla pomoc. Děti vymyslí, jak bude příběh pokračovat. Dále budou, podobně jako Ronja, přeskakovat přes improvizovanou propast. Poté zhodnotí naše setkání s knihou.

Cíle setkání: děti během aktivit:

- diskutují o chování hlavních postav a tématu pomoci
- skáčí přes simulovanou „propast“
- dokončí příběh dle své fantazie
- reflektují setkání

Cílová skupina: mladší školní věk (6 – 9 let)

Místo realizace: ZŠ Kamenný Újezd

Termín realizace: 23.1.2024

Počet účastníků: 17

Časová dotace: 60 minut

Komunikační metody: řízená diskuse

Metody práce s textem: dokončí příběh

Aktivity:

úkol č. 1: děti si poslechnou kapitolu *Výměnný obchod* z CD *Ronja, dcera loupežníka*

úkol č. 2: děti zhodnotí jednání hlavních postav, hledají prvky pomoci

úkol č. 3: děti vymyslí konec příběhu

úkol č. 4: děti skáčí přes „propast“

Formy práce: samostatná, skupinová

Pomůcky: CD *Ronja, dcera loupežníka*, kniha *Ronja, dcera loupežníka*, dvě švihadla, tabule nebo flipchart, křídly nebo fixy na tabuli, veškeré dílo Astrid Lindgrenové pro děti

Alternativy: Propast vytvořenou ze švihadel můžeme postupně zvětšovat, dle individuální fyzické kondice dětí.

Možná rizika: úraz při přeskokování propasti

Postup: V jedenáctém setkání si poslechneme kapitolu *Výměnný obchod* z CD *Ronja, dcera loupežníka*, která je zestručněním a dramatizací deváté kapitoly ze stejnojmenné knihy. Poslech uvedu stručným shrnutím dosavadního děje knihy: „Ronja je dcera velitele loupežnické bandy. Její otec se jmenuje Mattis a matka Lovisa. Loupežníci obývají starobylý hrad. Ronja se narodila za strašlivé bouře, kdy blesk rozťal jejich hrad vedví. Už několik generací jsou znepřáteleni s jinou loupežnickou bandou, které velí náčelník Borka. Jeho žena se jmenuje Lovisa, mají syna Birka. Jednoho dne Mattis zjistí, že druhou polovinu hradu osídlil Borka se svou bandou. Mattis strašlivě zuří a vymýšlí, jak dostat Borku a jeho kumpány z hradu. Jednou se Ronja s Birkem setkávají v lese. Nejprve se k sobě chovají nepřátelsky, ale pak spadne Birk málem do propasti a Ronja ho zachrání. Postupně se oba spřátelí. Rodičům, ale o tom nic neřeknou, protože vědí, že by se na ně zlobili.“

Po poslechu budeme diskutovat o chování jednotlivých postav a hledat prvky pomoci.

Děti budou, podobně jako Ronja, přeskokovat přes propast „*Vlčí tlama*“. Hranice propasti vytvoříme ze dvou švihadel.

Poté budou domýšlet, jak bude příběh o Ronje a Birkovi pokračovat. Se skutečným závěrem knihy je záměrně neseznámím, aby byly zvědavé, jak dopadne a byly motivovány k samostatné četbě nebo předčítání dospělého.

Děti zhodnotí setkání věnované knize.

Závěrečné hodnocení: Děti diskutovaly o tématu pomoci, chování Ronji se považovaly za projev opravdového přátelství. Provedly pohybovou aktivitu, kdy přeskakovaly přes natažená švihadla. Několik dětí dokončilo příběh dle své fantazie. Setkání kladně zhodnotily. Zvolené cíle byly splněny.

Reflexe: Většina dětí z ukázky nepochopila zcela jasně, co se přihodilo, protože děj nahrávky je velmi rychlý. Na tabuli jsem tedy znázornila postavení jednotlivých osob u obou stran propasti a načrtla přeskok Ronji. Vysvětlila jsem, že ve scéně šlo o akt vyjednávání. Děti vyjadřovaly názor, že v ukázce pomáhala Ronja. Jedna z dívek prohlásila, že se Ronja obětovala. U prvňáčky mě takto zralý názor překvapil. Chování Mattise se dětem nelíbilo. Zeptala jsem se dětí, jak si myslí, že příběh dopadne. Jako jednu z variant děti jednoduše uvedly, že Mattis Ronje odpustí. Dalším návrhem bylo, že Mattis odejde naštvaný z hradu, ale pak ho zlost přejde, vrátí se domů a s Ronjou se usmíří. Jiné možnosti děti nenapadly. Chtěly vědět, jak příběh skutečně dopadne, ale já

jsem jim ho neprozradila s tím, ať si ho zkusí samy nebo s rodiči přečíst. Poté jsem vytvořila ze dvou rovnoběžně položených švihadel hranice propasti a nazvala ji podle ukázky „*Vlčí tlamou*“. Vyzvala jsem děti, aby si zuly přezůvky a ponožky a zkusily boso opatrně přeskočit přes švihadla. Druhákům jsem propast trochu rozšířila a třetákům pak ještě o něco více. Šířku jsem upravila vždy záměrně tak, aby byl úkol jednoduchý a všichni byli úspěšní. Někteří považovali aktivitu za snadnou a chtěli zdolávat větší vzdálenost. K tomu jsem z důvodu bezpečnosti raději nepřikročila. Děti všechny aktivity bavily, jednu z dívek příběh velmi zaujal, protože byl strašidelný a ona má takové příběhy ráda.

12. Setkání č. 12 – Shrnutí a závěr projektu

V závěrečném setkání budeme rekapitulovat, se kterými knihami jsme v projektu pracovali. Děti budou uvádět názvy děl a určovat, které postavy v příbězích poskytovaly pomoc druhým. Budeme diskutovat o tom, jak samy děti pomáhají, s jakou pomocí ostatních osob se setkávají a zda je pomoc běžnou součástí jejich života. Děti si prohlédnou dílo Astrid Lindgrenové a vyberou knihu, která je zaujala a kterou by si rády přečetly. Uvedou, proč se tak rozhodly. Na závěr zhodnotí celý literární projekt a určí aktivitu, která je nejvíce zaujala.

Cíle setkání: děti během aktivit:

- vyjmenují knihy, se kterými jsme pracovali
- určí, kdo komu v daných knihách pomáhal
- diskutují o tom, jak samy pomáhají
- diskutují o pomoci jiných osob ve svém životě
- diskutují a zvědomují si, že pomoc je běžnou součástí života
- děti prohlížejí knihy Astrid Lindgrenové a vybírají knihu, kterou by si rády přečetly. Svoji volbu zdůvodňují
- děti hodnotí celý literární projekt

Cílová skupina: mladší školní věk (6 – 9 let)

Místo realizace: ZŠ Kamenný Újezd

Termín realizace: 24.1.2024

Počet účastníků: 18

Časová dotace: 60 minut

Komunikační metody: řízená diskuse

Aktivizační metody: myšlenková mapa

Aktivity:

úkol č. 1: děti vyjmenují knihy, se kterými jsme pracovali

úkol č. 2: u uvedených knih děti určí, kdo komu pomáhal, případně jakým způsobem

úkol č. 3: děti se zamýšlejí nad tím, jako ony samy v životě pomáhají

úkol č. 4: děti diskutují o pomoci jiných osob, se kterou se kterou se setkávají ve svém životě

úkol č. 5: děti diskutují a zvědomují si, že pomoc je běžnou součástí života

úkol č. 6: děti popisují, jak se cítí, když někomu pomáhají a jaké mají pocity, když někdo pomáhá jim.

úkol č. 7: děti si prohlížejí knihy Astrid Lindgrenové a uvedou, zda je nějaká z nich zaujala a proč.

úkol č. 8: děti přemýšlejí, kde by si mohly vypůjčit nebo koupit vybranou knihu

úkol č. 9: děti hodnotí celý literární projekt, určí aktivity, které je bavily nejvíce

Formy práce: samostatná, skupinová

Pomůcky: tabule nebo flipchart, křídly nebo fixy na tabuli, veškeré knihy Astrid Lindgrenové pro děti

Postup:

Na tabuli napíšete slovo „knihy“, které zakroužkujete a kolem kruhu naznačíte paprsky. Děti budou uvádět názvy knih, kterými jsme se v literárním projektu zabývali a já je zapíši k jednotlivým paprskům. U každé knihy pak uvedou osobu, která pomáhala druhým. Potom budeme diskutovat o tématu pomoci. Děti budou uvádět příklady, jak pomáhají druhým. Zamyslí se nad tím, jak jiní lidé, se kterými se v životě setkávají, pomáhají ostatním a jak je tento jev častý. Budou vyjadřovat svoje pocity, při poskytování či přijímání pomoci. Položím následující otázky:

„Jak pomáháš ostatním?“

„Pomohl někdy někdo tobě, případně, viděl(a) jsi, jak někdo někomu pomáhá?“

„Jak jsi se cítil(a), když jsi někomu pomohl(a)?“

„Jaké jsi měl(a) pocity, když někdo pomohl tobě?“

Potom jim dám k dispozici všechny knihy od Astrid Lindgrenové a ony budou mít dostatek času, aby si je prohlédly nebo se do nich začaly. Děti uvedou, jaká kniha je zaujala a proč by si rády přečetly právě ji. Děti mohou zmínit i knihy, které je oslovily během naší práce v projektu. Zeptám se, zda vědí, kde si mohou vypůjčit nebo koupit vybranou knihu. Na závěr budou děti hodnotit celý literární projekt a určí, která aktivita je bavila nejvíce.

Závěrečné hodnocení: Děti uvedly názvy všech knih, se kterými jsme pracovali, kromě jediné. U každého názvu určily alespoň jednu osobu, která v příběhu pomáhala. Při diskusi se vyjadřovaly, že samy pomáhají především v domácnosti, občas pomohou i spolužákům nebo starším osobám. Jen málo dětí dovedlo vyjmenovat situace, kdy bylo pomůženo jim. Společně jsme došli k závěru, že pomoc je běžnou a samozřejmou

součástí našeho života. Děti s nadšením prohlížely a pročetly knihy Astrid Lindgrenové, jmenovaly názvy vybraných děl a svoji volbu zdůvodnily. Literární projekt hodnotily pozitivně a uváděly aktivity, které je nejvíce zaujaly. Vytyčené cíle byly splněny

Reflexe: Při rekapitulaci děl, se kterými jsme pracovali, zapomněly děti uvést jedno dílo a sice knihu *Madynka zachránkyně*. Chápu, že opomněly právě ji, protože setkání s ní bylo nejméně úspěšné ze všech, které jsme společně absolvovali. Její název jsem do schématu uvedeného na tabuli doplnila. U každé knihy pak určily osobu, která v ukázce pomáhala. Nevzpomněly si na všechny postavy, které pomáhaly a na veškeré aspekty pomoci. Přesto byly jejich odpovědi velmi uspokojivé. U většiny příběhů si pamatovaly i jména hlavních hrdinů. Při diskusi uvedly, jakým způsobem ony samy pomáhají, byly to většinou tytéž informace, které sdělovaly již v průběhu projektu. Nově se objevily formy pomoci, kdy děti půjčily spolužákům školní pomůcky, nechaly opsat nemocnému spolužákovi poznámky z výuky, pomohly hledat klíče. Jako další příklady zmínily pomoc jedné starší paní s těžkými taškami a přepuštění sedadla v autobuse dospělému. Zpočátku měly potíže rozlišit svoji pomoc od pomoci druhých, pak jmenovaly opět příklady ze školního prostředí, kdy bylo pomoheno jim. Některé děti se vyjadřovaly v tom smyslu, že se cítí dobře, když pomohou někomu jinému. Pomoci druhých buď nepřikládají žádnou zvláštní pozornost nebo jsou za ni rády. Společně jsme došli k závěru, že pomoc je běžnou součástí života, která se mezi lidmi objevuje denně. Často se jedná o drobné akty pomoci, které vnímáme jako samozřejmost a ani se nad nimi nepozastavujeme.

Knihy Astrid Lindgrenové si děti prohlížely s velkým zájmem, ukazovaly na obrázky z příběhů, se kterými jsme pracovali. Někteří se do knih i na chvíli začetli. Každé z dětí mi ukázalo knihu, kterou by si vybralo pro samostatnou četbu. Nejčastěji jmenovanými tituly byly *Pipi Dlouhá punčocha*, *Děti z Bullerbynu*, *Kajsa Nebojsa*, *Skřítek Nils*. Ojedinele se objevily názvy jako *Nové rošťárny Emila z Lönnebergu*, *Emil a Ida*, *Ronja, dcera loupežníka*, *My z ostrova Saltkråkan*, *Detektiv Kalle má podezření*. Důvody k výběru byly různé. Děti zaujaly knihy, se kterými jsme pracovali, líbilo se jim například, jak Kajsa pomáhala babičce, Bertil skřítkovi. Některé chlapce upoutaly dobrodružnější knihy, které nebyly součástí našeho projektu. Častým důvodem volby byly také hezké ilustrace knihy. Ptala jsem se dětí, zda vědí, kde by si mohly knihy zakoupit nebo půjčit. Jmenovaly knihkupectví ve větších městech, a místní knihovnu. Doplnila jsem, že v knihovničce školní družiny je několik autorčiných knih. Ve škole mají děti také k dispozici žákovskou knihovnu. Poradila jsem jim, aby se tam zašly podívat a zkusily zjistit, zda ve fondu spisovatelčiny knihy naleznou.

Projekt hodnotily děti celkově kladně, nejvíce je bavily aktivity přibližně v tomto pořadí: hra *Mucholapka*, prohlížení knih, vyrábění skřítků, vytváření obrázků ryb a andělů, modelování, poslouchání příběhů, diskuse a práce s pracovními listy. Děti

nevedly tyto aktivity: pantomimu, zpívání písně s doprovodem, zpívání písně s pohybem, návštěva skřítkova domečku, skákání přes propast.

ZÁVĚR

Cílem diplomové práce bylo představit autorku Astrid Lindgrenovou a její dílo pro děti a mládež formou literárního projektu zaměřeného na téma pomoci a ověřit možnost jeho využití ve volnočasové výchově ke čtenářství. K realizaci projektu bylo využito celkem devíti autorčiných knih.

Práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou. V teoretické části jsem představila životopis a dílo spisovatelky. Uvedla jsem, že byla nejen významnou a uznávanou autorkou, ale nebyla lhostejná ani vůči dění kolem sebe. Všimla si násilí a nespravedlnosti, vstoupila do politiky a ovlivňovala názory týkající se daní, ekologie, přistěhovalectví, práv dětí a zvířat. Podporovala činnost Charty 77. Zabývala jsem se rovněž její tvorbou zasazenou do historického rámce literatury pro děti a mládež. Autorka jako zastánkyně liberální výchovy vytvořila některé postavy revoltující proti dospělým autoritám. V knize *Pipi Dlouhá punčocha* se nezbedou stala netradičně dívka. Ve své tvorbě se Lindgrenová zabývala také tématem smrti, které bylo do té doby tabuizováno. V těchto dílech zemřeli dokonce přímo hlavní hrdinové. Hlavní postavy nejsou příkladnými hrdiny, jsou spíše antihrdiny. Podrobněji jsem se věnovala rozboru vybraného autorčina literárního díla pro děti a mládež, kde jsem pracovala převážně s humorněji laděnou částí její tvorby. Přiblížila jsem také spisovatelčin preferovaný literární žánr. Jedná se o povídky, pohádky a romány, přičemž je pro autorku typická autorská pohádka a prolínání reality se světem fantazie. Ve svém díle dokázala umně předkládat jak humorné obrazy idylického dětství, tak tíživé osudy osamělých dětí, či setkání se strachem a smrtí. Popsala jsem rovněž metody práce s textem, které jsem v projektu využila a uvedla vývojová specifika cílové skupiny, dětí mladšího školního věku.

V praktické části jsem krátce představila zařízení, ve kterém realizace projektu probíhala. Jednalo se o oddělení školní družiny v ZŠ Kamenný Újezd, které navštěvuje celkem 28 dětí ve věkovém rozmezí 6 – 9 let, tedy děti 1. – 3. třídy. Projekt sestával ze 12 setkání v období od 9.1. do 24.1.2024 vždy od 12:30. Délka jeho trvání byla v rozmezí 60 – 90 minut. Každé setkání jsem důkladně popsala, uvedla cíle, metody a formy práce, pomůcky, postup, stručné hodnocení a závěrečnou podrobnější reflexi.

Projekt byl zaměřen na rozvoj čtenářství dětí mladšího školního věku. Kromě samotné práce s textem obsahuje projekt také výtvarné, pracovní, hudební, dramatické, pohybové činnosti a hry, přičemž dominovaly pracovní činnosti a pohybové aktivity. Přílohy obsahují autorské pracovní listy, texty písní, ukázky práce dětí a další fotografie z realizace.

Literární příběhy jsem dětem většinou předčítala, částečně převyprávěla nebo si je děti vyslechly ze záznamu. Je to pro děti daného věku přitažlivější, než kdyby text musely

číst samy. Pracovala jsem s následujícími autorčinými tituly: Kajsa Nebojsa, Skřítek Nils, Emil a Ida, Lotta z Rošťácké uličky, Madynka zachránkyně, Děti z Bullerbynu, Pipi Dlouhá punčocha, Nové rošťárny Emila z Lönnebergu, Ronja, dcera loupežníka. Díky nedorozumění o věkovém složení dané skupiny dětí ještě před započítím projektu, byly vybrány metody práce s textem vhodné především pro 3. ročník. Vzhledem k tomu, že ve skutečnosti tvořily skupinu především mladší děti, byly pro ně některé použité metody náročnější. Menší obtíže jim činila metoda klíčových slov, větší pak metody podvojného deníku a skládání textu. Metody jsem se snažila v průběhu realizace upravovat tak, aby je i ony byly schopny zvládnout. Většinu z nich hodnotily děti překvapivě kladně. Kromě pantomimy bavila děti i většina ostatních aktivit: hra v roli, myšlenková mapa, diskuse, hudební, pohybové, výtvarné, pracovní činnosti a hry. Aktivitu jsem volila tak, aby vhodně navazovaly na literární text, a aby děti zaujaly. Zároveň jsem se snažila je rozložit pestře, aby dva dny za sebou neprobíhaly činnosti stejného typu, například opakovaně výtvarné činnosti. V každém příběhu, se kterým jsme se seznámili, vyhledávaly děti prvky pomoci, o kterých jsme diskutovali.

Cíl mé diplomové práce byl splněn. Projekt děti bavil, jednotlivé příběhy děti zaujaly, všechny si v závěru vybraly jednu autorčinu knihu, kterou by si rády přečetly. Při jednotlivých setkáních dokázaly v textu vyhledávat aspekty pomoci, velmi ochotně o nich diskutovaly. Uváděly i konkrétní příklady pomoci ze své vlastní zkušenosti, pomoc považovaly za běžnou součást života. Byla splněna i většina dílčích cílů, které jsem si stanovila. Většina zvolených metod práce s textem je vhodná pro děti mladšího školního věku. Metoda podvojného deníku je využitelná jen částečně, kdy lze pracovat s její levou stranou. V plné šíři je pak vhodnější pro starší věkovou skupinu. U metody předvídání děje pomocí klíčových slov je zapotřebí pracovat s nejvýše čtyřmi až pěti klíčovými slovy. Domnívám se, že větší množství slov je pro dětskou fantazii limitující. U metody skládání textu bych příště volila obsahově jednodušší a kratší příběh. Další aktivity byly zvoleny adekvátně věku dětí, jejich celkové množství bylo přiměřené.

Při realizaci projektu mě překvapilo, jak rády děti diskutovaly. Někdy jsem jim z časových důvodů nemohla poskytnout dostatečný prostor, aby se mohly vyjádřit v plné míře tak, jak by potřebovaly. Ve své dosavadní pedagogické praxi jsem diskusi využívala jen omezeně, z projektu si odnáším cennou zkušenost, kdy bych se jí do budoucna ráda věnovala více. Pro případné další využití metod práce s textem v praxi jsem získala důležitý poznatek, kdy je pro lepší udržení pozornosti dětí mladšího školního věku zapotřebí volit kratší úryvky textů. Všimla jsem si také, že vyplňování pracovních listů nepatří k nejoblíbenějším činnostem dětí. Možná je tomu tak proto, že děti jsou psaním dostatečně vytíženy při výuce. Myslím, že ve volném čase je vhodnější preferovat spíše ústní formu vyjádření před formou písemnou.

Literární projekt mohou ve své praxi využít pedagogové volného času tak, jak jej předkládám, případně se jím mohou inspirovat a podobným způsobem zpracovat i jiné

kapitoly z uvedených knih nebo využít další autorčiny knihy. Astrid Lindgrenová je autorkou širokého spektra témat a žánrů, já osobně si nejvíce cením její dovednosti vcítění se do dětského čtenáře, kterému předkládá humorné příběhy představující dětství jako kouzelné a nekomplikované období života. Za povšimnutí však rozhodně stojí i její tvorba s vážnějšími motivy.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Bibliografické zdroje

BJORVANDOVÁ, A.-M. AISATO, L. *Astrid Lindgrenová*. 1. vyd. Praha: Ella & Max Presco Group, 2018. ISBN 978-80-88276-14-2.

ČÁP, J., MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*, 2. vyd. Praha: Portál, s. r. o., 2007. ISBN 978-80-7367-273-7.

ČAPEK, R. *Moderní didaktika*, 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a. s., 2015. ISBN 978-80-247-3450-7.

ČEŇKOVÁ, J. et al. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury*, 1. vyd. Praha: Portál, s. r. o., 2006. ISBN 80-7367-095-X.

ČERNÍK Z. et al. *Slovník severských spisovatelů*, 1. vyd. Praha: Libri, 1998. ISBN 80-85983-21-4.

DANKERT, B. *Astrid Lindgren Eine lebenslange Kindheit*. Darmstadt: WBG, 2013. ISBN – 978-3-650-25526-6.

DOROVSKÝ, I. et. al. *Slovník autorů literatury pro děti a mládež*, 1. vyd. Praha: Libri, 2007. ISBN 978-80-7277-314-5.

HUMPÁL, M. et.al. *Moderní skandinávské literatury 1870-2000*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-1174-0.

LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*, 3. vyd. Praha: Grada Publishing, spol. s. r. o., 1998. ISBN 80-7169-195-X.

LINDGRENOVÁ, A. *Děti z Bullerbynu*, 5. vyd. Praha: Albatros, 1986.

LINDGRENOVÁ, A. *Emil a Ida*, 1. vyd. Praha: Albatros, 2006. ISBN 80-00-01757-1.

LINDGRENOVÁ, A. *Kajsa Nebojsa*, 1. vyd. Praha: Albatros, 2006. ISBN 80-00-01772-5.

LINDGRENOVÁ, A. *Lotta z Rošťácké uličky*, 1. vyd. Praha: Albatros, 1992. ISBN 80-00-00115-2.

LINDGRENOVÁ, A. *Madynka záchránkyně*, 2. vyd. Praha: Albatros, 2007. ISBN 978-80-00-01758-7.

LINDGRENOVÁ, A. *Nové rošťárny Emila z Lönnebergu*, 1. vyd. Bratislava: INA. ISBN 80-85680-89-0.

LINDGRENOVÁ, A. *Pipi Dlouhá punčocha*, 2. vyd. Praha: Albatros, 1985. ISBN neuvedeno.

LINDGRENOVÁ, A. *Ronja, dcera loupežníka*, 3. vyd. Praha: Albatros, 2007. ISBN 978-80-00-01965-9.

LINDGRENOVÁ, A. *Skřítek Nils*, 1. vyd. Praha: Albatros, 2015. ISBN 978-80-00-03839-1.

METZLER, J. B. *Metzler Lexikon Weltliteratur 1000 Autoren von der Antike bis zur Gegenwart*, Band 2, Stuttgart: J. B. Metzler, 2006. ISBN 3-476-02093-2.

NOVOTNÁ L. et.al. *Vývojová psychologie*, 3. vyd. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2004. ISBN 80-7043-281-0.

ŘÍČAN, P. *Cesta životem*. 2. vyd. Praha: Portál, s. r. o., 2004. ISBN 80-7367-124-7.

SIEGLOVÁ, D. *Konec školní nudy: didaktické metody pro 21. století*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a. s., 2019. ISBN 978-80-271-2254-7.

SCHÖNFELDT, S. G. *Astrid Lindgren*. 3. vyd. Reinbek bei Hamburg: Rohwolt Taschenbuch Verlag, 2011. ISBN 978-3-499-50703-8.

STRÖMSTEDTOVÁ, M. *Astrid Lindgrenová Životopis*. 1. vyd. Praha: Albatros Plus, 2006. ISBN 13-831- KMČ-006.

ŠLITR.J. *Píseň o rose* [zpěvník]. Cheb: Music Cheb, 1993. ISMN neuvedeno.

TRPIŠOVSKÁ, D. *Vývojová psychologie pro studenty učitelství*. 1. vyd. Ústí nad Labem: Pedagogická fakulta UJEP v Ústí nad Labem, 1998. ISBN 80-7044-207-7.

VÁGNEROVÁ M., VALENTOVÁ L. *Psychický vývoj dítěte a jeho variabilita*. Praha: Karolinum, 1994. ISBN 80-7066-384-7.

WEST, G. K. *Dobrodružství psychického vývoje*. 1.vyd. Praha: Portál, s. r. o., 2002. ISBN 80-7178-684-5.

ZBUDILOVÁ, H. *Literární výchova ve volném čase*. 1.vyd. Jinočany: H & H, Vyšehradská, s. r. o., 2020. ISBN 978-80-7319-138-2.

Články:

KOUROVÁ, P. Astrid Lindgrenová Milovaná a respektovaná autorka. *Xantypa*, 2017, roč.23, č. 5, s. 84.

KUZMIČOVÁ, A. Moderní švédská literatura na českém knižním trhu po roce 1990. *Čtenář*, 2008, roč. 60, č. 2, s. 56.

ŠÍBLOVÁ, D. Sto let od narození Astrid Lindgrenové. *Komenský*, 2007, roč. 132, č. 1. s. 30.

Elektronické zdroje:

ALTMANOVÁ, J. Metodický portál RVP.CZ: *Pětilístek* [online]. [cit. 2023-12-04]. Dostupné na WWW: <<https://clanky.rvp.cz/clanek/k/z/18339/PETILISTEK.html>>

ASTRID LINDGREN: *Emil in Lönneberga* [online]. [cit. 2023-11-29]. Dostupné na WWW: <<https://www.astridlindgren.com/cz/characters/emil-in-lonneberga/emil-60-years>>

ČESKÝ ROZHLAS BRNO: *Galerie ženských osobností – Astrid Lindgrenová* [online]. [cit. 2023-10-9]. Dostupné na WWW: <https://brno.rozhlas.cz/galerie-zenskych-osobnosti-astrid-lindgrenova-6452280>

DATABÁZE NÁRODNÍ KNIHOVNY ČR. [online]. [cit. 2023-11-14]. Dostupné na WWW:<https://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=003395732&local_base=NKC>

DATABÁZE NÁRODNÍ KNIHOVNY ČR. [online]. [cit. 2023-11-14]. Dostupné na WWW:<https://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=003400388&local_base=NKC>

DATABÁZE NÁRODNÍ KNIHOVNY ČR. [online]. [cit. 2023-11-14]. Dostupné na WWW:<https://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=002793054&local_base=NKC>

DATABÁZE NÁRODNÍ KNIHOVNY ČR. [online]. [cit. 2023-11-14]. Dostupné na WWW:<https://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=003370387&local_base=NKC>

DATABÁZE NÁRODNÍ KNIHOVNY ČR. [online]. [cit. 2023-11-14]. Dostupné na WWW:<https://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=003445380&local_base=NKC>

DATABÁZE NÁRODNÍ KNIHOVNY ČR. [online]. [cit. 2023-11-14]. Dostupné na WWW:<https://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=003444740&local_base=NKC>

DATABÁZE NÁRODNÍ KNIHOVNY ČR. [online]. [cit. 2023-11-14]. Dostupné na WWW:<https://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=003383755&local_base=NKC>

DATABÁZE NÁRODNÍ KNIHOVNY ČR. [online]. [cit. 2023-11-14]. Dostupné na WWW:<https://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=003377843&local_base=NKC>

DATABÁZE NÁRODNÍ KNIHOVNY ČR. [online]. [cit. 2023-11-14]. Dostupné na WWW:<https://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=001647979&local_base=NKC>

EFRAIMSTOCHTER.de: *Pippi Langstrumpf Song auf deutsch* [online]. [cit. 2023-02-06]. Dostupné na WWW: <https://efraimstochter.de/18-Pippi-Langstrumpf-Song-auf-deutsch.htm>

GETTIN, J. *Vaše Literatura: Astrid Lindgrenová – nekonvenční spisovatelka pro děti a mládež* [online]. [cit. 2023-10-9]. Dostupné na WWW: <<http://www.vaseliteratura.cz/46-medailonky-autoru/46-clanky/231-astrid-lindgrenova>>

HRANOSTAJ.cz: *Kyneš* [online]. [cit. 2023-01-24]. Dostupné na WWW:
<<https://www.hranostaj.cz/hra4025>>

KAFE.cz: *Autorka Děti z Bullerbynu Astrid Lindgrenová měla život plný bolestivých
zvrátů* [online]. [cit. 2023-10-9]. Dostupné na WWW:
<<http://www.kafe.cz/celebrity/spisovatelka-astrid-lindgrenova-zivot-a-dilo-20501218.html>>

KRÁLÍČEK, T. *Blog iDNES: 110 let od narození Astrid Lindgrenové. Ženy, která se
bála více Rusů než Hitlera* [online]. [cit. 2023-10-9]. Dostupné na WWW:
<<https://tomaskralicek.blog.idnes.cz/blog.aspx?c=633719>>

ŠIMAN, J. *Čítárny: Lindgren Astrid* [online]. [cit. 2023-02-14]. Dostupné na WWW:
<<https://citarny.com/knihy/autori/svet-spisovatele/lindgren-astrid>>

ŠUBRTOVÁ, M. *Respekt: Jiná tvář Astrid Lindgrenové* [online]. [cit. 2023-10-19].
Dostupné na WWW: <<https://www.respekt.cz/tydenik/2007/26/jina-tvar-astrid-lindgrenove>>

ŠUBRTOVÁ, M. *iLiteratura.cz: Jižní louka* [online]. [cit. 2023-11-29]. Dostupné na
WWW: <<https://www.iliteratura.cz/clanek/29889-lindgren-astrid-jizni-louka>>

VRBOVÁ, J. *iLiteratura.cz: Svět Astrid Lindgrenové* [online]. [cit. 2023-10-19].
Dostupné na WWW: <<https://www.iliteratura.cz/clanek/9763-lindgren-astrid>>

VRBOVÁ J., *A2: Příběhy pro úzkostné děti* [online]. [cit. 2023-10-21]. Dostupné na
WWW: <https://www.advojka.cz/archiv/2015/20/pribehy-pro-uzkostne-deti>

Seriály:

PIPI DLOUHÁ PUNČOCHA [Pippi Langstrumpf]. 1. řada, epizoda S 01E09, Pipi a
spunk [Pippi hittar en spunk]. TV, ČT :D 10.12.2023, 15.55.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha I – Pracovní listy č. 1–8.....	strana 86
Příloha II – Texty písní.....	strana 94
Příloha III – Ukázky práce dětí.....	strana 98
Příloha IV – Ukázky pomůcek k realizaci projektu.....	strana 105

PŘÍLOHY

Příloha I

Pracovní list č. 1 – ZNÁMÁ OSOBNOST

Jste redaktory, vymyslete název vašich novin nebo časopisu a napište ho na řádek:

Zjistěte o osobnosti co nejvíce informací. Položte jí otázky, její odpovědi zapište do tabulky:

Zjistěte jméno osobnosti. Hádejte písmena z jejího jména a příjmení. Uhádnutá písmena zapisujte do řádků ve správném pořadí:

Jméno: _____

Příjmení: _____

Prohlédni si vystavené knihy. Vyber si tři z nich a jejich názvy napiš do řádků:

Pracovní list č. 2 – KAJSA NEBOJSA

Zahraj si na spisovatele a pomocí klíčových (důležitých) slov a sousloví zkus vymyslet první část příběhu (slova jsou všelijak zpřeházená, nemusíš dodržet jejich pořadí):

domeček – dívka Kajsa – babička – bonbóny – jarmark – nebojácná

Nyní jsi slyšel(a), jak se příběh odehrál v knize, zkus vymyslet jeho pokračování:

vánoční úklid – bolavá noha – uvařit – babička – zatopit – Kajsa

Vyslechl(a) jsi další část příběhu, jak bude pokračovat?:

vánoční trh – zima – Kajsa Nebojsa – trhovkyně – závidět

Vedeš si dobře, pokračuj:

**vánoční dárek – prodavačka – žádné peníze – babička – panenka – tajné – rukavice
– Kajsa**

Teď už dobře víš, co jsou klíčová slova. Vyslechni si poslední část příběhu a pak zkus napsat klíčová slova, která ji nejlépe vystihují:

Pracovní list č. 3 – SKŘÍTEK NILS

Vlevo vypiš pasáž z textu, která na tebe zapůsobila, zaujala tě, připomněla ti vlastní zážitek, představuje pro tebe záhadu, nemůžeš s ní souhlasit a podobně:

Vpravo pak dopiš komentář ke zvolené pasáži. Proč sis zaznamenal(a) právě ji? Co ti připomněla? Jaké otázky v tobě vyvolala? S čím nesouhlasíš?:

--	--

Pracovní list č. 4 – PETR A PETRA

V povídce jsi se seznámil(a) s chlapcem Gunnarem a skřítky Petrem a Petrou. Po vánočních prázdninách nepřišli skřítky do školy a napsali Gunnarovi dopis. Ale nevíme, co v něm stojí. Zkusíš napsat dopis místo nich? Dopis začíná slovy:

Ahoj Gunnare!

Pracovní list č. 5 – EMIL A IDA

Na základě přečteného příběhu doplň vynechaná slova tak, aby dávaly smysl jednotlivé věty, ale zároveň i celý text.

Hlavní postavou příběhu je.....

.....vadilo, že je v kuchyni spousta much.

Emilovi jí bylo líto, převlékl se za .....

K převleku si navíc ještě vyrobil.....

Převlečený Emil se vydal za paní.....

Paní bylo Emila líto a dala mu.....

Za ně pak pořídil.....

Emil je pověsil v kuchyni, a když se rodiče se služkou Alvou vraceli z plesu, tak se na ně

.....

Pracovní list č. 6 – LOTTA Z ROŠŤÁCKÉ ULIČKY

Rozhodni, zda jsou tvrzení pravdivá, či nikoliv. Vyber odpověď ANO nebo odpověď NE. U každé odpovědi je uvedeno jedno písmeno. Písmeno zakroužkuj a poté vepiš do tabulky. Ze všech zapsaných písmen ti vyjde tajenka.

ANO   NE

Lotta se sama rozhodla, že půjde navštívit tetu Bergovou.

K   **P**

Hlavu štiky nazvala Lotta obludou.

O   **A**

U tety Bergové Lotta nic nedělala, jen pila čaj a jedla vánočku.

S   **M**

Sáček s vánočkou skončil v popelářském voze.

E   **O**

Vánoční stromeček koupil tatínek na trhu

T   **C**

TAJENKA

1.	2.	3.	4.	5.

Pracovní list č. 7 – PÍPI DLOUHÁ PUNČOCHA

Vyslechl jsi příběh, pokus se krátce dopovědět na následující otázky:

Kdo v příběhu vystupoval?

Co se stalo?

Kde se to stalo?

Kdy se to stalo?

Jak to dopadlo?

Pracovní list č. 8 – NOVÉ ROŠTÁRNY EMILA Z LÖNNEBERGY

Vyslechl(a) jsi příběh. Vyber si jednu postavu a do řádků zapiš:

Název postavy

Jaká postava byla?

Jaká postava byla?

Co postava udělala?

Co postava udělala?

Co postava udělala?

Příloha II

PIPI DLOUHÁ PUNČOCHA

text písně²⁰⁴

překlad a úprava textu písně²⁰⁵

Dvakrát tři je pět, tralalala,
tříkrát čtyři třináct,
vytvořím si svět, tralalala,
podle sebe hned.

Pipi mají všude rádi,
i když je trošku hubatá,
co se navyvádí Pipi punčochatá.²⁰⁶

Dvakrát tři je pět, tralalala,
tříkrát čtyři třináct,
vytvořím si svět, tralalala,
podle sebe hned.

Já mám svůj dům,
pestrobarevný dům,
v něm opice i kůň,
to jsou mí věrní přátelé.
Já mám svůj dům,
pestrobarevný dům,
v něm opice i kůň,
to jsou mí věrní přátelé.

Dvakrát tři je pět, tralalala,
tříkrát čtyři třináct,
vytvořím si svět, tralalala,
podle sebe hned.

---

²⁰⁴ Srov. *Efracimstochter.de: Pippi Langstrumpf Song auf deutsch* [online]. [cit. 2023-02-06]. Dostupné na WWW: <<https://efracimstochter.de/18-Pippi-Langstrumpf-Song-auf-deutsch.htm>>

²⁰⁵ Zdroj: autorka

²⁰⁶ Pipi Dlouhá punčocha [Pippi Langstrumpf]. 1. řada, epizoda S 01E09, Pipi a spunk [Pippi hittar en spunk]. TV, ČT :D 10.12.2023, 15.55.

Dvakrát tři je pět, tralalala,
tříkrát čtyři třináct,
vytvořím si svět, tralalala,
podle sebe hned.

MÁME RÁDI ZVÍŘATA

text písně²⁰⁷

doprovodný pohyb²⁰⁸

Při předejře pochodujeme za sebou v kruhu na místě, rukama pohybujeme do rytmu.

Při zpěvu textu chodíme za sebou do kruhu

Máme rádi zvířata, zvířata, zvířata,

Dáme ruce za hlavu (napodobujeme uši medvěda). Potom se jednou rukou chytíme za nos a druhou ruku propleteme skrz první (znázorňujeme slona).

protože jsou chlupatá a mají hebkou srst. Srst, srst, srst.

Pohybujeme rukama od ramen k bokům mírně do stran a zároveň do rytmu opakovaně vytrčíme prsty (naznačujeme zvířecí chlupy). Zkřížíme ruce na hrudníku a hladíme se po nadloktích (znázorňujeme hladkou srst).

V zoologické zahradě, zahradě, zahradě,

Pochodujeme, pohybujeme přitom rukama do rytmu.

nehlad'te lva po bradě, ukousne vám prst. Prst, prst, prst.

Hladíme se prstem pod bradou. Opatrně dáme prst do pusy a lehce skousneme. Prsty střídáme.

Chybuje ten, kdo lvu skrz tu mříž svou ruku podá,

Střídavě skrčujeme a natahujeme ruce před sebe, ukazováky míříme dopředu.

i když máme deset prstů, každého je škoda.

Pohybujeme současně oběma rukama prudčeji do předpažení a zpět, prsty dáme současně do vějířů (ukazujeme deset prstů), potom předpažené ruce sevřeme do pěstí a vztyčujeme postupně jednotlivé prsty do rytmu.

Máme rádi zvířata, zvířata, zvířata,

protože jsou chlupatá a mají hebkou srst.

Opakujeme pohyby viz výše.

---

²⁰⁷ ŠLITR.J., *Píseň o rose* [zpěvník], s. 80.

²⁰⁸ Zdroj: autorka

Lalalalala...

Děti vymýšlejí pohyby dalších zvířat.

Chybuje ten,

kdo lvu skrz tu mříž svou ruku podá,

i když máme deset prstů,

každýho je škoda.

Máme rádi zvířata, zvířata, zvířata,

protože jsou chlupatá a mají hebkou srst.

Opakujeme pohyby viz výše.

Například ježek...

Chytáme se dlaněmi za hlavu, vrtíme hlavou do stran na znamení nesouhlasu a zakřičíme: „Néééé!“

Příloha III

Pracovní list č. 1 – ZNÁMÁ OSOBNOST

1. Jste redaktory, vymyslete název vašich novin nebo časopisu a napište ho na řádek:
Christiano Ronaldo

2. Zjistěte o osobnosti co nejvíce informací. Položte jí otázky, její odpovědi zapíšte do tabulky:

<u>má dvě děti</u>
<u>už nežije</u>
<u>je ze Švédska</u>
<u>spisovatelka</u>
<u>knihy pro děti</u>
<u>Maria a Lars</u>

3. Zjistěte jméno osobnosti. Hádejte písmena z jejího jména a příjmení. Uhádnutá písmena zapisujte do řádků ve správném pořadí:
Jméno: A S T R I D
Příjmení: L I N D G R E N O V Á

4. Prohlédni si vystavené knihy. Vyber si tři z nich a jejich názvy napiš do řádků:
Pisni dlouhá, dlouhá kniha
Kajsa

Pracovní list č. 1 – ZNÁMÁ OSOBNOST

1. Jste redaktory, vymyslete název vašich novin nebo časopisu a napište ho na řádek:
pikačů

2. Zjistěte o osobnosti co nejvíce informací. Položte jí otázky, její odpovědi zapíšte do tabulky:

<u>2 děti</u>	<u>Maria a Lars</u>
<u>už nežije</u>	<u>LARS</u>
<u>má kamarády</u>	
<u>je ze Švédska</u>	
<u>spisovatelka</u>	
<u>knihy pro děti</u>	

3. Zjistěte jméno osobnosti. Hádejte písmena z jejího jména a příjmení. Uhádnutá písmena zapisujte do řádků ve správném pořadí:
Jméno: A S T R I D
Příjmení: L I N D G R E N O V Á

4. Prohlédni si vystavené knihy. Vyber si tři z nich a jejich názvy napiš do řádků:
čtyři s Bulerbiru
předlouhá
rovná přiběh

Obr. č. 1: Pracovní list č. 1

Pracovní list č. 2 – KAJSA NEBOJSA

1. Zahraj si na spisovatele a pomoci klíčových (důležitých) slov a sousloví zkus vymyslet první část příběhu (slova jsou všelijak zpeřádaná, nemusíš dodržet jejich pořadí):
domeček – dívka Kajsa – babička – bombóny – jarmark – nebojácná

2. Nyní jsi slyšel(a), jak se příběh odehrál v knize, zkus vymyslet jeho pokračování:
vánoční úklid – bolavá noha – uvařit – babička – zatopit – Kajsa – uvařit

3. Vyslechl(a) jsi další část příběhu, jak bude pokračovat?:
vánoční trh – zima – Kajsa Nebojsa – trhovkyně – závidět

4. Vedeš si dobře, pokračuj:
vánoční dárek – prodavačka – žádné peníze – babička – panenka – tajné – rukavice – Kajsa

5. Teď už dobře víš, co jsou klíčová slova. Vyslechni si poslední část příběhu a pak zkus napsat klíčová slova, která jí nejlépe vystihují:
BOMBONY
ANDĚL
KAJSA
BABIČKA

Pracovní list č. 2 – KAJSA NEBOJSA

1. Zahraj si na spisovatele a pomoci klíčových (důležitých) slov a sousloví zkus vymyslet první část příběhu (slova jsou všelijak zpeřádaná, nemusíš dodržet jejich pořadí):
domeček – dívka Kajsa – babička – bombóny – jarmark – nebojácná

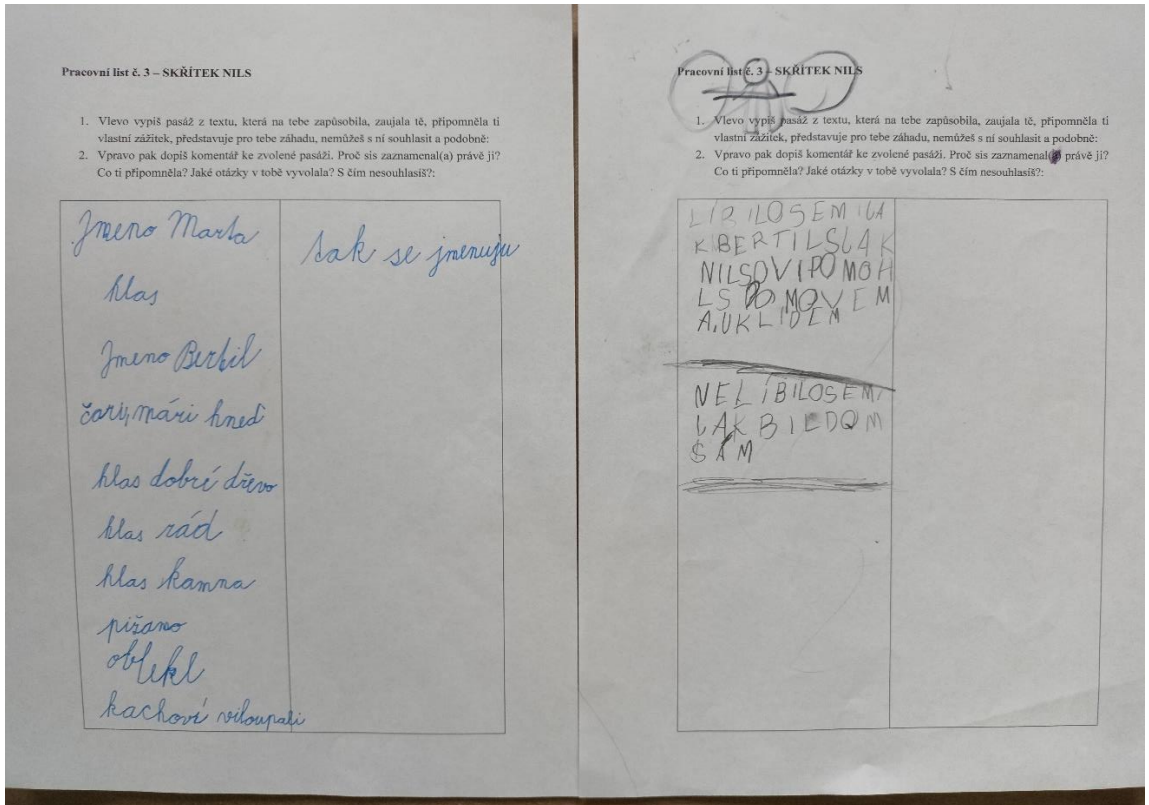
2. Nyní jsi slyšel(a), jak se příběh odehrál v knize, zkus vymyslet jeho pokračování:
vánoční úklid – bolavá noha – uvařit – babička – zatopit – Kajsa – uvařit

3. Vyslechl(a) jsi další část příběhu, jak bude pokračovat?:
vánoční trh – zima – Kajsa Nebojsa – trhovkyně – závidět

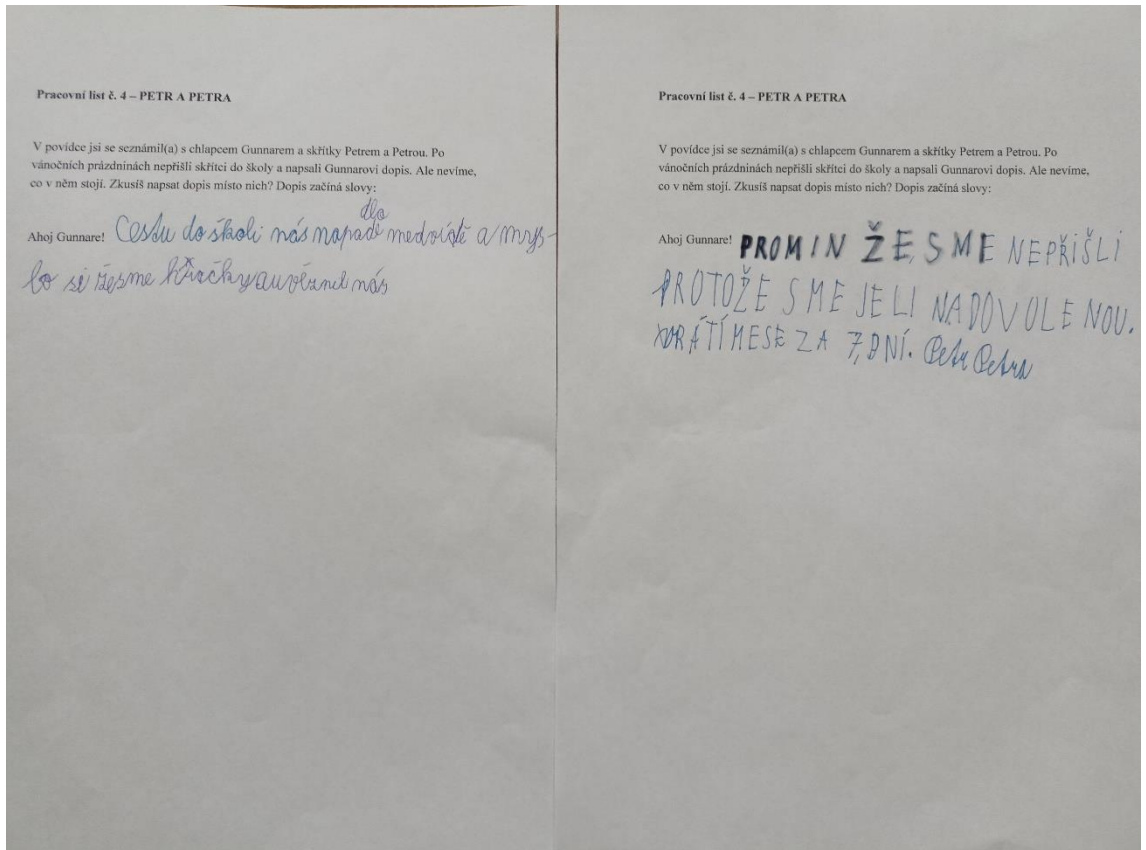
4. Vedeš si dobře, pokračuj:
vánoční dárek – prodavačka – žádné peníze – babička – panenka – tajné – rukavice – Kajsa

5. Teď už dobře víš, co jsou klíčová slova. Vyslechni si poslední část příběhu a pak zkus napsat klíčová slova, která jí nejlépe vystihují:
Kajsa no babička
čaj svícen
jarmark

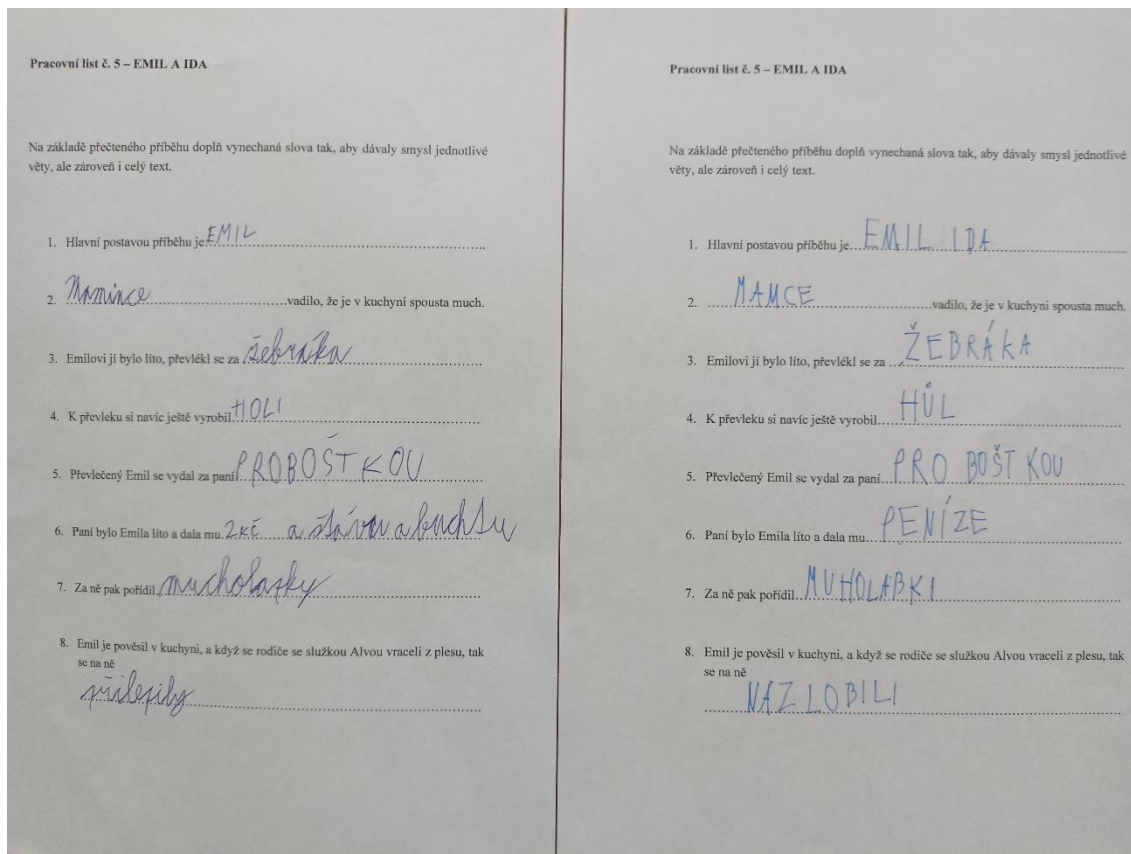
Obr. č. 2: Pracovní list č. 2

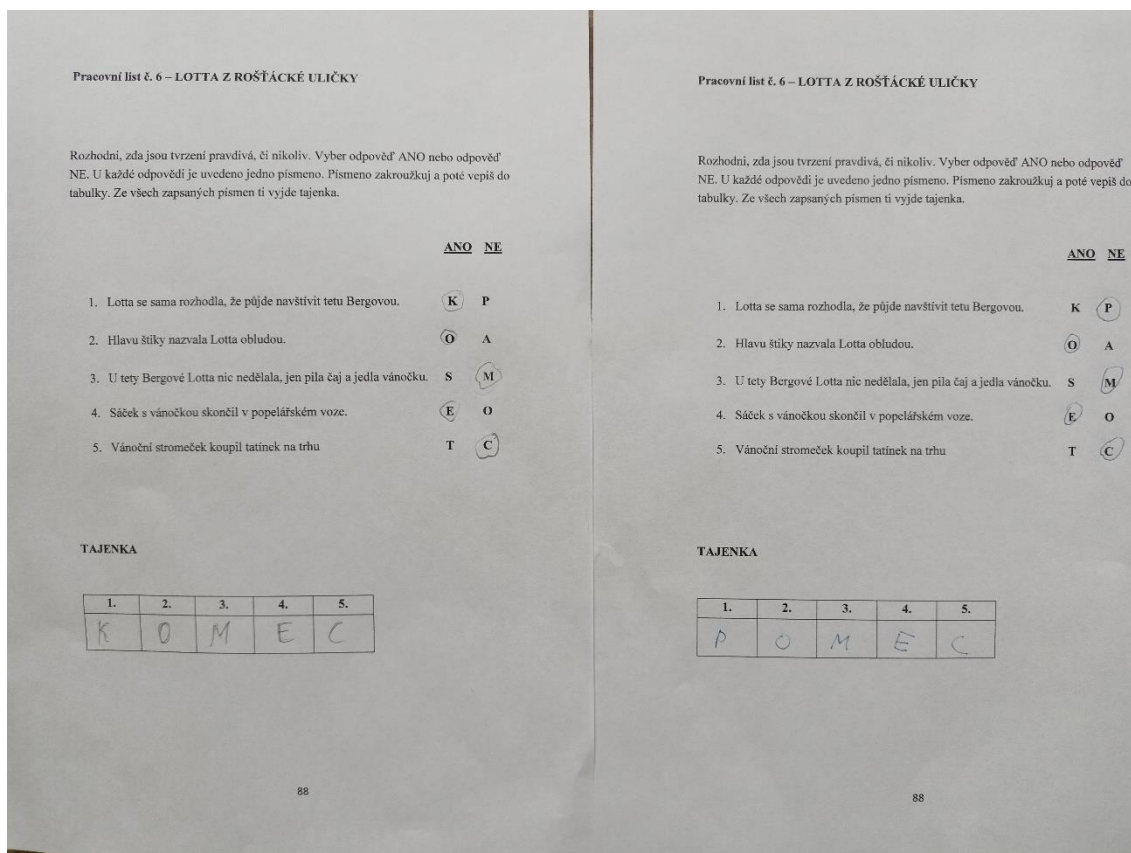
Obr. č. 3: Pracovní list č. 3

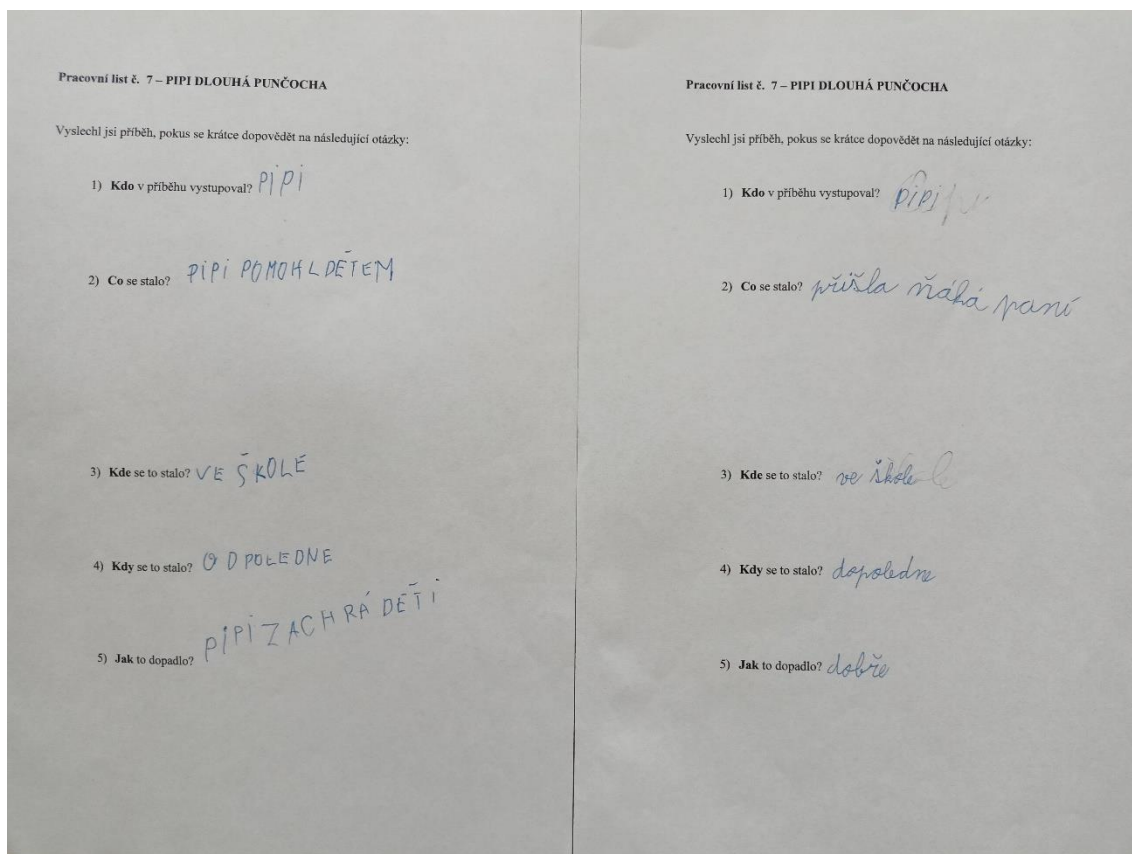
Obr. č. 4: Pracovní list č. 4

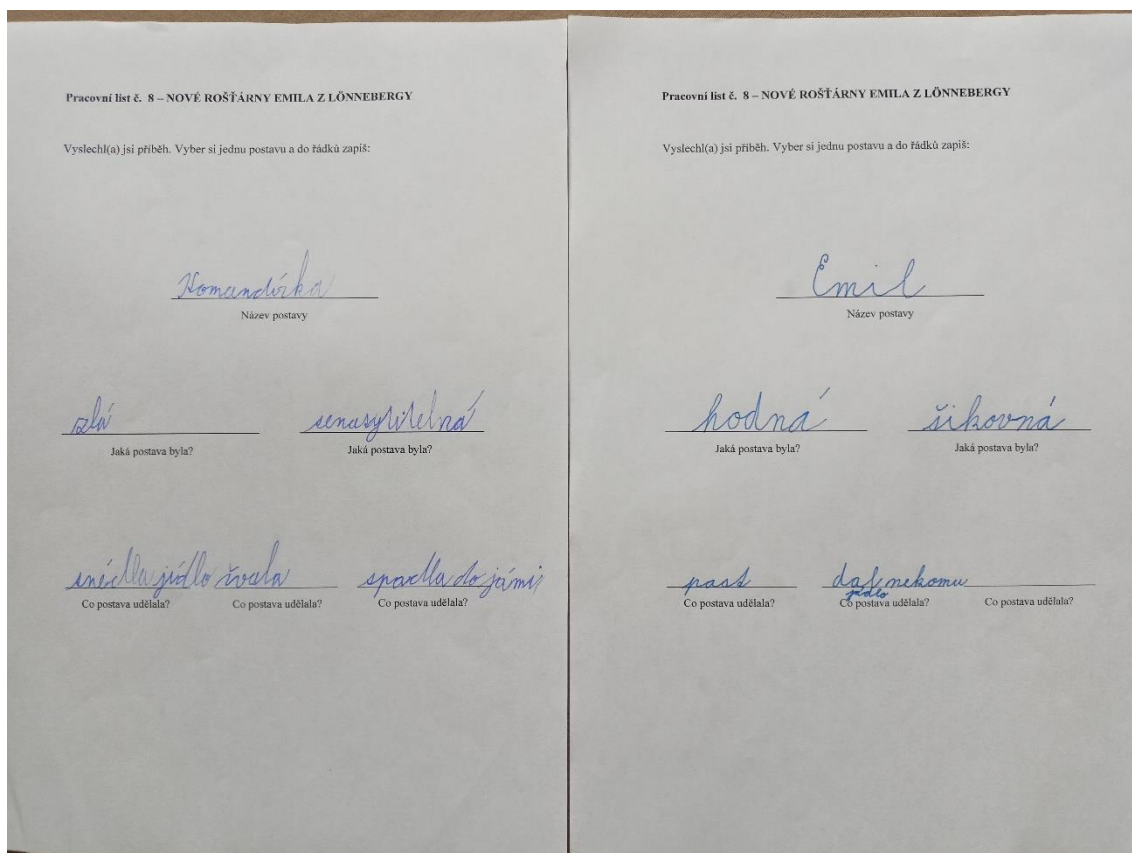
Obr. č. 5: Pracovní list č. 5

Obr. č. 6: Pracovní list č. 6

Obr. č. 7: Pracovní list č. 7

Obr. č. 8: Pracovní list č. 8

Obr. č. 9: Složený obrázek anděla

Obr. č. 10: Hotové obrázky anděla

Obr. č. 11: Skřítky

Obr. č. 12: Obrázky ryb

Obr. č. 13: Vymodelované pokrmy

Příloha IV

Obr. č. 14: Tvorba Astrid Lindgrenové pro děti

Obr. č. 15: Domeček pro skřítku

Obr. č. 16: Skřítek v postýlce

ABSTRAKT

MARŠÁNOVÁ, H. *Vybraná literární tvorba Astrid Lindgrenové a její využití ve volnočasové výchově ke čtenářství*, 2024. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra pedagogiky. Vedoucí práce H. Zbudilová.

Klíčová slova: Astrid Lindgrenová, literatura pro děti a mládež, výchova ke čtenářství, pomoc.

Cílem diplomové práce je představení tvorby autorky knih pro děti a mládež Astrid Lindgrenové a využití vybraných děl ve volnočasové výchově ke čtenářství. Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. V teoretické části je uveden životopis autorky, její dílo zasazené do historického rámce literatury pro děti a mládež, rozbor vybrané literární tvorby, preferovaný literární žánr, vývojová specifika cílové skupiny dětí a metody zvolené pro konkrétní práci s textem. Praktická část se zabývá vytvořením literárního projektu zaměřeného na téma pomoci, jeho ověření v praxi a reflexi.

ABSTRACT

Selected literary works of Astrid Lindgren and its use in leisure education for reading

Keywords: Astrid Lindgren, literature for children and youth, reading education, help

The aim of the thesis is to introduce the work of the author of books for children and young people Astrid Lindgren and the use of selected works in leisure education for reading. The thesis is divided into theoretical and practical parts. In the theoretical part a biography of the author is presented, her work set in the historical framework of literature for children and youth, analysis of selected literary works, preferred literary genre, developmental specifics of the target group of children and methods chosen for specific work with the text. The practical part deals with the creation of a literary project focused on the theme of help, its verification in practice and reflection.